

**De Concilio, et legitime judicandis controversiis religionis,
criminum, quae in Mart. Bucerum Joh. Cochlaeus ad
Illustrissimos Principes ac clarissimos Ordines S. Ro. Imperij
per Germaniam, & quae Joh. Gropperus ad Maiest.
Imperatoriam perscripsit, confutatio. Epistola Jo. Cochlaei ad
eosdem Ordines, in Mart. Bucerum**

<https://hdl.handle.net/1874/406595>

Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell Huybert van Buchell (1513-1599)

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
  - de kopsnede
  - de frontsnede
  - de staartsnede
  - het achterplat

This book is part of the Van Buchell Collection Huybert van Buchell (1513-1599)

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

40

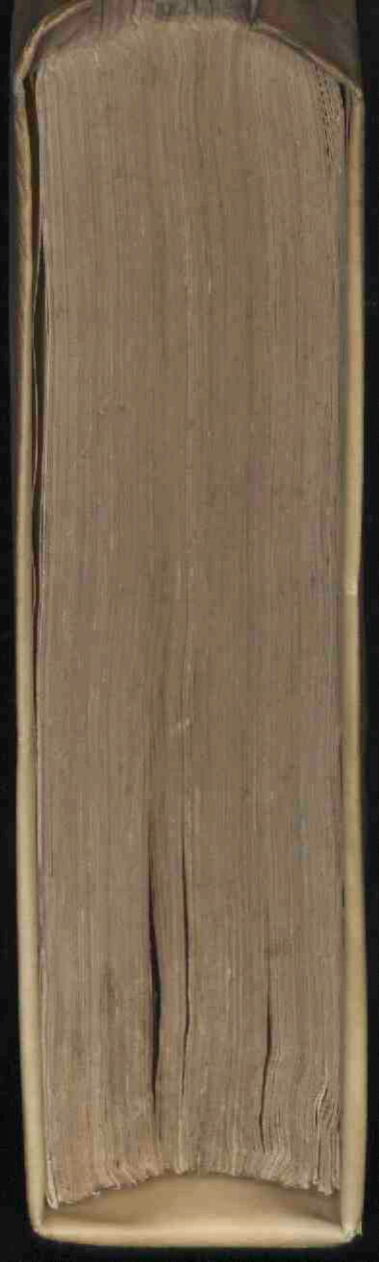
0

V. 45.

79.

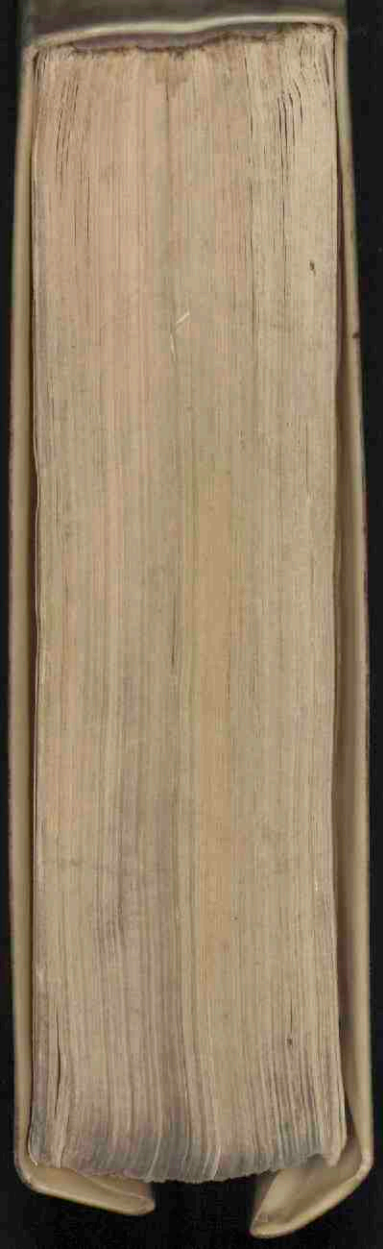
E. qu.

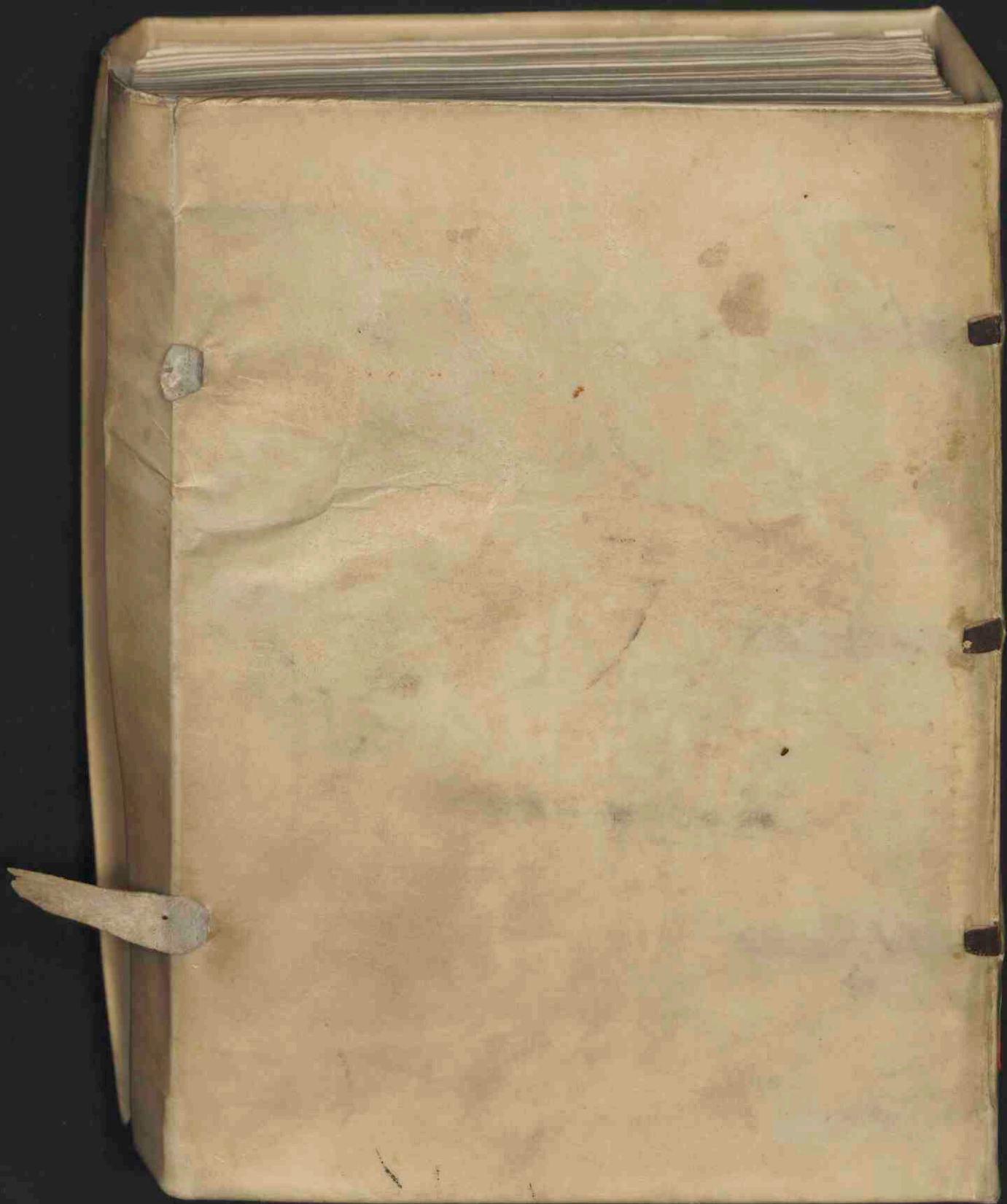
189

Handwritten text on the spine of the book, likely a title or reference number, though the characters are difficult to decipher due to fading and the angle of the image.

goustaweed 3-7-02

in I. in dicitur que in calceis
et in dicitur que in calceis
et in dicitur que in calceis

et in dicitur que in calceis

et in dicitur que in calceis

N. 45. g. g. g

~~N. 11. C~~

n. 90. 0

8.4.189 1

DE CONCILIO,

ET LEGITIME IVDICANDIS
CONTROVERSIIS RELIGIONIS,

CRIMINVM, QVÆ IN MART.

Bucerum Ioh. Cochläus ad Illustrissimos Prin-
cipes ac clarissimos Ordines S. Ro. Imperij
per Germaniam, & quæ Ioh. Groppe-
rus ad Maieft. Imperatoriam per-
scripsit, Confutatio.

EPISTOLA IO. COCHLAEI AD
eosdem Ordines, in Mart. Bucerum

Ex dono Bucelii

PSAL. 75.

*Cum cœtum sumpsero, quæ equa
sunt iudicabo.*

PSAL. 26.

*Odiui cœtum malitiosorum, &
cum impijs non sedebo.*

CAPITA HOC LIBRO
tractata: signata sunt Qua-
ternione. t.

PER MARTINVM BVCERVM.

Anno M. D. XLV.

DE CONCILIO

ET LEGITIME IUDICANTIS
CONCORDANTER EXEQUENTIS

CRIMINVM QVAE IN MART.

...
...
...
...
...

PISTOLA IN COCHINATA

...
...
...

CAPITA NON LIBRO

PER MAILLWALB VCEBME

...

ILLVSTRISSI

MIS PRINCIPIBUS, CLARIS-

SIMIS PROCERIBVS S. R. O. IM-

perij per Germaniam, Gratiam & pacem à

DEO patre nostro cœlesti, & Do-

mino ac Seruatore nostro I E-

S V CHRISTO.

ERLATVM EST AD ME SVPERIO-
ribus aliquot diebus, exemplum Epistolæ
Ioannis Cochlæi, quam ad uestras Celsitu-
dines misit: in qua grauissimis conuitijs il-
le debacchatur in me, meosque libros, quos

per hæc Comitîa Vuormaciensia nuper ad Imp. et Reg.
Maiestatem, atque V. Celsitudinem ædidi, de vera ra-
tione Concilium Ecclesiasticum indicendi ac celebra-
di. Cui quidem Epistolæ statim responsurus eram, ac
etiam petiturus iudicium mihi dari, & certò id petitu-
rus, non simulate, & insidiosè, ut ille, nisi uidiissem, spem
eam planè præcisam, ut hoc Comitio causa Christi, cau-
sa salutis nostræ, legitimè cognoscenda & dijudicanda
susciperetur, quemadmodum superiori proximo Spi-
rensi Comitio piè & salutariter decretum fuit.

Responsurus autè eram non ideo, quòd me Cochlæi
commouerent siue crimina, siue conuitiâ: nam etsi non
nullum illa pondus habent apud hostes Euangelij, pro-
pter hæc enim conuitiator iste, aliquot præpinguüm
Canonicarum sacrilegijs locupletatus est: tamen adeo
per se sunt leuicula, & insulsa, nullam ut mereantur con-
futationem: Quocirca illius scriptis, uix unus & alter

QUALI CONCILIO OPVS SIT

respondere dignatus est, tametsi uix alius plura quam ipse, contra piam & sanam doctrinam profuderit. Etenim à frequenti illo & celebri Comitio Vuormaciensi per totos 25 annos in hac militia uersatur, ut indefessus Antichristi miles: uerum talis, qui ex longinquo pugnat, & tela conijcit, quæ neminem uulnerent: Verumenim uero, cum Germaniæ salus maxima ex parte in eo posita sit, ut Celsitud. V. aliquando animum inducant, ad has religionis controuersias, legitimo iudicio cognoscendas: uisus fuisset occasione huius Cochlæanæ criminationis, uestramq; fidem & beneuolentiam implorasse, atque iudicium nobis de religione dari petissem, si spes ulla fuisset, hoc posse impetrari: sed cum uiderem in hoc quidem Conuentu, rem eò deduci non posse, ut Celsit. V. de religionis controuersia cognoscerent: non putauì uos hoc nomine sollicitandos esse.

Quoniam uero non Cochlæus tantum, sed & pleriq; alij, ut doctiores, ita etiam nocentiores illo calumniari, & uarijs sophismatis conati sunt euertere, quæ de uera & unica ratione Concilium indicendi & celebrandi scripsi, quò Ecclesijs Germanicis in hoc tempore consuli possit: uisus mihi sum facturum rem non inutilem, si ad præcipuas ipsorum calumnias, & sophisticas argutias aliquid saltem responderem, idque latine, ut & illi, qui nobis ludibrium hoc, & spectrum Concilij Tridentini obiciunt, & alij plerique Germa. linguæ imperiti, ea intelligent. Nam ut Germanicè adiciatur aliquid, nihil opus est: quando quidem prioribus libris meis aduersariorum illæ calumniæ & sophismata sunt abunde refutata.

Hoc tamen Cochlæo dabo, ut in hac defensione rectæ sententiæ de uera cogendi habendique Concilij ratione,

AD RESTITVENDAS ECCLESIAS GERM.

tionē, & in refellendis criminibus conuictiſſe, non tam
 Cochlaei, quàm totius coniurationis Antichriſtianaë, e-
 um ordinem ſequar, quem ipſe ſeruauit, dum nos præter
 omnem modum criminatur. Quæ uero nobis obiecit cri-
 mina, hæc ferè ſunt: Me impia Rhetorica & Sophiſtica,
 ac nugaciſſimo prætextu Scripturarum, authoritatis S.
 Patrum, Canonum, Legum & hiftoriarum uoluiſſe Cel-
 ſitud. V. ſuadere, nationis noſtræ potius, quàm generale
 omnium nationum Concilium eſſe cogendum & cele-
 brandum: Qua quidem fraude id efficere ſtudeam, ut in-
 clyta noſtra, & laude religionis ac diuini cultus nobilita-
 ta præ cæteris natio, fidem à maioribus acceptam deſe-
 rat, & non ſolum à Pontifice Ro. qui communis Eccle-
 ſiæ paſtor ſemper ſit habitus, uerum etiã à reliquis om-
 nibus Catholicaë fidei nationibus deficiat, & perpetuo
 quodam ſchiſmate pereat: Item, ut pro nihilo ducat &
 contemnat Edictum Vuormaciense & Decretum Au-
 guſtanum, unã enim alijs quibuſdam Cæſaris contra nos
 & doctrinam noſtram editis mandatis. Poſtea ſubiun-
 git in ſuo ſcripto Lutherum huius tam pernicioſi diſſidij
 authorem, pertinaciter adſeruiſſe doctrinã ſuam Vuor-
 maciæ, nec uoluiſſe eam cognitioni Concilij permitte-
 re: Nec id modo, uerũ etiã multo deteriores libros e-
 miſiſſe poſtea, ut excitaret tumultus contra Catholicos,
 & indies factum ſe ipſo deteriorem, ſanguiniſq; funden-
 di auidiorem. Me uero alterum Apoſtata & maritum
 inceſtuofum, ſimilib. Iudis & Artib. Ro. Imperiũ inceſſa-
 bili machinatione conturbare. Poſtremo, me ferocire, &
 efferri impia quadam & impudenti audacia, quòd auſus
 fuerim prouocare ad legitimum iudicium, Colonienses,
 & quoscuque alios Aduerſarios noſtros, & ea quidem

Crimina Co-
 chlæana.

QUALI CONCILIO OPVS SIT

lege, ut me poënis iuris subiecerim, si quis me falsi in religione, aut flagitiij alicuius in uita possit conuincere. Et hac prouocatione scribit me de V. Celsitudinũ ac omnium Catholicorum patientia triumphare, et insultare Ecclesie Dei, columnæ & firmamento ueritatis, impuris & incircumcisis labijs. Hæc ferè sunt illius in nos conuictia, grauissima quidem illa, sed impudentiæ & uanitatĩs plenissima.

Nec uerò mirum uideri debet illum usq; adeò furere & transuersum agi: nam odiũ illud quod inueteratũ circumfert aduersus Euangelium Christi, indies magis atq; magis in eo crescit. Imitat̃ omnino suos maiores, pseudo prophetas, pharisæos, scribas & falsos sacerdotes: qui Prophetas à Domino missos, imò Christum ipsum mundi Seruatorẽ, et Apostolos, omnis generis atrocitate persecuti sunt. Etenim nulli homines aduersus syncerã religionis doctrinam ita sequuntur, atq; ij, qui religionẽ ambitioni & quæstui habent: Documento sunt illi ipsi pseudo prophete, pharisæi, Scribæ, & Iudæi sacerdotes, persecutores illi Christi Dñi, tum etiam pseudoapostoli, & idolorum sacerdotes. Nam qui Deum, uoluptatibus, diuitijs, opibus, & honoribus posthabere semel in animũ induxerint: cum niti hæc falsis, & euertere ueris religionibus uidere se putant, multo acrius pro falsis suis religionibus, contra ueras dimicant, quàm filij Dei ferè soleant, carne scilicet impediti, pugnare pro ueris religionibus, contra falsas. Nec enim callidiores tantũ sunt filijs lucis filij huius seculi in sua generatione, & pro reb. suis, sed etiã magis inuidiosius, & in agendo acriores: carnis scilicet prauitate uis spiritus mali nimis cupidè subseruiente.

Deinde nulli omnino hominũ tradi solent à Deo iusto pecc-

AD RESTITVENDAS ECCLESIAS GERM.

sto peccatorum ultore deploratius prauis cordium suorum cupiditatibus, perturbationibusq; pudendis et horrendis, et in mentē peruersam ac reprobam, hoc est, nulli permittunt uī Satanæ penitius, quàm qui, cum Deum reliquis hominibus amplius cognouerint, & cultum eius pluribus professi fuerint, nec tamen eum ut Deum glorificare, gratiasq; ei agere student, sed ad excogitandos peregrinos, & absurdos cultus euanescent, & reiecta lege Dei, doctrina cœlesti, figmēta excogitant, et efferrunt impietatis suæ: Qua de re Apostolus Romanis grauiſsimè concionatus est, iam apud quos Satan arcē mentis obtinuerit, quos captiuos ad uoluntatē suam iam plene constrinxerit, in his solet quoq; hoc esse ferocior, & importunior, cum ad tuendū suū, in eis, qui à Christo Domino adhuc alieni sunt, imperiū, tum ad oppugnandum illos, qui eius potestati erepti, in regnum translati sunt filij Dei.

His itaq; de causis adeo in nos Cochlæus, & coniurati eius efferantur, & debacchantur, nec ullo certe nostro peccato: uel in religionem Christi, quam sibi omnino intolerabilem ducunt: uel in ipsos, quos nulla in re lædere unquam cogitauimus. Vt enim eorū peruersitatem tam in caremonijs quàm in uita reprehendimus, hoc ipsorum bono, si uellent, nullo autem fit incommodo. Eo autem miseri deprauationis euaserunt, ut nec morbos suos, nec remedia horum morborum ferre queant.

Porro quod tam multis tamen ac magnis uiris hi Evangelij Christi hostes fucum faciunt, & suas contra nos calumnias approbant, quanquam manifesti ipsi sint tam horrendæ deprauationis, in omnibus cum ministerijs suis, tum moribus, huius mali duæ maximè causæ sunt: Vna, quod quæcunque apud nos, qui Ecclesiarum restitutionem

tutionem molimur, praua admittuntur, non tantum ex infirmitate carnis, quæ & uerè Evangelicis hominibus adheret, sed etiam ex obstinata impietate eorum, qui cum mancipia Satanæ sunt, filijs Dei, uelut zizania tritico, apud nos quoque immixti sunt, ea omnia Aduersarij isti in ipsam Christi doctrinam, & eius ueros cultores conferunt: Atque ut augeantur etiam hæc peccata totis uiribus elaborant: dum scilicet quantum possunt obstant, ne publico Germaniæ consensu & autoritate, & Ecclesiastica, & ciuilibus uitiorum & peccatorum correctio restituatur, & sustineatur. Altera uero causa est, quod Satan per hos ipsos ministros suos, falsa sua dogmata & instituta miris coloribus, à ueris Dei præceptis, & ritibus mutuatis, pingit & adornat: tum doctrinam synceram & ritus probatos, rectaque uitæ officia calumniosissimis criminibus obruunt & deturpant. Has certe ob causas fit, ut in istis religionis controuersijs, quid uerum rectumque sit peruidere, ac firmiter diiudicare non difficile modo, sed etiam impossibile sit omnibus, qui non spiritum Iudicij à Domino obnixè orare instant, & cum ipsa Dei lege, diuinis Scripturis, conferre omnia singulari religione student, tum etiam non uulgari animaduersione considerare adlaborant, quos utrinque fructus ferant, & quo spectare cuiusque animum, opera & studia testentur. Hoc uero sanctum cum orandi, tum cuncta & dogmata & instituta in Ecclesijs usurpata, ad legem Dei exigendi studium, & hæc diiudicandi synceriter omnia religio, quam paucorum sit uidemus, Vestris itaque Cellis, quibus Dominus Religionis suæ controuersias cum imperio diiudicandas commendauit, hanc curam, & sollicitudinem, cottidie orare à Domino debemus, quicumque regnum Christi ex animo quarimus. Sed ad rem

AD RESTIT. ECCLESIAS GERM.

NAM OPTIMI PRINCIPES, ET VIRI
 præstantissimi, qui Cochleï audiuitis falsam
 ac impiam criminationem & calumniam,
 non tam in me, quàm in Ecclesias ueras Chri-
 sti, synceramque religionem Dei, ne graue-
 mini quoque non minus Ecclesiarum nostrarum, &
 communis nostræ religionis christianæ, atque nominis
 & ministerij mei, æquam responsionem, atque necessa-
 riam purgationem audire. Quod Cochleus primum
 mihi criminis loco obiicit, me conatum esse tribus libris
 persuadere uobis, ut nationale potius quàm generale
 Concilium, ad reconciliandas & restaurandas Ecclesias
 Germanicas, celebrare uelitis, fateor me ad Imperato-
 riam et Regiam Maiestatem, clementissimos Dominos
 nostros, & uestras celsitudines atque præstantias ædidis-
 se libros duos, & ad Regiam Maiestatem seorsim terti-
 um, In quorum librorum primo, ostendi Concilium de
 instaurandis Ecclesijs, siue amplum illud, siue angustum
 instituendum sit, aut commune cum alijs nationibus, si-
 ue nostræ tantum nationi indictum, id tamen nullis ho-
 minibus, qui Christiano censentur nomine, minus per-
 mitti posse, quàm Romano pontifici & ijs Prælati, qui-
 bus solis ille definitiuas sententias in Concilijs dicere, &
 suffragia ferre concedit: Sed ad restituendas Ecclesias
 Germanicas, Concilium indicendum esse ab Imperato-
 ria Maiestate, & in aliquem Germaniæ urbem, eamque
 non liberam tantum, sed etiam alijs rebus necessarijs tra-
 ctationi rerum Ecclesiasticarum idoneam, cogendū: de
 ligendosq; esse ad hoc uiros, qui ex fructibus perpetuæ
 uitæ comprobati sint, excellere religione Christi, sci-
 entia Euangelij, prudentia rerum Ecclesiasticarum, ani-
 mi mo-

Contenta in li-
 bris M: Buceri
 quos Cochleus
 accusat.

Tractata in se-
cundo Buceri li-
bro.

Argumentum
tertij libri Buce-
ri ad Reg. Maie-
statem.

Pontificij con-
fessos ab ipsis
abusus augent
quotidie, non
corrigit. Con-
ciliū igitur illis
perdendę non re-
parandę Eccle-
się permitten-
dum est.

mi moderatione, & concordia studio: nulla eiusmodi ra-
tione habita titularum, aut ordinum externa politia, ut
non tam ex infimo hominum ordine, si quis donis spiri-
tus eminere uideatur, quam, titulo tenus summi Episco-
pi, ad talem synodum sit admittendus. In altero libro
rum meorum demonstraui, quam non magno negocio
à tali Concilio Germanię possit uera et certa ratio repur-
gandę atque reparandę cum doctrina, tum disciplina
Christi, & inueniri, & firmiter restitui, si id unum nobis
Dominus dederit, ut regnare ipsum super nos ueris ani-
mis expetamus. Admonui præterea in hoc libro, quæ
sint præcipua Reformationis Ecclesiarum impedinen-
ta, & quibus illa rationibus remoueri debeant. Obtuli e-
tiam me ad comprobandum coram uobis omnia, & quę
his duobus, & quæ alijs libris meis pro religione Christi
euulgauī, quæque in Ecclesijs passim docui, atque in ui-
ta & ministerio meo gessi. Exposui denique rationem
consilij & studij mei in quærenda Religionum consen-
sione & reconcinnatione. In tertio libello edidi articu-
los quosdam Lipsiæ aliquando compositos in gratiam
Illustrissimi principis Georgij Saxonum ducis, spe pro-
uocandi eum ad aliquam iustam de Ecclesiarum concili-
atione & Reformatione actionem. Quos articulos eo
nunc primum consilio edidi, ut patefacerem, quot, quan-
tosq; abusos & in doctrina & in disciplina, ea, quę uulgò
adhuc in Ecclesijs Romanum pontificem agnoscenti-
bus retinetur, Vicelius etiam repræhenderit, et pridem
emendandos fuisse contenderit, qui tamen haberi Catho-
licus uult, & nos ut Schismaticos oppugnat. Quorum
abusuum cum ne unum quidem corrigere adhuc Roma-
nus Pontifex cum mancipijs suis hæcenus instituerit,
sed

AD RESTIT. ECCLESIAS GERM.

sed eos indies horrendum in modum augeat, & intolerabiliore efficiat, ex eo admonere nostra capita uolui, ab isto hominum genere rerum Ecclesiasticarum expectare emendationem, perinde esse, ac si quis pacificationem uiarum à latronibus, maris, à piratis, & restitutionē disciplinæ ciuilibis expectet à Catilinis & Cethegis, instaurationē honestatis matronalis à Messalinis & Calphurnijs.

Hæc omnia quæ hisce libris pertractaui, utinam lecta & cognita uobis omnibus essent, & consideratum atq; perpensum, quibus ea autoritatibus S. scripturæ, S. patrum, Canonum, & Legum, communique omnium recte sentientium hominum iudicio confirmarim. In quibus si Cochleus se aliquid reprehendere posse confidat, id cur non nominatim proposuit, & quæ suspicatur uel ex diuini uel humani iuris autoritate perperam adducta, id demonstrauit, aut ad demonstrandū se coram uobis simpliciter exhibuit, sine tot anxij, & frustrantibus conditionibus, quibus id rursus tollit, quod ficta oblatiōe dare uidetur. Me & mea scripta multis lacerare conuitijs, id etiam cuiuslibet aniculæ ac scurræ per facile est: at ueris docere argumentis, esse uitiosa quæ in hac causa profiteor, id nec Cochleus, nec alius quisquam poterit. Non quod ea mihi sit uel eruditio, uel dicendi peritia, his enim dotibus cuiuslibet libenter cedo, sed quæ adduxi, niantur uerbo Domini, quod etiam transeuntibus cælo & terra perstabit. Quocirca sit, ut sicut Cochleus, ita cæteri nostri aduersarij omnes cum ipsorum capite Pontifice Romano æquum de his controuersijs iudicium semper refugiant.

Scripti sanè & demonstrasse etiam me confido omnibus, qui mea bona fide legerint, & excusserint, contulerint.

Cochleus scurriliter conuicitur, nihil refutat.

Cochleus se ad iudicium offert, sed conditionibus quas nouit obtineri non posse.

In Synodo christiana nullis hominibus minus loci dandum quæ Pontifici Romano et eius incipijs.

Pontificem esse suum per Concilium.

runtque candidè cum sacra Scriptura, cum Scriptis sacrorum, Canonibus, Legibus, cum communi iudicio re-
 ctæ naturæ, quod non sint sub nomine Christiano ho-
 mines, quibus minus, atque ipsi Romano Pontifici, &
 obstrictis illi Prælati, concedi iure possit locus in Chri-
 stiana Synodo, dicendæ saltem sententiæ, tantum abest
 ut daretur illis potestas huiusmodi Synodos indicendi,
 in eisque præsidendi, ac suæ libidini eas penitus addicen-
 di, Quod unum studet Pontifex Romanus, ut suis cupi-
 ditatibus obstrictam teneat omnem Reipublicæ Chri-
 stianæ Synodum, postquam duobus Concilijs dogma
 hoc ut hæreticum condemnauerit, affirmare autho-
 ritatem Concilij grauiorem habendam esse, autoritate
 ipsius solius.

Quis enim Christianorum, quid dico Christiano-
 rum? quis hominum, cui modo aliquid mentis sit reli-
 quum, dubitet, in Republica qualibet ipsi tantum locum
 dicendi sententiam pateferi oportere, præsertim in eo
 Senatu, in quo de restituenda Ciuitatis disciplina sit deli-
 berandum, qui sunt ut Reipublicæ amantes, ita etiam le-
 gum & institutorum, quibus salus Reipublicæ contine-
 tur, cum gnari, tum studiosi, Et ab eiusmodi Concilio pro-
 cul esse submouendos, quicumque leges & instituta Rei-
 publicæ contumaciter uiolant, & conculcant, ut oppres-
 sa Repub. ipsi populo per tyrannidem dominantur.

Qui uero iudicare & agnoscere ueritatem omnibus
 manifestam uelit de Romano pontifice, & eius amplissi-
 mis Cardinalibus, cæterisque Prælati, huic sedi præci-
 pue addictis, is fatebitur, non esse aliam sub Christiano
 nomine gentem, quæ leges & instituta Reipub. Christi-
 anæ, Ecclesiæ dei, & impudentius, & pertinacius, non
 trans-

AD RESTIT. ECCLESIAS GERM.

transgrediatur tantum, sed & immutet penitus & abolet. Nec ulla unquam Respub. adeo fuit oppressa à suis, quàm est Ecclesia Christi ab his tyrannis, nec tam foeda atq; exitiosa addicta dominationi, quàm est in Ecclesia Dñi tus Papæ & suorum. Nā hi Ecclesie Tyranni, nō solum in res & corpora, uerum etiam in animas imperium inuaserunt, & tale imperium, quod nullis nec legibus, nec iudicijs obnoxium sit, (cuncta enim & cœlestis & terreni imperij iura in scrinio pontificij pectoris incluse- runt) quoq; imperio in certam & sempiternam perniciem præcipitant sibi addictos. Et ne populus Dei repetere unquam ius suum cogitet, quod ei filius Dei suo sanguine sanciuit, deque legibus suis restituendis sollicitetur, iisque tamen, quibus æterna eius salus constat, tyranni isti populum uniuersum ab omni iuris ac legum Ecclesiasticarum lectione & cognitione procul submouerunt. Atque si quid in hoc iure, & legibus legendum paucis quibusdam concedatur (conceditur autem solis Clericis, qui studio legendi sacros libros minime omnium ardent) intellectū tamen omnem & interpretationem scriptorum ab ipsa Rom. sede petendā esse contendunt.

Porro si cui uideatur illud à me æquo durius proponi, nō esse inter mortales Christi nomine insignitos, qui leges & instituta Reipublice Christiane æque dissipent, & pessudent, atque Romanus Pontifex, & huius mancipia, is consideret ordine præcipuas, & cum primis necessarias Ecclesie Christi leges atque constitutiones, cumque his conferat uitam & disciplinam Pontificis Romani, & eorum quos ille in suis creaturis inter primos numerat.

Ex diuinis literis, ac uetustissimis & perpetuis Eccle-

Quanta Tyrannis Romani Antichristi.

Antichristus Romanus omnem iuris Ecclesiastici cognitionem auertit.

Vt deligedi & probandi Ecclesie siastici.

QUALI CONCILIO OPVS

Act. 6. 13. 14.
1. Tim. 3. et 4.
Cyp. lib. 1. Epi
stola 4. dist. 62.
Nulla, uota.

Dist. 23. & 24.
Dist. 49. per to.

Quid Simonia
& q̄ seueriter uin
dicanda.

1. q. 1. per cap.
28. Statuimus
usq̄ in finem.

C. de Episcop.
et Cler. l. Si quen
quam.

fiæ Canonibus, ex scriptis S. patrum, ac etiam consuetu-
tionibus Imperialibus constat sancitum esse per Spiritu-
tum sanctum, nullos in ordine Clericorum, nedum Pres-
byterorum, & Episcoporum debere admitti, nec in eo
tolerari, qui non sint piorum suffragijs ex omni popu-
lo Christi in hunc ordinem designati, atque exactissima
cum fidei, tum uitæ, atque spiritus exploratione, per gra-
uissimos patres, coram omni plebe Christi, examinati,
inuentique & comprobati, quod fide synceri sint & con-
stantes, uita inculpati & sancti, facultate ædificandi Ec-
clesiam Dei probe instructi, & zelo lucrificandi Domi-
no quàm plurimos flagrantes.

Sancitum quoque est hæresim admitti Simoniacam,
si quis in ullum sacri ministerij locum admittatur, ratio-
ne habita alicuius carnalis uel gratiæ uel commodi: &
non id unum simpliciter & religiose in omni Clerico-
rum delectu & probatione spectetur & quærat, ut
Ecclesijs de fidelibus & utilibus ministris consulatur.
Atque hoc scelus Canones adeo detestandum iudica-
runt, ut non solum omni ordine Clericorum, uerum to-
ta etiam Ecclesiæ communionem deiciant: & leges civili-
bus quoque pœnis subiiciunt, tanquàm reos maiestatis,
quicumque huic se hæretico crimine obligarint. Atque
hæc tanta seueritas non humano, sed iure diuino sancita
est, quocirca ab hominibus remitti nulla de causa potest.

Iam autem quotumquenque nobis Cochleus ex suis
Prælati proferet, qui ista sit religione & cæremonia,
quam modo ex diuinis & humanis sancionibus propo-
sui, in istud Ecclesiastici ordinis fastigium designatus, ex-
ploratus, & comprobatus, ad cuius electionem, confir-
mationem, & inaugurationem nulla intercesserit pactio,
nulla

AD RESTIT. ECCLESIAS GERM.

nulla commodi privati expectatio, uel collatio, nullum denique studium carnale, nulla supplicatio potentum, & secularium hominum: Quarum rerum si una admissa sit, Simoniam commissam esse constat. Hanc itaque solam legem Reipublicæ Christi, si, ut par est, exigamus, atque urgeamus, quam uacuum Romanensibus Prælati reddemus Concilium Tridentinum, etiam si maior illic horum turba confluxisset, quam fuerit numerus S. patrum Chalcedone. Pridem enim multa aureorum millia palam, ac uelut iure exiguntur Romæ ob confirmationes, (quas tamen ipsas illi uel sibi sacrilega uindicarunt, ademptas Metropolitanis, & alijs Episcopis) ob pallia, ridiculum ipsorum figmentum, nomine annatarum, primorum fructuum, compositionum, uariarum dispensationum, & mille aliorum generum Simoniacæ cauponationis.

Sed non minus, isti Romanæ Tyrannidis complices sacra ministeria conculcatis palam omnibus Ecclesiæ Dei legibus peruertunt iam occupata, quam inuadunt peruertenda. Leges Ecclesiæ requirunt ut prælati omnes, & totus Clericorum ordo uacui sint omni cura rerum secularium, & quisque uni tantum Ecclesiæ addictus, nisi ad plurimum Ecclesiarum ministeria singularis populi Christiani necessitas pertrahat: Tum ut quisque apud suam Ecclesiam residens, ministerio suo totis uiribus incumbat. Religio uero S. ministerij requirit, ut Episcopi cum toto reliquo Clero, id summo studio procurent, & efficiant, ut populo quoties in nomine Christi conueniat, D. scripturæ, & solæ, & quæ grauissimè prælegantur, & cuique populo in sua lingua, tum etiam fidelissime explicentur, adeoque quoad fieri possit, familiares reddan-

Simoniam impudentis. Ro. sibi legitimam fecerunt.

Can. con. Nic. 4. dist. 64. Epi.

dist. 88. dist. 70. 21. q. 1.

7. q. 1. De Cler. non resid.

Religio S. Ministerij.

LECTIO scripturarum omnium.

1. Cor. 14.

Can. Con. Laod. 16. 17. 18. 19.

Chartag. 24. Syn. 6. can. 19.

Interpretatio
scripturarum.

reddantur, ut eas singuli domi legāt, uersentq; manu di-
urna & nocturna: Vniuersa uero scripturarum inter-
pretatio & explicatio eò instituaturs & perficiatur, quo
uiua peccatorum pœnitentia in auditoribus excitetur,
fidēsque in Christum & corroboretur, & ad sua officia
impellatur.

Administratio
Sacramentorū

1. Cor. 11.

Laodic. 19.

Can. Ap. 8. & 9.

Con. Anti-
och. 2.

De con. dist. 1.
omnes.

Authent. 123.

Disciplina pœ-
nitentiæ.

Cyp. lib. 1. E-
pist. 3.

August. En-
chir. c. 65.

De pœn. dist.
3. per totum.

Ita de Sacramentis requirit religio muneris sacerdo-
talis, ut illa administrentur summa cum religione, ac per
omnia, ut ea Dominus ipse instituit: ut dispensentur san-
ctis tantum atq; probatis, quoad hi cognosci possunt, et
dispensentur Clero ac populo pariter, & utrisq; inte-
gra, atq; graui semper & perspicua totius mysterij salu-
tis nostræ adhibita prædicatione, adiunctisq; precibus,
atq; gratiarum actionibus q̄ sanctissimis, & à præsentibus
omnibus intellectis.

Disciplinam pœnitentiæ eadem S. ministerij religio ita ex-
hiberi, ut paterna & uere pastoralis cura omnibus im-
pendatur, quo à peccando singuli quoad fieri potest, cu-
stodiantur, & ad officia quicq; sua excitentur, & si quis
labatur, ut in uiam statim reuocetur, ad uerā scilicet pec-
cati agnitionem, pœnitentiam, confessionem, & emen-
dationem cōmotus: Sicq; peccatum grauius sit, ut absten-
tionis à cōmunione fidelium, cæterisq; declarandæ pœ-
nitentiæ uinculis, is qui peccauit, iusto tempore, ligetur,
nec ante illis uinculis soluatur, & ad mensæ Domini cō-
munionem admittatur, quàm Ecclesiæ solidam peccati
sui pœnitentiam, & constantem uitæ suæ emendatio-
nem approbauerit.

Religio offerē-
di & oblata dis-
pensandi.

Quod attinet ad S. oblationum sacrificium, postulat
eadem sacri ministerij ratio, uti ad offerendum Domi-
no de donis eius fideles Christi diligēter inuidentur, sed
ut non

AD RESTIT. ECCLESIAS GERM.

ut non minori diligentia id quoque curetur, ut quae pie oblata fuerint, canonicè dispensentur, ad sustentandum scilicet & propagandum sacra Ecclesiae ministeria, atque ad subleuandum egentium necessitatem, cum priuatam tum publicam: ac quicquid in alium usum convertatur, ut id sacrilegium, sicuti est, habeatur & coerceatur.

De festis diebus ita sancitum est: ut festos dies homines totos Domino sanctificent, abstrahentes se, non modo à vitiosis, sed semel ab omnibus praesentis vitae negotiis, atque diuino cultui se penitus addicant. Ut frequentes confluant ad sacros coetus, ibique uerbum Domini promptis animis audiant, Sacramenta religiose percipiant, preces pie fundant, oblationes largè conferant. Et si martyrum, aliorumque praestantium seruatorum Domini memoria celebrentur, ut fiducia in Christum Dominum exemplis martyrum, non in martyres ipsos excitetur, & corroboretur.

Ieiunia cum celebranda sunt, ut poenitentiae actionibus fideles toti incumbant, carnemque suam, peccati seminarium, serio humilient & crucifigant, non à certis tantum ciborum generibus, sed à cunctis delitijs & occupationibus uitae huius abstinentes.

Ceremonia uero templorum sic comparata est, ut loca religionibus consecrata tantum actionibus religionis pateant, nullis prophanis uel rebus uel actionibus contaminentur.

De defunctis constitutum est, ut horum exequiae ita perficiantur, quo in praesentibus peccatorum poenitentia, & mortificatio excitetur & perficiatur, spes & expectatio resurrectionis firmetur & corroboretur, & studiū coelestis uitae accendatur. Cætera signa, ritus,
c & actio

Can. Ap. 41.
Con. Antioch.
25. 12. q. 1.
Epus. 16. q. 1.

Vt festi dies
Domino sanctificandi.

Vti ieiunandi
De con. dist. 1.
Solent.

Verus usus Templorum.

Piae defunctorum exequiae.

Vsus cœterarū
Cœremoniarum
Ecclesiasticarū.

De Synodis &
uifitationibus
Ecclesiasticis.

Vt dissipata est
omnis muneris
Sacerdotalis di-
sciplina in Pon-
R. & eius man-
cipijs.

& actiones Ecclesiasticas sic instituere, & temperare in officio est Sacerdotum, ut nihil in his rebus sit ociosum, nihil frigidum, multo minus aliquid superstitiosum, sed omnia eo aliquid conferant & agant, ut fides in Christū incrementum accipiat, & dilectione sese cunctisq; pietatis & sanctimonie officijs quam uberrime explicet, & ad gloriam Dei, Ecclesiæq; totius ædificationem fructificet. Deniq; ad conseruandam religionem Christi in clero & in populo, hoc quoque constitutum est, ut Synodi atque Ecclesiarum inspectiones suis temporibus fideliter & sincere habeantur, quibus quæ uitia in uitâ, uel ministeria clericorū aut populi irreperint seueriter corrigantur, & tota Christi disciplina in clero & populo confirmetur.

Hæc muneris Episcopalis, & Ordinis Clericalis religio, hæc disciplina sancita est ipso uerbo Dei, sancita traditionibus Apostolicis, sancita omnibus S. Canonibus, & piorum principum legibus.

At quid huius disciplinæ & religionis cernitur reliquum in pontifice R. o. & uniuersa turba prælatorum, qui illum adorant? Quid dico reliquum, imò quid non est planè in contrarium peruersum? Quis Episcoporum apud suam Ecclesiam residet, omni rerum mundanarū cura uacuis, & summis Episcopalis muneris operibus per se incumbens, prædicationi scilicet Euangelij, Sacramentorum administrationi, & disciplinæ Ecclesiasticæ procurationi. In aulis potius principum instar Satraparum magna pars eorum uersatur, & regum negotia tractat, aut si tantæ, tamq; liberæ sunt Ecclesiarum quibus dominantur ditiones, regias aulas ipsi fouent, & curas administrant. Quod tamen præstat eos facere, si modo

AD RESTIT. ECCLESIAS GERM.

modo ueris curatoribus Ecclesias, non destituerent, quam nihil, sicut plerique, aut certe opes Ecclesiarum in fecidissimas profundere uoluptates, quod plurimi illorum facere consueuerunt.

Sed solenne hoc est ferè omnibus, Ecclesias quidem addicere sibi quam possunt plurimas, easque despoliare acerrime, ministros uero illis perficere, non qui sacri ministerij, uel scientia, uel studio alijs antecedant, sed qui minore se patientur conducì stipendio. Hi, ut manifestas sacrorum caupones facere consentaneum est, religionem sic administrant, ut homines non Christo Domino pietate, sed ipsis fructuosi sint largitionibus.

Tam procul abest, ut hi sacros libros curarent populo Christi in templis prelegi, ac ita explicari atque commendari, ut singuli illos ipsi domi haberent, & pie legerent, quod etiã populũ subducant per ignotã linguam à cognitione eorum, quæ quotidie in templis suis ex sacris literis tractantur, qua peruerſitate tot iam sæculis Deo & populo Dei horrendè illudunt, Imò conantur plerique eorum nunc hoc etiã efficere, (idque non pauci iam effecerunt,) ut capitale sit, si quis ex plebe sacros libros in sua lingua habeat. Nonnulli ne id quidem cõcedunt laicis, ut orationem Dominicam, Symbolũ fidei, & Decem precepta, sua uernacula lingua dicant.

Quemadmodum enim Dominus noster Iesus Christus in hoc mortuus est, & resurrexit, regnoque ad dexteram patris inuito, spiritum sanctum, alterum Ecclesie paracletum, misit, ut Euangelion regni eius, Euangelion uitæ aeternæ, prædicaretur omni creaturæ, cunctis gentibus & populis, ac ita prædicaretur, ut magnifica Dei opera ad salutem omnium per Christum effecta, audirent

Lectio Scripturarum à populo sublata.

Ne orationem quidem Dominicam & Symbolum fidei homines permittuntur sua lingua dicere.

Acto. 2.

QUALI CONCILIO OPVS

rent singuli sua lingua, in qua nati sunt: ita isti Romanenses praelati hoc laborant, & hac de causa quos possunt, D. scripturarum inuulgatores & confessores interficiunt, ne laici sacros libros uel audiant, uel legant, ita scilicet ut intelligant. Clausum esse uolunt regnum Dei, ne illud alij, cum ipsi nolint, ingrediantur.

Ad paucos, & ipsis contemptos, interpretatione scripturam Prælati referunt.

Matth. 23.

Novi Alcorani.

Inde uniuersum Religionis nostræ iudicium ad paucissimos referunt, & eos, quos alioqui habent planè contemptui & derisui, ad fratres Cucullatos, & Magistros nostros: quorum tamen responsis nullam, nisi ipsorum constabulant infinitam potentiam, auctoritatem tribuunt. Hi ergo fratres, & Magistri nostri, ut magisterium eius, qui nobis præcepit, ne uocemur Magistri, cum ipse unus sit Magister noster, penitus soluant, cōdunt nouos de Religione articulos, non solum nullis confirmatos scripturarum auctoritatibus, nullis comprobatos rationibus, sed planè contra omnem & scripturam & rationem, ceu Alcoranū quædam: eosq; summis potestatibus obtrudunt sanguine piorum sanciendo, idque sua impudenti hypocrisis, ac improbitate nonnunquam efficiunt & obtinent.

Ne opus ingenij aut studio sit, religionē totam addicunt re spōsis sedis Ro.

Louaniensium blasphemata.

Et quo hanc sibi auctoritatem & amplitudinem sine ingenio, sine labore studiorum diu conferuent, Sedi Romanæ fidem & religionem omnem addicunt, cum nusquam gentium sit maior & horribilior Dei ignorantia, & manifestior contemptus. Tum huic Sedi idem fratres & Magistri nostri tribuunt, errare eam in his que dei sunt, nō posse, eoq; credendum esse necessario, quicquid hæc Sedes de Religione unquam tradidit, tradit, & traditura est, quod Louanienses Theologi nuper æditis articulis suis, palam affirmare ausi sunt.

Horum

AD RESTIT. ECCLESIAS GERM.

Horum pseudotheologorum superbiam & audaciã pont. Ro. & Episcopi studiose fouent. Nam nec adeo multum in ijs fouendis insumi necesse est: facile enim est unum & alterum, uel quinque aut sex tales magistros nostros præbendis implere, cum eis species aliqua frugalitatis atq; moderationis retinenda sit, nec fas sit reseruatam Cardinalibus & Episcopis pompam & amplitudinem expetere. Interim tamen his, ceu in speculis huius tyrannidis constitutis, Pontifex, Cardinales, & adiecti his Episcopi & prælati, sua illa, quæ totus mundus cernit & deplorat, negocia secure persequuntur. Hoc autem pacto doctrina salutis à populo Dei tota sublata est. Laici enim eam nec ipsi legere, nec ab idoneis lectoribus & enarratoribus audire, & discere possunt: quin etiam pœnis capitalibus adiguntur, ut ea pro oraculis amplectantur & sequantur, quæcunque mancipia Sedis Ro. pro confirmanda & augenda huius Sedis potentia & nequitia confinxerint.

Nec minus spoliatur populus Dei per Pontificem Ro. & addictos illius peruersitati reliquos prælatos, uel in administratione Sacramentorum: nam sicut in doctrina, ita etiam in procuratione Sacramentorum uerbis & institutis Domini aliena multa admiscuerunt, & quæ Dominus tradidit, partim mutilarunt, partim peruerterunt, tum omnia muta reddiderunt, administrantes ea sermone qui populo barbarus est: denique omnia turpissimam nundinatione, atque horrenda superstitione contaminarunt: quod in omni quidem Sacramentorum tractatione, præcipue autem in Missis eorum cernitur.

In his uerbis & institutis Domini, contra aperta præcepta Domini, contra traditionem Apostolicam, contra

Peruersio Sacramentorum.

Peruersio S. coenæ.

QUALI CONCILIO OPVS

Quibus huma-
nis commentis
S. cœnam Dñi
cōsaminauerūt.

omnem prisce Ecclesie obseruationem, hæc adiecerunt,
Consciam illam Christi oblationem pro uiuis & mor-
tuis, Transubstantiationem panis & uini in corpus &
sanguinem Domini, Tot missarū spectacula in eodem
templo, eodemq; tempore, & coram eodem populo, Fa-
cilitatem admittendi ad has Missarum suarum pompas,
cum spectandas, tum administrandas, homines quamli-
bet sceleratos & flagitiosos, Nouū illum cultum Sacra-
menti ad adorationem ostētandi, prostituendi, & circū-
ferendi, Omnem deniq; illum perlicum luxum, quem
in uestibus, signis, omniq; apparatu in Missis suis exhi-
bent. Hæc enim omnia non solum nulla Scripturarum
authoritate, nulla Apostolorum traditione, nullis uete-
ris Ecclesie exemplis, sed contra hæc omnia excogita-
ta, & in Ecclesias inuecta sunt, quo nouum illud suum
Sacerdotium, conficiendi, & offerendi Deo patri pro
uiuis & mortuis, non autem dispensandi fidelibus cor-
pus & sanguinem Domini, augustius, & inde etiam ho-
noratius sibi, & quæstuosius efficerent.

Quid patribus
offerri Christū.

Legitur quidem alicubi apud S. patres Christum in
sacra Cœnæ administratione offerri patri pro populo,
(quo tamen sermone usi rarissime sunt, sapius dicunt
offerri Christū populo) per id tamē nihil illi aliud intelli-
gunt, quàm prædicari & exhiberi populo in hac care-
monia mortem Christi, sacrificium in cruce peractum,
in gloriam patris, & salutem populi. De eo uero oblatio-
nis genere, de quo Sacrificuli hisce postremis ac pessimis
Ecclesie temporibus gloriantur, eoque prætextu om-
nes mundi opes & potentiam ad se pertraxerunt, S. pa-
tribus nunquam in mentem uenit.

Quod autem Missas suas Ro. Pontifex, & eius man-
cipia

AD RESTIT. ECCLESIAS GERM.

cipia celebrant absque communicantibus, quod calicem Domini nec communicantibus quidē dispensant, quod lectiones sacras, preces, & gratiarum actiones barbara populo lingua peragunt, eaque insana perversitate hæc divina mysteria populo occultat, his manifestè institutū Domini in hoc Sacramento mutilant & pervertunt.

In quib. S. cœnā Domini mutilarunt.

De scœdissima Missarum nundinatione, & horrenda superstitione, quam per illas in uulgo fouent, ut homines putent se, si Missas uiderint, & Missantibus aliquid contulerint, plurimum esse apud Deum meritos, etiam si in manifestis perseuerent sceleribus & flagitijs, quid attinet dicere? quum constet nullum esse omnino scelus, in quod Prophetę Domini inuehatur acerbius, et quod Deus ulciscatur pœnis magis horrendis, atque cum sacra eius, homines suis prostituunt cupiditatibus, & patrocinium ab eis petunt scelerum suorum, perseuerantes absque uera peccatorum pœnitentia, citra fidelem ex toto corde ad ipsum conversionem?

Nundinatio & superstitio Missarum.

Vt uero Missas suas, sic & cætera Sacramenta, atque cæremonias omnes Romanenses isti Sacerdotes huiusmodi nouis & impijs figmentis contaminarunt, mutilarunt, peruerterunt, atque Sacrilegæ nundinationi & superstitioni prostituerunt.

Reliquorū Sacramentorū & cæremoniarum peruersio.

Sed nec tolerabilius comparata est apud eos & disciplina pœnitentiæ. Si enim homines confiteantur peccata sua Sacerdotibus, & absolutionem ab eis redimant, & indulgentias, iam satisfactum est hisce pastoribus de pœnitentia, tam sollicitis scilicet ad purgandos homines peccatis, & uitā eorum reipsā emendandā, quā sunt anxij de proprijs corrigēdis flagitijs, & uita sua sanctificanda.

Peruersio disciplinę pœnitentię.

Excommunicationem non contra scelera & flagitia, sed in

Peruersio excommunicationis.

sed in eos exercent, qui sanam Christi disciplinam conantur restituere, eoque ipsorum audent aduersari tyrannidi.

Quæstus indulgentiarum Hispaniæ.

Confictas satisfactiones, quas homines non Missis ipsorum, & quæ similia imperant, operibus expiarint, conantur donant redimentibus ipsorum indulgentias, quas alicubi etiam compellunt homines redimere, eaque re maximum & sibi, & alijs quæstum faciunt.

Peruersio Sacrarum oblationum.

Oblationes uero sacras bone Deus quo & peruerterunt & abriperunt: Vt hæc quam largissime conferantur homines quidam sedulo alliciunt, sed non ut Deo soli eas offerant, nec ut ei gratuito, nec denique in eum usum, in quem solum Dominus nostras oblationes requirit.

Con. Faustum lib. 20. cap. 21.

Vulgo enim persuaserunt offerre quam plurima Diuis, quod D. Augustinus idololatriæ proprium facit. Deinde mercenarias fecerunt oblationes, ut homines nihil fere offerant, nisi pacti certa quædam à Deo ac Diuis beneficia, presentis & futuræ uitæ, maximèque liberationem ex purgatorio suo.

Deut. 14. 12. q. 2. & 16. q. 1.

Postremo non docuerunt istas oblationes fieri, ut inde alerentur Leuitæ, administri religionis, & doctores pietatis, uiduæ, pupilli, peregrini & pauperes, ut Deus ipse distribui sacra Dona præcepit, & Canones secuti uerbum Domini sanciunt: sed ad superbas substitutiones, & exornationes templorum, Monasteriorum, Altarium, Statuarum, & ossium, ad præbendas & quotidianas stipes pro Missis, & alijs non intellectis cantionibus, adque locupletanda his dedita Cœnobia.

Quæque donata olim fuerunt, & nominatim etiam pro S. Euangelij ministerio, pro Scholis, pro sustentationibus uiduarum, pupillorum, morbidorum, peregrinorum, & alijs egentium, ea multis in locis in alias barbarorum cantorum præbendas, & otiosarum prælaturarum

AD RESTIT. ECCLESIAS GERM.

rarum reditus conuerterunt, Quas praelaturas atq; prae-
bendas, contra tot suos ipsorum etiam Canones, porten-
tose accumulunt, quicumque inter eos tantum consecuti
sunt uel gratiae apud Principes, uel artium Romanensi-
um aduersus competitores. Egenis tantum ferè hinc de-
ciditur, quantum ad obsoleta scorta, ueteranos Lenones,
aliosq; uoluptatum uel uetulos, uel morbidos admini-
stros peruenit. Taceo hic propter pudorem Ger-
manorum, in quos redundet benignitas patrum purpu-
ratorum, ipsorumque Pontificum, ac reliquæ sentinae
Romanae.

Vt uero hi Antichristi cætera S. Ministerij omnia,
ita etiam consecrata peculiariter religionibus tempora
ita etiam in modum peruerterunt. Nunquam enim
Deus uulgo grauius offenditur, & à Clero & à populo,
cum intra, tum extra templa, quam ijs diebus, qui diui-
no cultui sunt prae alijs dicati, nec quicumquam adeo du-
rum in Iudæos olim dictum est per prophetas, in die-
bus Deo consecratis suis deseruientes superstitionibus
& cupiditatibus, quod non multo durius in nostras fe-
rias & solennitates dici conueniat.

Memoriae martyrum, quibus ueteres utebantur ad
excitandam in populis fidei, quæ in Martyribus eluxit,
imitationem, conuersæ sunt in horrendam idolola-
triam, quam in imane auxerunt confictis reliquijs, sua
Canonizatione auctis.

Ieiunia in merum ludibrium Dei conuersa sunt. Si
enim nullæ edantur carnes quadrupedum & uolucrum,
nulla oua, nihil lactis, & eorum ciborum qui ex lacte cõ-
ficiuntur, & loco præsumptæ in prandio cœnæ, bellaria
tantum quadam, & repotia sumantur, quicquid delitien-
tur &

Peruersio Fe-
storum.
Iesa. 1. & 58.

Peruersio Ieiui-
norum.

tur & cibo & potu, cum in prandio, tum in non inani illo cœnæ simulacro, se uere tamen ieiunatum est. Quale ieiunium indicunt persepe, atque hoc sub peccato mortali, at qui illud obseruent, ij in nullo hominum ordine existunt rariores, quam ipsorum, qui illa indicunt. De solida peccatorum pœnitentiâ diebus ieiuniorum præcipue excitanda & exercenda, de conuentu ad sacras lectiones, præces, de Sacramentorum cõmunicatione, de pijs oblationibus, quibus actionibus ueteres uere Christiani ieiuniorum dies totos impendebant, uespera primum, & necessariam tantum corporis recreationem admittentes, quotusquisque nouit aliquid, nedum curat, etiam ex ijs, qui ieiunij religionem colere præ alijs uideri contendunt, se uerioribus Monachis, ipsisque Carthusianis;

Prophanatio
Templorum.

Peruersio Exequiarum pro defunctis.

Templa in infinitum auxerunt quidem, & sumptuosissime exornarunt, uerum non superstiosis tantum, sed etiam prophanis & impijs sermonibus & negocijs ea patefaciunt. Tum horribilem in modum ea statuis & imaginibus, ijsq; & mendacibus, luxuriosis, & impijs, tum etiam irreligiosis nundinationibus replent & contaminant. Defunctorum exequias eo peruertunt, ut plus pridem negocij sibi assumpserint in mortuos liberandos ex suo purgatorio, quam suscipiant in uiuos seruandos à gehenna. Atq; eo, quod spem hanc hominibus fecerunt, se illos Missis, ac reliquis suis ceremonijs, ut cumque uiuant & moriantur, tamen ad celos subuecturos iam mortuos, tam ingentes sibi his præstigijs opes congesserunt, quæ mercedi ipsis sunt, quod miserorum hominum fiduciam à Christo Domino ad sua mortuaria, & à studio repurgandi per pœnitentiam peccata,

AD RESTIT. ECCLESIAS GERM.

peccata, ad peccandi securitatem traduxerunt.

Iam de disciplina communis Cleri, qua reliqui populi Dei disciplina contineri necesse est, quid omnino, præter nomina, & ridiculas pompas superest? Nulla reliqua est in ulla Cleri scelera & flagitia Canonica animaduersione, quantumlibet manifesta illa sint et immania. Simonia, & confessa Sacrilegia in emendis & uendendis sacerdotijs, & periuria quæ admittuntur in resignationibus, & commutationibus, numerari in peccatis desierunt. Cauponatio doctrinæ sacræ, Sacramentorum, & ceremoniarum omnium licitus habetur quæstus. Venationes & alexæ pro honestis oblectamentis deputantur magnum prælatorum. Ebrietates, stupra, & adulteria Cleri ridentur. Quid? in nullo omnino mortalium ordine admittuntur licentius flagitia atque scelera, tum impudentiora, tum atrociora, & minus contra ea exercetur correctionis & iudiciorum, quam in ordine clericorum.

Nam Synodorum, & annuarum inspectionum & uisitationum alicubi ne nomen quidem superest, alicubi uersa hæc sunt partim in dissoluta conuiuia, partim in occasionem compilandi pauperes. Interim ordinarijs iudicijs communium Magistratum omnino exempti sunt, ne ulla eos à peccando cohibeat animaduersione.

Quid opus uerbis? Orbis nouit & deplorat uerissimum esse, quod Pontifex Adrianus in comitijs Norimbergenis confessus est, à capite usque ad plantam pedis, nihil sani superesse in toto Cleri corpore, & à capite, Ro. Sede, tabem hanc in uniuersum reliquum Sacerdotalis ordinis corpus dimanare. In hac enim sede palam

Disciplina omnino profligata.

Impunitas omnium scelerum & flagitiorum.

Confessio uerissima, Pon. Adriani de corruptissimo statu curiæ Ro. & eius Cleri uniuersi.

QUALI CONCILIO OPVS

ridentur, qui prouidentiam Dei in res humanas, & resurrectionem mortuorum credunt. In hac, sacra omnia sceleratissimis auctioribus ueneunt. Hic Schola est exercitatissima omnium fraudum, & peruertendi iuris officina; Huic omnes leges & Canones Ecclesie retia sunt pecuniarum, & clauis impiae dominationis. Hic omnium, & infandissimarum libidinum impudentissima professio, adeo ut scortis abuti honestum apud eos habeatur, Quamobrem sanctissimus pater non dedignatur fouere in suo tributo multa meretricum millia: ex quarum mercede non tantum ditatur, ipsis uiuentibus, & quastum pudendum facientibus, sed succedit etiam heres concedentibus illis ad se digna supplicia: Nec enim est huic terreno Deo merces prostibuli abominationi, ut Deo coelesti, sed gratum lucrum ex re qualibet.

Deut. 23.

Atque haec tanta, tamque atrocia, & immania Ecclesie mala non ceperunt nuper, sed multis iam saeculis inueterarunt, ac quibusque saeculis noua & horribilia acceperunt incrementa. Et hodie, quamquam Dominus nobis suas Scripturas, & cuncta S. patrum monumenta tam benigne restituerit, tantaque ui ubique, etiam inuitis ingerat, uerbis & scriptis, adijciat etiam dira calamitatum flagella, ac minas adhuc grauiores, tamen non solum nihil illorum quantumuis confessorum scelerum & flagitiorum, isti, Pontifex, & quos addictos suae peruersitati ille tenet, corrigere in animum inducunt, sed unum hoc moliantur, hoc laborant, in hoc se, & omnia sua impendunt, ut nos, qui de correctione tam importunae impietatis, & peruersitatis admonemus, qui ad Reformationem Ecclesiarum exhortamur, e uiuis tollant, & nostris exemplis ab hoc ausu caeteros absterreant.

Pont. Ro. mala omnia quotidie auget.

Admonentes de Reformatione interficiunt.

Nec

AD RESTIT. ECCLESIAS GERM.

Nec enim ullam aliam contra nos causam habent. Quid enim criminantur nos? Quod filios Dei ab humanis figmentis ad diuinam ueritatem reuocamus, ad Sacras Scripturas, quas ipsi prorsus eripere populo Dei laborant, & suos pro illis Alcoranos obtrudunt? Quod docemus Deum per Christum Dominum, non mortuos homines per sua esse merita nobis inuocandos, quorum ipsi cultum, & inuocationē, quia quæstiosa eis est, plus commendant hominibus quam Dei? Quod Sacramenta, ut Dominus instituit, religiose, & ea integra, atq; intellecta, & ad incrementum fidei in Christum administranda esse contendimus, & sumenda, cum ipsi ea uelint exhiberi ac percipi mutila, non intellecta, irreligiose, & ad confirmandam operis externi fiduciam, existimationi ipsorum & quæstui seruientem? Quod uera requirimus bona opera, quibus iuuentur filij Dei, illi, quibus saginentur ipsi, ornentur statuae, & ossa mortuorum? Quod castitatem coniugalem malumus, quam impudicitiam omnis generis sub falsa professione cœlibatus, cum ipsi Clericis suis quaslibet libidines impune concedunt, modo nullas habeant mulieres legitima coniugij coniunctione sibi cohærentes? Quod Clericos requirimus, qui non dicantur tantum, sed sint etiam portio Domini, & habeant ipsum portionem suam, pascendisq; gregibus Domini sese totos impendant, cum ipsi malunt inanibus titulis, & peruersis lectionibus ac cationibus locū Cleri occupare, & bona Ecclesiarū abligurire?

Nec. n. alia sunt quæ cōtra nos habent. Nam q̄ de nullis ueris criminibus accusare nos possunt: ex eo satis ipsi demonstrant, quod iam totos uiginti quinque annos a nobis prouocantur, ut legitimo nobiscum experiantur

Controuersia
inter Christianos
& Pontificios.

Pontificij legitima iudicia cū Christianis sup̄ uiginti quinque annos defugiūt.

Cōclusio. Nul
lis minus atque
Pont. Ro. & eius
mancipijs posse
committi Syno
dū Ecclesiasticā.

iudicio, nec tamen audent in lucem prodire. Cum itaque ad hunc modum res habeant, ut in orbe terrarum non sint, quorum cogitationes, consilia, studia, & actiones omnes magis aduersentur Christo, magisque repugnent legibus & institutis Dei, idque sit adeo in toto orbe, & tot iam sæculis manifestum, & planè notorium, nec sint etiam qui crudelius seuiant in omnes eos, qui doctrinam synceram Christi reuocare annuntur, quis non uideat nullos esse Christiani nominis, quibus minus credenda sit de religione constituendi facultas, quibusque minus permitti possit, ut in Concilio Ecclesiastico sedent, nedum ei præsent, suisque cupiditatibus obnoxium habeant, uti hæc sibi sumunt Pont. Rom. & eius mancipia. Nec fingi certè ulla potest ratio, qua nos purgare possemus de prodita gloria Christi & salute Ecclesiarum, si Concilio tali, quale Tridentinum istud est, causas Religionis committeremus, in quo scilicet solus Pontifex Rom. omnia potest, & eos solos admittit ad dicendum sententias definitiuas, quos ipse uult, et suæ Tyranidis fautores habet, qui que præterea eam sibi potestatem uendicat, ut quicquid in Concilijs etiam recte fuerit constitutū, pro suo possit arbitrato rescindere et mutare.

Hæc confutet Cochleus, si potest, & hanc si uolet Conclusionem, quam in libris meis, quos accusat, latius explicauit, hic autem breuiter contractam illi obijcio, dissoluat. Quò quisque studio Domini nostri Iesu Christi magis instructus est, & ardet: hoc magis idoneus est, qui locum habeat in Concilio, in quo agendum sit de restituendis Ecclesijs. Et quò alienior quisque ab hac scientia, & uoluntate deprehenditur, hoc magis habendus est ad Concilium huiusmodi ineptus. Non uiuunt sub titulo
Christia

AD RESTIT. ECCLESIAE GERMANICAE

Christiani nominis, qui magis uacui sint omni peritia & uoluntate, Ecclesias Christi reparandi, imò nulli magis aduersarij sunt omni doctrine & institutis Christi, & Ecclesiae eius, quam Pont. Romanus, & qui ipsius peruersi rati adhærent, Prælati. Nulli igitur longius ab omni pia Synodo sunt remouendi, quam hi ipsi; qui soli uolunt Synodos Ecclesiasticas sibi habere planè obnoxias.

Assumptionem iam demonstraui, explicatis legibus & institutis Ecclesiasticis de religione & carimonia muneris Sacerdotalis, deque ijs peruersitatibus, quibus Rom. Pont. & eius mancipia refixis & conculcatis Ecclesiae legibus ac institutis, omnem Sacerdotalem disciplinam penitus euerterunt. Offero autem me eadem probaturum amplius coram clarissimis uestris Celsis, cum per euidentes Dei Scripturas, per certè authoritatis scripta S. Patrum, per indubitatos Ecclesiae Christi Canones, & priorum Imperatorum Leges, tum per ea quæ notoria & confessa sunt, ac conspiciuntur ab omnibus, in omni uita, & administratione Pontificis, & eorum Prælatorum, qui eius Tyrannidi sunt addicti.

Addictos autem Tyrannidi Pont. Rom. uoco eos, qui nullam, quamlibet manifestorum uitiorum, correctionem uolunt admittere, sed potius augere illa student, & id unum agunt, ut omnis ratio ea corrigendi excludatur, & perniciosus hic Dominatus in populū Dei confirmetur, ita, ut uideamus Pontifices Rom. multis iam sæculis obstinatissimè facere. Vos enim Reuerendissimos Germaniæ Procures & Prælatos, quibus ciuilem in tantas ditiones administrationem Dominus tradidit, & in Senatu Germanici Imperij tam sublimem locum dedit, spero memores fore germanici sanguinis, auitæ simpli-

Demonstratio breuior: Nullos minus ad Conciliū Ecclesiasticū posse admitti, atque Pont. Ro. & eius mancipia,

Qui p addictis Pō. Ro. habēdi.

Officium Episcoporum Germaniæ.

Q. VALI CONCILIO OPVS

Explicatio Iuramenti Episcopalis. De iure iurando.

In Ecclesia nulli habet locum inanes tituli. Episcopus & Papa nomina sunt Sacramentorum, non officiorum dignitatum.

simplicitatis, & rectitudinis, ac salutem patriæ, quæ tota à religionis & Ecclesiarum restitutione pender, longè præposituros esse scèdissimo, & toti Christiano orbi perniciosissimo dominatui Rom. Pontificis. Cum enim ius iurandum non possit esse uinculum impietatis, debetis agnoscere uos esse iuratos Sanctæ Rom. Ecclesiæ, & eius Episcopo uero patri, Canonice ingresso, non impure sceleratorum hominum feci, quæ modo hanc urbem tenet, non eius deterrimo Tyranno, qui sedem hanc conculcatis legibus & Canonibus inuasit, Eoque uestri esse officij meminisse oportet, ne ullum aut factum aut consilium approbetis, quo uerus S. Rom. Ecclesiæ papa & pater, ulla in re damnum accipiat, sed potius operam detis, ut & Ecclesia Romana, & aliæ, tam scelerata, et exitiali tyrannide eorum, qui Romanam sedem per summum nefas occupant, aliquando liberentur. Id enim est uerum Ecclesiæ Rom. papatum defendere, & uindicare, quod iurastis. Nec enim ignoratis in Christi regno, in regno ueritatis, in Ecclesia Dei, columna & firmamento ueritatis, nihil esse metiendum, nihil æstimandum falsis titulis, quibus in omni uita & administratione nihil non est prorsus contrarium. In legibus, in iure iurando, in pactis Ecclesiasticis, Episcopus & Papa intelligendus est, non qui dicitur, sed qui est, non Ecclesia, quæ hoc se nomine uenditat, sed quæ ueris fidei in Christum fructibus comprobatur id esse, quod audit. Hæc confido uos, Germaniæ proceres, qui Episcoporum loca tenetis, cogituros, & Christum Dominum, Antichristo liberter anteposituros: & in primis reputuros esse, quid Ecclesijs uestris, quid toti Germaniæ, dulcissimæ patriæ, quid uniuersæ Ecclesiæ Dei debeatis, nec quicquam pen-
si ha-

AD RESTIT. ECCLESIAS GERM.

si habere quid à vobis requirat falsa obiectiōe iuramē-
 ti, hostis Ecclesiarū summus, Pont. Ro. Antichristis .n.
 nihil potestis debere, qui Christo estis consecrati. Quō
 magis considerabitis, quemadmodum ipsi summo ani-
 marum nostrarum pastori & Episcopo, suum ius, suus
 honor, & ipsius uniuerso gregi, ac cunctis Ecclesijs ea re-
 stituatur Sacrorum procuratio, quam Dominus ipse in-
 stituit, et quæ sola est salutaris. Non itaque uos, nec ullos
 alios antistites, qui salutare Christi regnum Romanæ li-
 bidini præferunt, qui uitia ordinis Ecclesiastici & cog-
 noscunt, et emendata cupiūt, inter ministros et addictos
 Rom. Tyrannidis numero. Illos autem à Concilijs Ec-
 clesiasticis reiiciendos affirmamus, qui cū existimēt se su-
 as opes et pompas, reformatis Ecclesijs retinere non pos-
 se, nisiq; prodita patria, & proditis Ecclesijs Dei, manci-
 pia sese addicant Ro. Tyrannidi, hoc moliantur, ut om-
 nis uitiorum Ecclesiasticorum auertatur animaduersio
 et correctio, et ut excindantur funditus, qui talem emen-
 dationem cupiunt. Atque in eo nemo sanè nobis ulla po-
 terit ratione contradicere, nisi pilei, mitræ, sellæ, & alia
 Ecclesiasticæ tyrannidis insignia, falsum effecerint illud
 dictum Christi seruatoris: Non legunt uuas de spinis,
 aut ficus de tribulis. Arbor putris bonos fructus non fa-
 cit. Spiritus S. Spiritus ille ueritatis promissus est Apo-
 stolis, et eorum successoribus, sed in studio Christi, & ob-
 seruantia sermonis Christi, non in loco tantum & nomi-
 ne. Inanes Cathedræ, falsi tituli, & mendaces laruæ, ho-
 die non plus iuris habent apud Deum, quàm habuerunt
 olim, cum Deus Silo templum Hierosolymitanum cum
 sacerdotio & populo, propter impietatem Sacerdotum
 & populi penitus euertit, funditúsque deleuit. Admini-
 e strat

Quibus promissus sit Spiritus
 S. iudex Sacro-
 rum.

Jeremiæ 7.

strat quidem Deus nonnunquam, quæ eius est immensa bonitas ueritatem & dona sua per indignos et malos ministros, nec sinit fidelibus esse fraudi ministrorum impietatem, quam ipsi corrigere non possunt: Verum ij quibus Dominus dedit, ut iuxta præceptum eius uitare possint malos, & eligere bonos ministros: si id non faciunt, & malorum communicant ministerijs, ij merito experiuntur, à spinis colligi uuas non posse, nec bonos fructus à malis arboribus, & deum maledicere benedictionibus Sacerdotum impiorum.

Hæc si Latomus, ex ipsa D. literarum, non umbra, ut ipse conuictum illis facit, sed luce, ut à Deo ipso prædicantur, cognoscere uoluisset, potius quàm ex umbra & tenebris quorundam Sophistarum, qui Ecclesiastica interpretationis auctoritatem impiæ prætexunt: ab illis pudendis & deplorandis triumphis indubiè si bi temperasset, quos agit nimium secure & confidenter, de mea in hac disputatione inconstantia, & dictorum contrarietate, ut ipse quidem dicit, Potest, & solet nonnunquam Deus dare suas prophetias per malos: Apostolorum ministerium etiam ludastenuit, quod memorant Euangelistæ, nec inefficax illud fuisse electis ad uitam, quamquàm ipse impius esset, uerisimile est: superbi quoque sunt, & Schismatis merito damnandi, qui se à communione Ecclesiæ seiungunt in sacra doctrina, in sincero usu Sacramentorum, & administratione iustæ disciplinæ, propter malos ministros, hæc administrantes, Ex his autem quomodo consequitur esse iudicium de Religione infallibile penes aperte Simoniacos, hoc est, hæresi contaminatos, & in alijs notorijs sceleribus atque flagitijs perseverantes, eò quòd dicant se repræsentari

Deus, cum uisū ei est etiam, per malos bona docet, sic nobis precipit bonos fructus à bonis arboribus petere.

AD RESTIT. ECCLESIAS GERM.

re uniuersam Ecclesiam Christi, & à multis nationibus, ut id eis deferatur, partim fraude impetrarunt, partim uil extorserunt: Quæ nam est ista consecutio? Mali possunt bene docere, & recte de religione iudicare, ergo semper & infallibiliter bene docent, & recte iudicant. Addit tamen Latomus aliquas condiciones: Si legitime ad ministerium peruenerint, & in unitate Ecclesiæ persistant. Præclaræ certe condiciones, quas si ualere nobis Aduersarij uolent, in subsellijs Tridentinis minime anguste sedebitur. De religione & cærimonia eligendi, probandi, & ordinandi ministros, supra expositum est ius Diuinum, quorumquemque uero Latomus, imò ubi hoc sæculo aliquem antistitem Ecclesiasticum ostendet, qui ista religione sit designatus, exploratus, & idoneus iudicatus: lam in unitate Ecclesiæ non manent, qui in Christo non manent, & qui partem in regno Dei nullã habent, quales sunt omnes Simoniaci (sunt enim πλεοονεκτοι & sacrilegi) omnes adulteri, omnes scortatores, auellunt enim se à corpore Christi, & faciunt se membra scortorũ. Tamen si quid etiam hi sanæ doctrinæ adferunt, si quid recte iudicant, id quoniam à Deo profectum est, apud filios Dei pondus suum habet, & fructum facit. Nihil enim Deus non salutare suis adfert. Sed rogat Latomus, quando ex Christo, quæ uera sunt, quando ex seipsis, & patre mendacij, qui in illis ἐμψυχι, loquitur & iudicat, probatur quæ mala sunt? Si ipsi, qui etiam de prophetijs probatorum ministrorũ iudicare debent, eorum, quos constat sanctos & pios esse: Cæteri dñjudicent: Hoc præcipit Spiritus. At ita rursus adimis, inquit Latomus, ministris quam dederas authoritatem. Quid ita? Inquirere in do-

1. Cor. 6.
Gal. 5.

Strinam & uitam eius, etiam cuiuslibet idiotæ concedis. Nihil amplius equidem concedo uel idiotis uel Clericis, quàm id quod eis diserte Deus mandauit. Clarum præceptum est, Cæteri dijudicent, auditores scilicet prophetiæ, & doctrinæ in Ecclesiam allatæ. Non autem, quia non irrefragabilem, ideo nullam ueris ministris Ecclesiarum relinquo authoritatem. Multi sunt in authoritate gradus, prout alius alio fide dignior iure habet. Quam enim sequitur Latomus nouam authoritatem, ut tantum unum genus authoritatis recipiendum putet, in cuius iudicium inquiri non liceat, ut quod sit profus infalibile? Hæc authoritas soli Deo propria est. Sed de hac re, prijs hominibus, qui religionem Christi non uerbis iactant, re autem sibi ipsa ducunt intolerabilem, in responsione mea ad Latomum priore dixi satis, & admoneborus in Elenchis meis in alteram Latomi doctrinæ nostræ oppugnationem, quam ipse defensionem, & plenam, sed sine causa uocauit.

Videatur confutatio 4. argumētū aduers. à pagina 198. usq; ad pag. 212.

Math. 7. 16.

Iohan. 10.

Gal. 1.

1. Cor. 16.

1. Cor. 5.

Christianis omnibus mandatum à Domino est, ut sibi à falsis Prophetis, ut à fermento Phariseorum caueant, ut alienos fugiant, & anathema habeant, quicumque aliud Euangelium adferunt, quàm id quod prædicauit Petrus & Paulus, imò etiam omnes, qui non diligunt Dominum Iesum, ut cum omnibus, qui illis tenentur flagitijs, ob quæ partem in regno Christi habere non possunt, nihil habeant commertij. Omnibus igitur necessitas incumbit, uestris autem Cels. hoc maior, quo amplior ipsi Dominus gregis sui curam demandauit, ut de uera & falsa prophetia & doctrina, de uita etiam uniuersarum, doctorum, & pastorum Ecclesiæ nomine & loco ob-

AD RESTIT. ECCLESIAS GERM.

co obrudunt, inquirant & iudicent, nec in eum locum qui ueris & fidis Christi ministris proprius est, admittant ministros Antichristi, & auctoritatem in Ecclesia, quæ bonis & probatis duntaxat debetur, aperte malis et reprobis prodant. His mandatis Domini, Cels. uestræ facile intelligunt cunctis Christianis esse obtemperandū, & uobis hoc religiosius, quò plurimum saluti prospicere debetis. Quod si feceritis, ipsi certo deprehendetis, id me nimis uerum scripsisse, nullos esse sub nomine Christiano, quibus minus permittere possitis, dicere sententiã in Synodo, in qua de Reformatione agendum sit Ecclesiarum, nedum huiusmodi Synodum indicare, & gubernare, suæque libidini habere addictam.

Iam æque firmū est, quod altera huius libri parte demonstrauit, Concilium, in quo sit tractandum de Reformatione Ecclesiarum, indici, regique oportere per Imperatoriam & Regiam Maiestatem, atque uestras Clariss. Dominationes, Capita scilicet Nationis nostræ ordinaria. Nemo enim credens Scripturis, nemo deferens traditioni Apostolicæ, Canonibus, & scriptis S. Patrum suam auctoritatem, nemo concedens pijs Imperatorum legibus, & exemplis suum ius, dubitare potest, quin Concilium cogere, in quo sit constituendum de Religione, quæ omnium est, & ad salutem omnium primum et maxime interest, ad eos in primis pertineat, quibus supremam Deus in omnes potestatem fecit: ac mandatum dedidit prouidendi omnibus, ut bene beatæque uiuant, ut à malis omnibus operibus abstracti ad bona instituantur, inuitentur, & impellantur. At certum est, Imperatoriæ ac Regiæ Maiestati atque uestris Clarissimis Dominationibus traditum esse gladium, & creditum summum

Sūmę in repub. qualibet potestatis est, Consilia indicare, in quibus de maximis rebus deliberandum sit.

Imp. & proceres Imperij supremam habent in Germania potestatem in omnē animā & omnes actiones, etiam Ecclesiasticas.

Rom. 17.

Ro. Pont. etiam
si uerus Episcopus
fuisse, nō plus
tamē potestatis
haberet, in Ger.
Ecclesias q̄ qui
libet alius Episcopus.

Imperium in omnes animas Germaniæ, etiam Apostolorum, Prophetarum, & Euangelistarum, nedum sacerdotum & Monachorum. Ita uerbum Dei hac de re per Apostolum traditum intellexit, & interpretatus est contentienter totus, S. Patrum chorus. Nam ne somniamus quidem de portentosa illa, & propria Antichristo exemptione ab omnibus iudicijs, quam Pontifex Rom. sibi et suis mancipijs à Christianis principibus fraude & uicioris Rom. enim Pontifex non plus iuris aut potestatis habet in nostras Ecclesias, quàm Episcopus Eugubianus, aut quisq̄ alius, eiusdem enim est meriti, eiusdem sacerdotij omnis Episcopus, ubicunque fuerit, ut orthodoxe testatur D. Hieronymus. Episcopatus unus est, cuius à singulis in solidum pars tenetur, ut uere scripsit D. Cyprianus, Imperatoriæ & Regiæ Maiestati, & uobis huius Nationis proceribus, credidit Deus Germaniam: huius uos oportet esse summos gubernatores, & in primis id dare operam, ut religio recte constituatur, ut Deo, à quo uno omnis salus nostra p̄det, suum ius, suus uerus cultus restituañt, quo scilicet quietam & tranquillam uitam degere possimus, cum omni pietate, & honestate. Gladius in omnium ceruices uobis est commendatus, ut terrori sitis omnibus malis operibus, & omnium maxime ijs, quæ contra religionem admittuntur, honori autem & præsidio omnibus bonis operibus, & cum primis officijs pietatis & religionis.

Consilio quidem debetis uti ad hanc rem eorum, quibus Dominus ampliorem dedit religionis scientiam, & uoluntatem ad instaurandas Ecclesias ardentiorē: Vestrum tamen est, & de consultoribus, & de consilijs iudicare. Quoque id certius, & Ecclesiæ Dei utilius efficere possitis,

AD RESTIT. ECCLESIAS GERM.

possitis, hoc diligentius de eo sollicitos esse uos oportet, ut ad hanc Religionis causam uere Religiosos, diuina scilicet legis & probe peritos, & toto corde studiosos adhibeatis. Ita, ut consilijs de restituenda disciplina ciuili eos maxime diligere soletis, qui huius habentur & peritiores, & amantiores: & consilijs instituendae rei bellicae, qui praeter alijs facultate & studio pollent militari: et ad rem nauticam, qui in illa docti, & nauigaturis iudicantur bene cupientes. Pugnat enim cum omni hominum sensu, ad ullam rem, quam quis uelit reparare, ubi uitia, & collapsa fuerit, alios admittere consultores, quam eos, qui norint praeter alijs, ut reparari res eiusmodi possit, & qui reparationem eius rei ex animo quaerant. Tales igitur & ad restaurandas Ecclesias, deliberatores & consultores querendi uobis & deligendi sunt.

Cumque Dominus cuique suum impertiat spiritum prout ipse uelit, non pro inanibus titulis & laruis, pro simoniace inualis sedib. & potestatibus, & iubeat, cum praecipit de uitandis falsis prophetis, ueros a falsis doctoribus & consultoribus ex fructibus discernere, fructus requirite spiritus S. qui pie querentibus non minus conspicui sunt ubi fuerint, quam manifesta sunt opera carnis, ubi illa sunt.

Quis enim est tam imperitus recti & prauis, honesti & turpis, pii & impij, ut non discernere possit, a contemptore Dei & uerbi diuini osore, studiosum Dei & ad uerba eius trementem? Ab idololatra & superstitionibus dedito, pium & religiosum? A sollicito de temporarijs honoribus & opibus, pendentem certa fide a Domino, adeoque praesentis dignitatis & opulentiae contemptorem? A simoniaco & sacrilego, alieni abstinentem,

Ad bene consulendum in re qualibet, eius rei peritia et studium requiruntur.

Idonei ad piam Synodum, a fructibus, non a titulis, & externis potestatibus iudicandi.
Gal. 5.

Conspicui fructus Spiritus & opera carnis manifesta.

Q V A L I C O N C I L I O O P V S

et sua in pauperes & bonos benigne erogantem: Temperantem et pudicum, ab adultero, scortatore et lasciuo: Ab iracundo & contentioso rixatore, ad iniuriamq; & cadem prono, mansuetum, iniuriæ patientem, & aliorum mala suo bono uincere studentem: Ab inuido et ore hominum, omnium amantē, & quorumlibet com-
modis studentem:

Ratio dignoscē-
di & seligēdi ad
Christ.

Perspicua quoq; illa scripturarum loca sunt, quibus Dominus diserte, & copiose descripsit, atque clarissime discreuit, & bonarum & malarum arborum fructus, uirtutes spiritus, & morbos carnis, officia noui hominis, & maleficia ueteris: Hæc scripturarum loca proponantur, & accuratè consyderentur, spiritu iudicij ueri & recti, & ad hanc diuinam regulam, singulorum, qui uidentur de religione Christi aliquid cognouisse, & statuere posse, uita & mores excutiantur. Qui inter homines uiuunt, qui in oculis omnium uersantur, horum studia & uiuendi rationes latere non possunt. Nec est incognita aut difficilis ratio, de uita & moribus cuiusque inquirendi, ut hic neque falsis uulgi laudibus, neque criminibus concedi aliquid oporteat. Mundus quidem, quem admodum Dominum ipsum, ita omnes qui Dominum synceriter sequuntur & prædicant, extremo odio persequitur, ideo omnia mala, sed falso, de illis prædicat: At Christiani Principes non sunt de Mundo, eoque perferendam esse sibi norunt. Hic spiritus ueritatis docebit eos, & quorum de ministris Christi testimonia requirere, & quanti cuiusque testimonium facere, quo denique discri-
mine de fructibus quorumlibet iudicare debeant.

Math. 10. 1015.

Hæc inquisitio, ea fiat & diligentia & religione, quam
causa

AD RESTIT. ECCLESIAS GERM.

causa omnium maxima, causa uidelicet salutis nostrae sempiternae, merito requirit. Si enim iumentum, mancipium, aut famulus queratur, quam accurata sit de his inquisitio, quid ualeant, quo sint ingenio, quibus moribus: Quanto igitur religiosius de illorum ingenijs, moribus, uita uniuersa, facultatibus & donis Spiritus S. inquirendum sit, qui ijs consilijs & deliberationibus adhiberi debent, in quibus de uero cultu Dei, de salute scilicet omnium, & uita sempiterna agendum sit: Dñs quoque pie querentibus idoneos de sua religione & cultu Consultores, haudquaquam obtrudet non idoneos. Querite, dixit, & inuenietis.

Vbi uero, facta huiusmodi inquisitione, Dominus obtulerit, quod indubie faciet, suos eiusmodi ministros, quibus ipse & notitiam dedit religionis suae, & uerum restituendae eius studium: hos certe, quos Dominus se ad huiusmodi suum ministerium assumpsisse adeo euidenter signis declarat, nemo hominum ab eo ministerio debet submouere, etiamsi nullo insigniti sint splendidiore titulo, nedum in sublimi aliquo Ecclesiae gradu collocati, imò etiamsi sint externae uitae conditione omnium humillimi & abiectissimi, qualis scilicet Apostolorum, & quidem summorum, Petri, Pauli, & similium fors fuit: & hoc non tantum apud Mundanos homines, sicut D. Paulus ad Corinthios scripsit.

Spectaculum inquit facti sumus Mundo, & angelis & hominibus. Nos stulti propter Christum, uos autem prudentes per Christum, nos imbecilles, uos autem ualidi, uos clari, nos contempti. Ad hoc usque tempus & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, et colaphis cedimur, & incertis uagamur sedibus, & laboramus operantes
f proprijs

Querentib, pie idoneos consultores de religione, Dñs non obtrudet ineptos.

1. Cor. 4*

Dominus ad ministeria regni saepe facit idoneos, qui hominibus minime idonei uidentur.

proprijs manibus, male audientes benedicimus: persecutionem patientes sustinemus, conuictijs affecti obsecramus, ueluti excrementa Mundi facti sumus, omnium reiectamentum ad hunc usque diem. Hæc uere Apostolica dignitas, illa summorum Ecclesiæ principum decora probe in hac causa pensitentur.

Veri Ep̄i ad docendam et defendendam religionem etiã coram ipsis Laicos adhibuerunt.

A peritia & usu præstantes artifices, non à nominib. deligendi.

Veteres illi ueri Episcopi, qui sacrarũ rerum cum scientissimi, tum studiosissimi erant, etiã Laicos, & in Synodis, & in quotidianis Ecclesiarum cõuentibus, si quando haberent ad id idoneos, iusserunt coram se scripturas enarrare, & pia dogmata contra Aduersarios adserere. Nemo enim si sapiat, extruendis ædibus architectos, agenda nauis gubernatorem, in prophanis deliberationibus & iudicijs aduocatos, medendo corpori Medicos, secundum titulos, & talium professionum insignia sibi deliget, & non potius pro peritia, usu, & fide præstandi harum artium opera: quanto igitur religiosius hoc curandum est, in ijs deligendis, qui ruinas restituant Templi Dei, qui ex tantis tempestatibus nauem Ecclesiæ ad portum perducant cœlestem, qui iura restituant ac uindident Ierusalẽ superne, qui tam noxijs medeantur morbis Corporis Christi?

Missis igitur inanibus titulis, missis uacuis Cathedris, & potestatibus Tyrannicis, pastores uos, Duces populi, quem Christus habet in Germania, agnoscite, & præstate. Agnoscite uestras esse partes, ac nullius alterius in Germania, in qua uobis, & nemini alijs, supremam Deum uiuentem, concredidit, ante omnem animam in hac Natione Dominus dederit, efficere, ut filij Dei per hanc Nationem dispersi ad Dominum nostrum Iesum Christum, unum

AD RESTIT. ECCLESIAS GERM'

unum bonum & principem pastorem suum omnes, quos
 primum, & summo studio querantur, & in unico eius
 ouili, sancta synceræ religionis communione congregentur,
 in Ecclesia uere orthodoxa & Catholica, atque in hac pura
 Euangelij doctrina, religiosa Sacramento- rum dispensatione,
 & salutari disciplinæ administratione pascantur, & regantur
 ad uitam æternam. Et quoniam Domino ita uisum est,
 qui populum uult spontaneum, & singulis suis membris
 uti ad corporis sui uniuersi instaurationem, ut cum gregis
 sui procuratio uitium aliquod acceperit, nedum cum
 collapsa fuerit, ut nunc collapsa, & tantum non deiecta
 penitus atque extincta esse conspicitur, sancta
 cogatur præstantiorum membrorum atque organorum
 suorum Synodus, in qua conueniant, & de repurganda
 atque restituenda Ecclesiarum procuratione in communi
 quam religiosissimæ deliberent, & cõstituant, nõ
 maxime uiri, quibus ipse plus cæteris dederit & scientiæ,
 & zeli ad regnum suum, Vestri esse officij cognoscite,
 talem indicere & cogere Synodum, conuocare uiros,
 ex omnibus quidem Nationis huius ordinibus,
 postquam id maxime requirit Germania
 libertas, incomparabile D. benignitatis donum,
 ut quæ omnium interfunt, ab omnibus huius Imperij
 Statibus cõstituantur, sed eiusmodi uiros, quos uero
 iudicio de fructibus cuiusq; & coram Dño facto, non
 ex titulis & laruis, fraude, aut ui sacrilega occupatis
 sedibus iudicare potestis, & debetis, cæteris præstare,
 uti Sacrarum Scripturarũ intelligentia, ita religionis amore
 et studio, eaq; pietiam prudentia Spiritus, omnia ad certam
 pietatis instaurationem instituendi, lenitate quoque animi
 et comitate, propensaq; in omnes homines charitate,

Rom. 123
 1. Cor. 123
 Ephes. 4.
 Quare res Ecclesiasticæ Concilij
 priorum iudicandæ & constituendæ sunt.

Quales ad Christi Syn. adhibendi
 deliberatores.
 1. Timoth. 3. & 4.

2. Timoth. 2.

ut ferre contradicentes ualeant, & erudire malos cum mansuetudine, qui laqueis errorum sunt impliciti, quibus Christi donis studium certum & constans omnium uirtutum deesse non potest.

Principes præesse pijs Syn. debent.

Concilium pro Ecclesijs Germanis indicendū.

Non expectandam Synodum generalem.

Horum, ubi conuenerint, consultationibus uos inter esse, & præesse debetis, ita ut pie fecisse merito laudantur religiosissimi reges, David, Ezechias, Iosias, Constantinus, Theodosius, ac plerique alij. Cumque Germania uestra Sparta sit, quam uobis exornandam Dominus commisit, in huius Nationis, & opportunissimo eius loco, hoc Ecclesiasticum Concilium constituendum esse dubitare non potestis, quando non possit aliud Concilium cogi sacratius, nec institui deliberationes de rebus magis necessarijs & salutaribus, quibus maiore scilicet cura omnia prouideri commoda, & auerti incommoda debeant.

Optandum quidem erat, ut uniuersali omnium Nationum Concilio res Ecclesiasticæ ubique restitui possent, sed quæ obstat difficultas, uidemus, interim nec phas, nec non summè perniciosum esse nobis poterit, si in obsequendo Domini uocationi & præceptis, uel horam, propter ulla creaturas, aut totum etiam Mundum, promur. Clara enim certa, & indubitata sunt Domini præcepta, ut omnibus, ita & nobis, siquidem illa cognoscere & facere uere cupimus, & ad utrumque hoc Spiritum sanctum sedulis precibus orauerimus. Hunc enim Spiritum ueritatis Dominus omnibus petentibus eum, non minus Germanis, quam alijs Nationibus promissit, & testatus de eo est, docturum eos qui illum perceperint, omnia, atque suggesturum, quæcumque ipse dixit. Hunc ergo Spiritum & doctorem ueritatis à patre nostro

AD RESTIT. ECCLESIAS GERM.

strō cœlesti per Christum Dominum assidue rogemus,
& doctrinam, actumq; eius pie excipiamus, & proni se-
quamur, ita & nos ille, & citra aliarum Nationum confi-
lia, dum illa non adspernamur, sed sine nostra culpa im-
petrare non ualemus, in omnem ueritatem inducet.

Quo nullam cæteris rationibus iniuriam faciemus, sed
de omnibus, tam salutarī sublato & præfixo exemplo,
optime merebimur. Neque eo ab ulla uilius Christia-
ni populi pia communione & societate uellemus, sed ar-
ctius potius, sicut Domino Capiti nostro, ita etiam cun-
ctis eius membrīs contugemus, in ijs omnino rebus, in
quibus Christiana communio, & Ecclesiæ societas consi-
stet. In cæteris qui uelint cohærere hominibus, ij à Chri-
sto Domino sese abstrahunt & alienant.

His omnibus, quæ hæcenus commemorauimus &
ex ipsis diuinis scripturis & Apostolicis traditionibus
protulimus, Cels. uestræ uident ipsæ, certissimè conclu-
di, uestrum munus esse, Synodum Christianam, pro re-
paranda Christi doctrina, & disciplina in Ecclesijs Ger-
maniae urbe, quæ cunctis huius Nationis ordinibus
commoda, atque ipsi causæ religionis accuratissimè tra-
ctandæ, maximè idonea sit: & ad hanc conuocare Syno-
dum, ex omnibus quidem Nationis huius Statibus, quū
hæc causa omnium salutis cum primis intersit, tamen ta-
les uiros, quibus Dominus dederit religionis suæ & sciē-
tiam, & studium, & dexteritatem agendi pro ea singula-
rem, nulla præterea ratione habita, uel nominum, uel lo-
corum: Tum etiam ipsos uos huiusmodi Synodo non in-
teresse tantū, sed etiam præesse, uestramq; auctoritatem,
ut omnia ex Domini sententia, quàm religiosissimè con-

uatio

Conclusio:

QUALI CONCILIO OPVS

stituantur, atque ab omnibus obseruentur, summo studio adhibere.

Bucerus se iudicio statum Imperij offert.

Hæc ex apertissimis oraculis Dei, atque certissima & catholica Ecclesiæ Christi traditione demonstrata, ac laudatissimis priorum Regum exemplis commendata, Antichristi nulla ex parte refutare possunt, quamlibet argutis Sophistis, & facundis Rhetoribus instructi. Si quid autem possunt, en præsto sum, uestro iudicio, daturus uoluntate religionis poenas: si uel Cochlaus, uel Latomus, uel Louanienses & Colonienses, aut quicumque alij oppugnandam sanam Christi doctrinam, & Tyrannidem Romanensium aduersus Ecclesiam Dei defendendam susceperunt, demonstrabunt, hæc, quæ de Concilio Ecclesiastico per Imperatoriam & Regiam Maiestates, & uos proceres Germaniæ indicendo & celebrando, in prioribus libris paulo fulius, exposui, & in hac mea responsione ad Cochlai calumnias paucis repetij, non esse de prompta ex diuinis scripturis, ex Traditionibus Apostolicis, Sanctorumque patrum scriptis, & Ecclesiæ Canonibus, tum etiam ex legibus priorum principum, siue ostendere poterunt, ullo in loco hisce me authoritatis uobis non recte & proprie usum, nedum eas alicubi peruertisse.

Quapropter, nihil aliud quam furentis animi conuulsiones uestras scripsit, meos libros uobis inscriptos, nihil in se continere quam fraudulenta commenta ad circumueniendos Germanos arte Rethorica coccinnata, & prætextu me nugacissimo sacrarum scripturarum, S. Patrum, Canonum, Legum, & historiarum, ad fraudes & mendacia abusum esse improbissimè.

De arte

AD RESTIT. ECCLESIAS GERM.

De arte Rethorica non est quod me purgem, quam enim parum eius artis teneam, ipsa mea scripta satis loquuntur. Quanquam artem Rethoricam in numero expetendarum rerum habeo, & agnosco esse præclarum Spiritus S. donum, posse dicendo quibusuis, etiam uulgaribus hominibus quæ salutaria sunt, probabilibus argumentis et grato sermone persuadere, eosque taliu rerum amore & studio inflammare, & contra ab ijs rebus euocare, odiuque & detestationem earum rerumingere, quæ cum pietate & honestate non consentiunt. Abuti autem hac arte ad ueritatem Christi obscurandam atque oppugnandam, quæ uerò sunt Antichristi fallis coloribus commendare & defendere, id uero summo opere detestandum, & impium merito iudicatur. Sed ab hoc sacrilegio seruauit adhuc me Dominus, & porro seruabit. Tales in aulis uersantur pseudoepiscoporum, à quibus sacrilegij huius ampla possunt præmia consequi, non in ministerio Euangelij.

AEquæ atrox & illa Cochlæi calumnia est, me ueramente meæ suasionis de Consilio Nationali in nostra Natione celebrando, moliri communem patriam, laude Religionis præ alijs Nationibus celebrem, inducere, ut Catholicam parentum suorum fidem deserat, nec solum à Ro. Pont. legitimo Catholicæ Ecclesiæ pastore, sed etiam à reliquis Catholicæ fidei populis, in dispersionem nouarum sectarum secedat, atque in perpetuo schismate, & barathro æternæ damnationis permaneat, turpiter reiectis edicto Vuormatiensi, alijsque Imperialibus mandatis, contra Lutheranos promulgatis. Si enim Catholicam parentum fidem, intelligit fidem in Chri-

Que fides parē,
tum sequenda.

in Christum orthodoxam, equidem studeo ad eam reuo-
care Germanos, & in ea conuertere corda filiorum, ad
ueros fidei, nō carnis patres, ad sanctas Patriarchas, pro-
phetas, Apostolos, martyres, aliosq; ueros Christianæ re-
ligionis cultores. Etenim à carnalium Patrum tradi-
tione liberati sumus præcioso sanguine agni immaculati
Christi. Nam nec Cochlaus, nec quisquam alius un-

1. Pet. 1. τῆς μα-
ταίας ὑμῶν ἀνα-
στροφῆς παρὰ παρὰ
δογμ.

Vnitas fidei in
quo.

Augustinus ad
Ianuarium.

quam demonstrabit, aliam nos docere fidem, quam eam,
quam Christus seruator ipse Euangelio suo nobis tradi-
dit, quamque docuerunt Apostoli, & ab initio seruat, ue-
ra Christi Ecclesia. In qua dum persistit Germania,
in Dño consociata et unita manet cū sanctis omnibus,
qui uspiam unquam fuerunt, sunt, & futuri sunt, etiam si
non eosdem, quos alij, seruet externos ritus, à Domino
scilicet non mandatos, Nam hi, ut Augustini, sic omni-
bus laudatis Ecclesiæ temporibus, pro diuersorum loco-
rum diuersis moribus innumerabiliter uariarunt.

Luc. 14.

Ioan. 15.
1. Ioan. 2.

2. Cor. 6.
Secessio à Mū-
do.

Quod uero attinet ad superstitiones, & religionis
Christi peruersitatem, quam Antichristi inuexerunt,
quantumuis illæ à maioribus sint traditæ, & obseruen-
tur à multis alijs Nationibus, ualere tamen contra eas
apud nos hæc debent. Si quis uenit ad me, nec odit
patrem suum ac matrem, & uxorem, & filios, et sorores,
præterea & animam suam, non potest meus esse discipu-
lus. Item, Ego elegi uos de Mundo. Item, Et ne diligite
Mundum, neue ea quæ in Mundo sunt. Si quis diligit
Mundum, in eo non est dilectio Patris. Et, Quod enim
consortium iusticiæ cum in iusticia? aut quæ communitio
luci cum tenebris? aut quæ concordia Christi cum Be-
lial? aut quæ pars fidei cum infideli? aut quid conuenit
templo Dei cum simulachris? Nam nos templum estis
Dei

ET CAETERORVM EPISCOPORVM.

Dei uiuentis, quemadmodum dixit Deus: Inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum Deus, et ipsi erunt mihi populus. Quapropter exite de medio illorum, & separemini ab illis, dicit dominus, & immundum ne tetigeritis, & ego suscipiam uos, & ero uobis loco Patris, & uos eritis mihi uice filiorum ac filiarum, dicit Dominus omnipotens.

DE Pont. Ro. etiam si uerus Episcopus, non manifestus Antichristus esset, aperte id tamē falsum est, quod Cochleus hic scribit, illum semper habitū pro uero, et legitimo Ecclesiae Catholicae pastore, quo scilicet illum uniuersalem totius Ecclesiae Christi Episcopū, atque sicut Christi Dñi uicariū in terris, ita summa, hoc est Christi ipsius in singulos Christianos potestate praeditū, predicare instituit. D. Gregorius enim fidelis indubiē Ecclesiae Roman. Episcopus, titulum Vniuersalis Pastoris, totius Ecclesiae Christi per uniuersum orbem dispersae, id est, ^{omnium} Antichristo deputauit: ac quemadmodū alios eum usurpare noluit, ita etiam eum sibi attribui minime permisit, quod et antecessores eius fecerunt. Nam eū titulum patres, qui in Synodo illa maxima numero patrum Chalcedonensi cōuenerant, Ro. Pont. humana quadā ratione inducti, detulerant, sicut etiam Constantinopolitano ordinationem addixerant Alexandrini & Antiocheni Episcoporum, utrumque sane contra decreta Synodica, ut D. Gregorius testatus est. Leo itaque, qui tum Episcopatu fungebatur Romano, uir doctiss. & sanctiss. delatum sibi impium nomen uniuersalis Episcopi minime admisit, & de ordinatione Alexandrini, atque Antioche

De uniuersali Pastore.

Vniuersalem Episcopum uel le uocari, Sathanae & Antichristi est.

ni addicta Constantinopolitano, reclamauit, huic con-
tuiti obijciens auctoritatem Synodi Nicenæ, quam longe
præferendam auctoritati Chalcedonenſis, quamuis nu-
merofioris contendit.

Lib. 4.
Epiſtola 32.

Ne autem falſum illum & pernicioſum Eccleſis ho-
norem, tituli uniuſalis Epifcopi, uel hic Leo, uel eius
uſque ad Gregorium ſucceſſores, qui numero fuerunt
19. plerique omnes eruditione & pietate præſtantiffi-
mi, admitterent, in eo reueriti ſunt, ut Gregorius teſta-
tur, et ſtatuta Euangelica, et Canonũ decreta: Tum etiam
ueri Epifcopi cum eſſent, & rerum Eccleſiaſticarum ſo-
lidè prudentes, prouidebant ex Spiritu Domini, ex hoc
nomine, (tameſi initio tantum honoris quædam præro-
gatiua, non ius aliquod, uel poteſtas in Eccleſias, deſerri
eo uideretur,) futurum, ut creſcente ambitione, impiam
in omnes Eccleſias dominationem, huius occaſione uo-
cabuli, ij inuaderent, qui ſceleſtum hoc nomen obtinuiſ-
ſent, eneruata primum, poſtea etiam penitus ſublata ſin-
gulorum Epifcoporum auctoritate: id quod pridem ſa-
ctum uidemus.

Lib. 5. cap. 10.
Hierarch. Eccle.

Necceſſario itaque, & ita poſcente religione muneris
Epifcopalis, ac procurationis Eccleſiarum, & non tan-
tum humilitatis teſtandæ, & inuidiæ auertendæ gratia, ut
Pighius aperto mendacio, contra tot clariffimas D. Gre-
gorij Epiftoſas, auſus eſt affirmare, ueri illi & ſanctiffi-
mi Epifcopi Romani, titulum hunc uniuſalis Epifco-
pi & paſtoris, repudiarunt, uſumque eius, tam in ſeipſis,
quam in alijs adeo ſeueriter damnauerunt. Ex ueritate
enim Catholica idem D. Gregorius teſtatus eſt, eum, qui
prophanum & Antichriſtianum hoc uocabulum uſur-
pat, & contradicere gratiæ, quæ communiter in omnes
Epifco-

Cauſe cur Gre-
gor. titulum uni-
uerſalis Epifcopi dæ-
nauit.

ET CAETERORVM EPISCOPORVM.

Episcopos Catholicæ Ecclesiæ effusa est, & negare alios esse Episcopos, & se facere unum solum Episcopum, & grauissima iniuria uniuersam Ecclesiam afficere, ut corruente scilicet eo uniuerso, corruat etiam uniuersa Ecclesia. Id quod horrendum in modum iam pridem impletum esse uidemus.

Quamobrem idem uerè Ro. Episcopus nomen hoc à nemine unquam uere Sancto, nec ante legem, nec sub lege, nec sub gratia usurpatum, iure impium & blasphemium uocauit, & esse in eo ruinae primi Apostatae mentionem affirmauit. Vnde parem quoque casum in Ro. Pontificibus, qui illud tandem obtinuerunt, cernimus. Sicut enim Saran, postquam sese supra ceteros spiritus extulit, ne in infimis quidem angelis hæsit, factus irreconciliabilis hostis Dei, & omnium filiorum Dei, ita Ro. Pontifices, in eam sensus, uitæque totius detrusi sunt per uersitatem, ut Christiano nomine prorsus indigni, euaserint Antichristi omnium exitiosissimi. Id presagiens pius Gregorij animus, in tam uehementem detestationem nominis tantum (rem enim adhuc nemo uidebatur appetere) erupit. Si hanc inquit iniuriam Ecclesiæ, (intelligit usurpationem tituli uniuersalis Episcopi) æquanimiter ferimus, uniuersæ Ecclesiæ fidem corrumpimus. Tam absuit ab eo uir uerissimus, ut titulum modo hunc, quippe ambitiosum, & inuidiosum repudiarit, potestatem autem retinuerit & exercuerit unquam, nedum quam diu in Cathedra Petri sedit, quod ei Latomus, nimis audace, atque contumeliosa in tantum Episcopum uanitate, contra apertissimas ipsius Epistolæ attribuit.

Hæc itaque tam graua & horrenda præconia, de hoc uniuersitatis nomine tantum (rem enim ut dixi aperte

Epist. 38. lib. 4.

Ita scripsit ad Antiocheum patriarcham epistola 24. lib. 6.

Libro quarto.
Epistola .32. 34.
36. 38. & lib. 6.
Epistola .24. &
30. Et lib. 7. Epi
stola. 30.

lib. 4.

Qui se uniuersalem pastorem facit, is se etiam Imperij honori preponit.

Epistola .32

In quod se fastigiū Pont. Rom. supra omnē potestatem extulit.

Dan. 2.

adhuc nemo affectabat) perpendant Cels. uestræ, ex spiritu enim sancto hic Ecclesiæ Romanæ Episcopus, & legitimus Petri successor, ea cōscripsit, tamque religiose contestatus est, idque non ad uulgares homines, neque semel & iterum, sed sapius, & ad omnes primores Patriarchas, non ipsos modo Constantinopolitanos, qui hoc uocabulū sibi sumpserant, sed etiam apud Alexandrinum, Antiochenum, & quosque alios grauiores Episcopos: tum etiam apud Mauritium Augustum, Constantiam Augustam Mauritij uxorē, & apud alios multos primi nominis aulicos. Nam & hoc inesse isti impia appellationi prouidit, ut qui titulum hunc arrogaret sibi, se etiam honori Imperij præponere. Id quod pridem horrende impletum boni omnes deplorant.

Eō enim impietatis, & audentiæ, freti hoc uniuersalis titulo, Ro. Antichristi perruperunt, ut se esse Dominos & Deos Mundi, heredes & possessores omnium rerum Mundi affirmauerint, & hodie affirmant, qui cuncta Mundi regna & potestates in suo iure habeant, ut ea conferant & auferant, mutent, augeant & imminuant, quibus uelint, & quomodo uelint, pro mera sua libidine, nullis legibus, nullo iure, nulla ratione, adeo ut nefas sit illis ab ulla alia inter homines potestate dici, cur ita facitis? Faciunt enim Tyrannidem suam, de qua blasphemia Pighius etiam serio gloriatur, lapidem illum de monte recisum sine manibus, qui in montem immensum excrescere, & cuncta Mundi regna comminuere & delere debuerit. Hæc omnia tam dira, & exitiosa mala ex unius impij nominis (horrendum cogitatu) usurpatione, in Ecclesiam Dei, & orbem totum inuecta sunt.

ET CAETERORVM EPISCOPORVM.

sunt. Quocirca minime mirum, tam acriter, lenissimum
 alioqui uirum D. Gregorium, in uocabuli istius usur-
 patores esse inuectum, quos optimus pater in succes-
 soribus suis minime expectabat.

D. Petrum & hic & caeteri patres agnouerunt & pre-
 dicarunt primum Ecclesiae uniuersalis membrum, cu-
 ramq; ei, ac etiam principatum totius Ecclesiae commis-
 sum (nolo enim quicquam dissimulare, quod nostrae
 sententiae uideatur aduersari, ut me calumniari hostes
 Euangelij solent) Apostolum autem uel Episcopum
 fuisse uniuersalem pernegarunt. De eo enim & Paulo,
 Andrea, & Ioanne idem Gregorius scripsit: Quid aliud
 quam singularium sunt plebium capita? & tamen sub
 uno capite omnes membra sunt Ecclesiae. Aliud enim
 est esse principem Apostolum uel Episcopum, curam-
 que gerere uniuersae Ecclesiae, quantum quidem unus
 hanc curam gerere potest, aliud esse Apostolum uel Epi-
 scopum uniuersalem, id est, omnium Ecclesiarum Apo-
 stolum & Episcopum. Vt fuerunt olim Romae, ita
 sunt hodie in Rebus publ. qui dicuntur & sunt Principes
 Senatus, principes ciuitatis, qui que totius Ciuitatis
 curam suscipiunt, ob id tamen non sunt ij Senatores, aut
 ciuitatum curatores uniuersales, ita scilicet ut uniuersae
 Reip. administratione soli administrarent, uel addictae
 sibi uniuersam haberent: quemadmodum Pontifex Ro.
 administrationem Ecclesiarum totam occupauit, & cun-
 ctas sibi addictas Ecclesias tenet.

Fuit Petrus princeps Apostolus, fuit & Paulus, & Io-
 annes, ac si ita placet, fuerunt etiam principes Apostolo-
 rum, hoc est, inter Apostolos prestantiores, aliorumq;
 Apostolorum antesignani & exempla, curamq; etiam

Petrus princeps
 Apostolus, sed
 non uniuersalis.

lib. 4. Epist. 32.
 & 38.

2. Cor. 11.

singuli gesserunt omnium Ecclesiarum. Nec enim mentus Paulus est, cum prædicauit sibi incubuisse curam omnium Ecclesiarum. At nec Petrus tamen, nec quisq̄ aliorū, uel Apostolorū, uel eorū qui Apostolorum fuerunt successores (successores inq̄ fide, & legitima Ecclesiarū procuratione, non titulis tantū & sedibus) eam in Ecclesias potestatem unq̄ usurparunt, ut quemadmodū Romanenses Tyranni faciunt, quisq̄ illorū ullius Ecclesie, nedum totius orbis, & Cleros & Laicos suæ iurisdictioni immediatæ subiectos habere, & Episcoporum se Episcopum constituere uoluisset.

Quomodo Paulus suam principalem potestatem est executus.

1. Cor. 4.

Paulus magnus Ecclesiarum princeps, & Corinthiorum peculiaris Apostolus erat, ut qui eos Domino per Euangelium genuisset, tamen cum in incestum Corinthium, uim ultricem Spiritus S. uellet exercere, quam potestatem nec Clerici, nec Laici Corinthiaci habebant, tamen id per se, & sua separatim autoritate facere noluit. Excitabat uero Corinthios, ut & ipsi sua pariter in illū potestate castigatoria animaduertent, & non nisi congregatis ipsis cum suo spiritu, tanquam præsens Satanz eum tradidit, qui flagitiū admiserat: Quin nec recipere eum hominem in gratiam Ecclesie, comprobata eius poenitentia, nisi condonantibus illi unā Corinthiis, uolebat. Sic etiam Petrus, sic Petri in sede Ro. omnes ueri successores suo in Ecclesias principatu functi sunt, cuique Episcopo apud suos summam Religionis administrationem reliquerunt, Episcoporumq̄ Episcopum, & iudicem, nemo illorum, ut D. Cyprianus uerè testatur, constituit.

Quatenus Episcopi singuli & collegarum & omnium Ecclesiarum curam gesserint.

Quoniam autem id omnium quidem Christianorum est, etiam priuatorum hominum, ut totius Corporis

ET CAETERORVM EPISCOPORVM.

ris Christi instaurationem non optent tantum, sed etiam efficere, quisq; pro suæ fidei mensura, suoq; in Ecclesia loco, studeant, Principes illi Apostoli & Pastores, merito collegas suos, ipsasque Ecclesias, quas intellexissent à uia Domini aliquid deflexisse, reuocare in uiam, & quas recte currere cognouissent, in cursu suo confirmare curauerunt.

Quod quo fieret certius, primoribus sedibus postea certe quidem sunt dioeceses attributę singulariter curandę, sed ueri Episcopi, nec his terminis suam pro Ecclesijs sollicitudinem coarctari sinebant, si quid præterea commodare Ecclesijs potuissent, nec etiam intra hos terminos, Episcopos se cuiusquam Episcopi gerebant. Ipsos potius Episcopos cuiusque Ecclesie, in qua delictum esse animaduertissent, officij sui, ut frater fratrem, collega collegam, admonebant: et si ij uel non possent, uel nolent oborto Ecclesie malo mederi, rem omnem deferrebant ad Synodos. Synodumque, si delictum in ipsorum dioecesi hærebat, ipsi conuocabant, sin alibi, eos Episcopos, in quorum dioecesi causa uersabatur, ut Synodum indicerent, adhortabantur. Si generali opus Concilio esset, id indici ab Imperatoribus poscebant, postquam ij facti sunt Christiani. Nam ante id tempus nullum Concilium generale celebratum est. Ut autem Romam citarent quos uoluissent, ex Clericis uel Laicis, aut Episcopis, ex aliorum dioecesibus, & pro sua sola potestate de eis iudicarent, uerorum Petri successorum præsumpsit nemo. Et tamen illud Domini commune omnibus præceptum, Si peccauerit in te frater tuus, reprehende eum inter te & ipsum solum &c. quilibet Episcopus eò exquebatur & latius & accuratius, quo plus cuique Dominus

DE PRINCIPATV ROM. PONT.

Munus principum Ep̄orum.

nus contulisset cum zeli pro regno eius, tum etiam in Ecclesia auctoritatis, quoue plures etiam quisque habebat Ecclesias suæ peculiari curæ demandatas.

Cum itaq; principes illę urbes, Roma uetus & noua, Alexandria, Antiochia, & pleręq; alię, Episcopos et Cleros haberent, non numero tantũ, sed etiam sacrorũ scientia, & studio principes, singuli propriam quidem Dioecesim primum, deinde etiam omnium per totum orbem Ecclesiarum curam gesserunt, quantum huius cuique datum, & quo amplior cuique in his rebus principatus erat diuinitus delatus. Hic enim illorum principatus fuit, hæc sedium istarum excellentia, non potestatis, non iurisdictionis, sed sacrae scientiæ, zeli, curæ, opitulatio- nis. Quæ principes Episcopi, Ecclesijs ita præstabant, ut cuique tamen Episcoporum Episcopale ius integrum, et par relinquerent, nemo eorum in ullam Ecclesiam, præter suam, quę ipsa proprium Episcopum haberet, immediatam iurisdictionem exercere sibi permisit, ut hanc pri- dem inuaserunt Roman. Tyranni, eoque Ecclesias suis pastoribus, ita ut nimis uerè Gregorius diuinauit, & omni munere pastorali penitus spoliarunt.

Oranis Ep̄atus sublatuſ à Ro. Pont.

Nam & si hi Ecclesijs relinquunt, qui Episcopale nomen usurpent, eos tamen ita habet suę libidini obstritos, ut sicut non possunt fieri Episcopi, nisi id magna ab ipsis pecunia redimant, ita nec ualeant Episcopatum administrare, nisi ex ipsorum nutu, eoque semper contra Christum Dominum, & ad Ecclesiarum perniciem. Nam si qui uelint suo munere piè & salutariter fungi, per Pontificem Rom. statim prohibentur, prouocantibus ad ipsius sedem, ijs, qui disciplinã Christi ferre non possunt. Vti nunc in Episcopo Coloniensi uerè Reuerendissimo

in hanc manu
p. 9. Zancusio
d. 1583

DE PRINCIPATV ROM. PONT.

rendissimo nimis triste exemplum conspicitur. Eadem tyrannide prope deiectus fuerat titulo & ditione Episcopatus Argentoratensis, tum primum adeptus, Guilhelmus ab Honstein, propterea quod suis sacerdotibus, & inter hos etiam quibusdam Curia Rom. adscriptis interdixerat habere palam domi suae scorta.

Principes itaque Apostolos fuisse & Episcopos esse, nemo negat. At Apostolos uel Episcopos haberi uniuersales, id cum D. Gregorio affirmamus esse conatu impium & Antichristianum, factu uero etiam impossibile. Nam uniuersalem gregis Christi Episcopum & pastorem non dici tantum, sed re ipsa esse, est praesentem omnibus & singulis ouibus Christi, curam & munus pastoris exhibere, Euangelij doctrina, Sacramentorum administratione, et procuratione discipline, id quod nemo hominum praestare potest. Ecclesia enim est regnum ueritatis, cuius munera constant non inanibus titulis & laudibus, sed iustis, & quae re ipsa praestentur, ministerijs. Solus itaque Christus Dominus, ille bonus pastor, qui animam suam posuit pro ouibus suis, pastorem se praebet Ecclesiae suis uniuersalem, hoc est, simul omnium & singulorum. Adest enim praesens ouibus suis, & singulis, et quotidie, usque ad consumationem saeculi, docet, pascitque re ipsa singulas: Et ad hoc ministros sibi ipse sufficit, ac etiam singulis Ecclesijs singulos. Non enim tantum Apostolos, Prophetas, Euangelistas, ministros multarum Ecclesiarum dedit semel, sed dat etiam quotidie quibuslibet suis Ecclesijs suos certos, & proprios pastores, & doctores, eosdemque ipse suo ad ministeria gregis sui spiritu instruit, agitque, ipseque unus plantationi & rigationi eorum incrementum suppeditat. His etenim singulis

b propriam

Argentoratens.
à Ro. Pont. uocatus quod prohiberet suis scorta habere domi palam.

Ep̄i principes esse possunt, Uniuersales nō possunt.

Solus Christus uniuersalis Ep̄iscopus.

Ephes. 4.

DE PRINCIPATV ROM. PONT.

Lib. 1. Epist. 3.
 Par Episcoporum
 potestas.
 Cipr. ad Quiri-
 num.

ppriam portionē gregis adscripsit, ut D. Cyprianus ex
 Christi & Apostolica traditione testatus est, idque ea
 lege & potestate, ut quisque suam portionem totam
 una cum suo presbyterio & clero regat & gubernet, ra-
 tionem sui actus Domino Principi pastorum, non Pape
 Romano redditurus. Inter quos nemo se Episcopum E-
 piscoporum potest constituere, aut alterum iudicare, si-
 cut nec iudicari ab alio. Vnde Synodorum in Episcopos
 iudicium fuit, non apud ullum unum Episcopum, dum
 stabat politia Ecclesiæ tradita ab Apostolis. Pares itaq;
 Episcopi sunt, non modo ipsa clauium potestate, quo
 commento Latomus eludere D. Cypriani auctoritatem
 frustra conatus est, sed etiam usu gradūque potestatis &
 iurisdictionis.

Hæc est Ecclesiæ Catholicæ de Episcopis, & Episco-
 porum, cum Romani, tum aliorum potestate, sententia,
 nitens ipso uerbo Dei, comprobata Canonibus, obserua-
 ta ab omnibus ueris Episcopis.

Hinc itaque Cellitudines uestræ clare certōque intel-
 ligunt quā uanum sit, quod Cochlæus ausus est scribe-
 re, Rom. Pontificem semper esse habitum pro pastore le-
 gitimo Catholicæ Ecclesiæ, quo dicto uniuersalem illum
 Ecclesiæ pastorem facit: Fidem igitur habere non dubi-
 tabitis D. Gregorio, non solum aduersus Cochlæos, Pig-
 hios, Colonienſes & Louaniensēs, & cunctos Rom. Ty-
 rannidis adsertores, uerum etiam cōtra ueteres illos An-
 tichristi seruos, & Ecclesiasticæ traditionis corruptores,
 qui Sanctissimis Romanæ Ecclesiæ Episcopis, & mar-
 tyribus ausi sunt illa Epistolarum figmenta adscribere,
 furore prorsus sacrilego, quæ feruntur sub nomine Epi-
 scoporum Ro. & martyrum Sixti primi, Victoris, Pon-
 tiani,

Conclusio de
 Pont. Ro.

Sacrilega figmē-
 ta ad scripta pri-
 mis Ro. Epis.

ET CAETERORVM EPISCOPORVM.

tlani, Stephani, Marcellini, Marcelli, quorum ut annos Pighius frustra annotauit, ita auctoritatem unicam uel impia cæcitate, uel obstinata impietate, in adserendo Antichristianismo Romani Pont. opponit Scripturis Dei, traditionibus Apostolicis, cunctæque auctoritati ueterum. Interim tamen scribere ausus est, pudere ipsum stupendæ impudentiæ & arrogantia illorum, qui commemoratas Gregorij auctoritates contra antiquitatem sedis Rom. protulerunt. Nam aut fatali sanè ipse cæcitate percussus fuit, si non uidit, quàm mendaciter, & quàm contra omnem ueri rationem, illæ Epistolæ confictæ sint, aut certe extremo Antichristi actus furore est, quod cum id uideret, ausus tamen fuit, tantam illis arrogare auctoritatem, et præciosum tot martyrum sanguinem, ueramque Episcopalem dignitatem, his diaboli excrementis conspurcare.

Constat enim & constabit in æternum D. Gregorij testimonium. Neminem unquam sanctorum, iam inde ab initio orbis, appellari se Vniuersalem sustinuisse: uerum omnes ita sensisse, impium hoc & blasphemum uocabulum aperte esse, ut contrarium statutis Evangelicis, Canonumque decretis: ita habere quoque in se imitationem primi Apostatæ & Antichristi, esseque eius ueluti præludium quoddam indubitatum. Qui paulo post, cum & rem huius impij uocabuli inuasisset, spoliauit Ecclesias ueris Episcopis, Episcopalemque functionem sensim aboleuit omnem. Qua quidem in re, tot iam sæculis, Rom. Pont. horribili obstinatione persistunt, indiesque portentiosius istam suam in Ecclesias Dei tyrannidem exasperant, et contra omnem pium sanctorum conatum, de restituyendo illis pastoralis munere, communiunt.

DE EDICTO VVORMACIENSI

Quod & coram uestris Celsitudinibus, & coram legitima ac pia Synodo offero me latius probaturum, & euidētissimè euicturum, ex ipsis certissimis Dei Scripturis, autoritatibus S. Patrum, Canonibus Ecclesiæ Christi perpetuis, atque ijs horum hominum apertis & perpetuis sacræ administrationis deprauationibus, notorijis que uitæ flagitijs, quæ inficiari nemo potest.

Intelligitis igitur, cum suasi uobis, ut misso Romano Ecclesiarum Tyranno, ipsi Ecclesijs uestris per piam Synodum consulatis, me uobis suasisse, discedere ab Antichristo, teterrimo Ecclesiarum uastatore, non autem ab ullius Ecclesiæ, ne dum ab omnium Ecclesiarum pastore: reuocareq; uos uoluisse ab impiorum hominum erroribus & superstitionibus, in unitatem ueræ fidei, reparato charitatis sœdere, ut æternum uiuatis, non à ueræ religionis cultoribus, in dispersionem sectarum, rupto charitatis uinculo, ut in Schismatis barathro æternum pereatis, de quo mihi Cochlæus conuicia fecit, ut impudentissima, sic etiam atrocissima, quæ in præsentiarum his quæ commemorauī, repulisse satis duco.

Edicti Vuormacien.
Abrogatio.

Quod uero subiungit hic, me etiam conatum esse efficere, ut inclyta nostra natio turpiter resiliret ab Edicto Vuormacienſi, omnium Ordinum consensu pro mulgato, item à Decreto Augustano, alijsque Imperatorijs mandatis, atque monumentis subindè publicè renouatis: Id equidem optarim me, Impe. & Regiæ Maiestatibus, cunctisq; uestris Celsitudinibus posse persuadere, ut non solum resiliatis quàm primum ab omnibus, quæ ad improbam, & uiolentam Ro. Tyranni, & mancipiõrum eius suggestionem atque postulationem

ET SIMILIBVS DECRETIS ABROGANDIS.

nem, causa nondum legitimè cognita, contra purā Christi doctrinam, & synceram Sacramentorum, disciplinæ que Ecclesiæ administrationem, quam tot præclari iam Principes, & Ordines Imperij profitentur, decreta & constituta sunt, uel Vuormaciæ, uel Augustæ, uel alibi, uerum etiam, ut hæc omnia prorsus abrogetis ac penitus aboleatis, & exemplo D. Constantini, & Iouiniani aliorumq; piorum Imperatorum doctrinam & disciplinam Christi contrarijs edictis & legibus, quantum fieri possit, omnibus populis cōmendetis, et ubiq; promoueat: Eo enim ultionē reiecti regni Christi grauissimam à uobis, & ab hac natione uestræ fidei à Deo credita, remouebitis, & cōtra recepto regno Christi, uobis & populis Germaniæ omnibus bona cuncta præsentis & futuræ uitæ cumulatissimè conciliabitis. Iuxta illud. Quarite primum regnum Dei, & iusticiam eius, & adijcientur uobis cætera omnia. Quap̄ia inconsultorum Edicto rum permutatione solidam uobis gloriam comparabit, apud Deum & omnem piām posteritatem, tantum abest ut ea dedecus aliquod uel turpitudinem subiretis, uti Cochlæus blasphemat, nisi forte turpe sit, reuerti ad Dominum, redire in uiam, quam Christus seruator nobis aperuit, & muniuit, in uiam uitæ & gloriæ sempiternæ, repetere præcepta & instituta, quæ ipse nobis seruator reliquit, in quo uno, omne populi Dei decus & gloria consistit.

Confessi sumus nos, quos edicta illa condemnant, & consecramur, nullam aliam, quam Christi Dei nostri doctrinam, nec aliam administrationis Ecclesiasticæ reformationem molimur, quam qua Ecclesiæ ministeria ad præscripta reuocentur Spiritus S. Hæc Cochlæus mul-

Deut. 4.

DE EDICTO VVORMACIENSI

tique alij hostes regni Christi plurimis libris calumniati sunt: Sed qui ea uere confutarit, & cum preceptis ac institutis Christi dissentire ostenderit, adhuc nemo prodijt. Siquidem ita intelligantur, & usurpentur, quemadmodum apud nos traduntur, & obseruantur, non ut hostes suis ea calumnijs peruertere solent. Cognosci igitur nosstra antea, et religiose dijudicari conueniebat, quam ut contra ea aliquid decerneretur, nedum edicta tam saeva & importuna promulgarentur. Sed quia lucem legitimę cognitionis Pontifex Rom. & eius mancipia ferre non possunt: Ideo perpetuo hoc agunt, & moliantur, ut condemnemur in indicta causa, ipsique in sua ipsorum causa accusatores nostri sint & iudices.

Edictum Vuormaciense non omnium ordinum consensu constitutum.

Quod uero Cochlaus de Edicto Vuormaciensi scribere ausus est, illud omnium ordinum Imperij consensu per omne Imperium promulgatum esse, in eo agit nimis impudenter. Superfunt enim adhuc quam plurimi qui Vuormaciae eo tempore fuerunt, & norunt, quibus consentientibus Edictum hoc sancitum sit. Sed ut nullus supersit rei huius testis, si edictum istud constitutum fuit ex omnium Imperij ordinum sententia, ut aliae multae eo Comitiae factae constitutiones, quid causae fuit, ut non eisdem constitutionibus, & decretis communi ordinum uoluntate factis, insertum sit & adiunctum in illa publica edictorum eius comitij instrumento, quod Recessum uocant? Cur non est etiam in huius Edicti formula eadem facta ab initio eius ordinum Imp. commemoratio quae in alijs comitialibus sancionibus, omnium Ordinum consensione decretis, fieri consuevit? Deinde si Edictum hoc omnium Ordinum consensu factum est, quare non est etiam, ut reliqua, in consensu omnium ordinum promulgatum? Quare

ET SIMILIBVS DECRETIS ABROGANDIS.

Quare permissum, ut Lutheri libri Vuormaciæ eodē in loco, in quo erat suspensum, publicè uenderētur? Vnde deniq; periculum illud creatum fuit duobus nuncijs Pa- pæ, Aleandro, & Caracciolæ, cum auditum esset, ipsos iactare & gloriari, etiamsi nihil aliud pro suo Pontifice in eo Comitio effecissent, quàm quod obtinuissent Edi- ctum hoc sanciri, eo tamen ipso, operā suam illi foeliciter collocasse, propterea, quod eo edicto prouisum iam es- set, ut Germani, nisi Pontificis iugum perferre uellent, suo ipsi sanguine Germaniam essent inundaturi.

Edictum igitur hoc acceptum ferimus non comuni consensui omnium Imperij Ordinum, sed Rom. Ponti- fici, & his ipsis, quos modo dixi, eius nuncijs, per quos il- le id ab Imperatore assentientibus quidem aliquibus, sed non omnibus Imperij Ordinibus, extorsit. Quocir- ca nec insertum est Decretis illorum Comitiorum, nec Decreti Comitialis, uel Recessus nomē accepit, uti decre- ta contra religionem in Augustano Comitio facta, sed Imperiale tantum edictum uocari solet. Hoc enim no- mine in actis Comitij, quod statim post Vuormacien- sem conuentum coeptum est celebrari anno 22, & fini- tum anno 23, ac semper postea appellatum est, etiam in recessu Augustano, in quem tamen bona pars seuitiæ, in edicto hoc decretæ, translata est.

Eamq; ob rem Ordines Imperij in eodem proximo post Vuormaciensem, Comitiali conuentu, Nurenber- gæ celebrato, Nuncio Pontificio, cum questus esset de neglecta eiusdem edicti executione, responderunt, eam executionē, à se grauissima de causa fuisse intermissam. Ne scilicet uiderentur uelle ueritatem Euangelicam op- primere, & impios abusus tueri ui tyrannica, eo quod populi

Edictū Vuormæ
p Pont. extortū.

DE EDICTO VVORMACIENSI

Populi Germaniæ essent multiplicibus & varijs abusi-
bus, à Romana sede, & alijs Ecclesiasticis intolerabiliter
oppressos, idque iam admoniti ex libris Lutheri intelli-
gere. Ex his facile uidere est, quam frustra Cochlaus
huic edicto, quod Ro. Tyranni improbitate extortum
est, auctoritatem, & uim conciliare conetur Edicti &
decreti, quod omnium Ordinum Imperij Germanici,
consensu fuerit approbatum.

Sed etiam si omnium omnino Ordinum Imperij con-
sensu esset sancitum, tamen postquam Dominus dedit
his ipsis Germaniæ Ordinibus agnoscere, quale sit, &
quam aduersetur professioni Christianissimi, cur non ut
pium, ita & gloriosum sibi ducant, resilire ab illo quam
primum, & parere Edicto illi patris cœlestis de filio suo
Domino nostro Iesu Christo? Hic est filius meus dile-
ctus, in quo mihi complacui, hunc audite. Turpe est con-
stare sibi in eo, quod probari Deo nō potest, gloriosum
autem mutare, quod ab eo institutum non sit.

Nam dum istiusmodi in Imperio Germanico hæret
edicta & decreta, quibus damnantur & extremis pœnis
subijciuntur indubitata Christi & dogmata & instituta
(id quod maior iam pars Cellit. uestrarū Dei beneficio
agnoscit, fieri illo ipso Edicto Vuormaciensi et decreto
Augustano) Christus ipse cōdemnatur, & supplicij sad
dicitur. Qui tantum iam sanguinis sui, in doctrinæ suæ
confessoribus profusi, tamque multa sua sæuissimè inter
fecta et cremata membra, quibus cœperit ulcisci pœnis,
pridem sentimus, tot pestilentijs accisi, toties recurrente
fame afflicti, tot intestinis dissidijs & bellis attriti, pro-
gressuq; tyrannidis Turcicæ tam sæuo & perpetuo de-
iecti & contriti.

Mox

ET SIMILIBVS DECRETIS ABROGANDIS.

Mox enim post Edictum Vuormaciense, à quo discedi Cochlaeus tantopere queritur, excitatum est bellum illud saeuissimum inter Imperatoriam Mai. & Regem Gallorum, quod in multos extractum annos, quantum attulerit calamitatum Europæ, Christianum nomen retinenti, quis possit uerbis explicare. Turcarum quoque arma iam inde ferri in nos tanto successu ceperunt, ut ab eo tempore, quo & Belgradum, paulo post etiam Rhodus, duo præcipua & munitissima Christiani Imperij propugnacula, expugnata sunt, nihil unquam nostri contra hunc hostem feliciter potuerint præstare.

Ad eundem modum, cum Anno M. D. XXIIII. Nurnbergæ pie constitutum esset, ut eodem Anno Spirensis conuentus Germaniæ totius ageretur, in quo Imperij Ordines de restituendis Ecclesijs deliberarent & statuerent, ac paulo post, calliditate Romani Pontificis tam necessarium et salutare institutum esset subuersum, insecuta est mox horribilis illa rusticana seditio et cædes.

In sequenti statim Anno, cum in Comitio Spirensi rursus uetitum fuisset, de reformatione Ecclesiarum aliquid agere, accepta est perniciosissima illa Christiano Imperio clades Hungarica, in qua & Rex Ludouicus occisus, & regnum Hungariæ à Turcis ita occupatum est, ut ab eo tempore illis extorqueri non potuerit.

Anno M. D. XXIX. quum altero conuentu Spirensi rursus fuisset remissio Edicti Vuormaciens. facta in priori Spirensi Comitio, Turca Viennam usque grassata, urbem ipsam circumfedit. Idem accidit etiam non multo post Comitio Augustana, in quibus Edictum Vuormaciense restitutum, & pleraque Christi decreta claris & apertis uerbis damnata fuerunt.

Repulso Euangelio Turcarum arma repelli à nobis non poterunt.

Prohibita translatione religionis, seditio rusticana est excitata.

Reiecta causa religionis, Hūgaricus rex occisus à Turcis, & regnum occupatum.

Vienna obsessa à Turcis, cum Spirensi Edictum Vuormaciense esset reuocatum.

[DE EDICTO VVORMACIENSI.

Irrito concilia-
tionis initio Ra-
tisponæ cæsi su-
mus apud Budā.

Anno M. D. XLI. quum Ratisponæ per paucos impeditum fuit, quominus initium illud piæ reconcilia-
tionis Ecclesiarum, de quo deliberatum erat, admittere-
tur: statim consecuta est nostrorum turpis fuga, & cæ-
des apud Budam.

Quam quidem cædem atque fugam, quæ deinde sint consecutæ calamitates atque incommoda, nihil attinet commemorare, quum recens illorum memoria nimis alte sit omnium animis infixæ. Superiori etiam anno quantopere in nos inflammata fuerit ira Dei, propter reiectionem causæ Christi, calamitate illa & grandine longe sæuissimæ, & quæ hanc subsecuta est rerum omnium penuria, gravissimo Imperat. cum Galliarum rege bello, & maximo progressu crudelitatis Turcicæ, satis superq; sumus experti.

Pseudotheologi
quod nõ sequitur
satis in Luthera
nos, causas cala-
mitatū faciunt.

Hæc autem Dei flagella tam aspera & crebra, hostes regni Christi, impunitati adscribunt, quæ conceditur no-
bis. Nam Cochlaus & huius similes pseudotheologi
affirmant, quod si monarchæ nos è medio tollerent, &
nomen nostrum prorsus delerent: fore, ut hac ratione
placato Deo, Turcicam immanitatem à Christianorum
ceruicibus facile depellant: quasi ea in nos crudelitatis,
& Deo rem sint facturi longe gratissimam, & in patri-
am collaturi summum beneficium.

Sed qui aliquam Evangelij habent noticiam, & ex-
penderint cuiusmodi sint illa propter quæ Rom. Anti-
christus iudicat nostræ professionis homines dignos es-
se, quos Reges & Principes omni genere crudelitatis,
persequantur, quos funditus evertant & excindant: ij
facile agnoscent cum sæuitia in Confessionem Christi,
qua mundus insaniuit temporibus martyrum, & nunc
rursus

DE EDICTO VVORMACIENSI

rursus Deum irritat, recurrere nunc etiam ultiones illas Dei, quibus eam tum saevitiam iustissimus Iudex commensabat. Nam & si multa (prohdolor) apud nos peccata deprehendantur: non tamen ob ea (sunt enim & reliquis illa communia) Pontifex nos persequitur: sed ideo solū, quod regnū Domini nostri Iesu Christi cupimus utcunq; restituere: Quod precepta diuina cōstitutionibus hominū anteferimus: Quod Ecclesijs idoneos quærimus ministros, & inculpatæ uitæ homines, si non cælibes, tamen matrimonio copulatos, eorum loco, qui falsos modo titulos, & opes potestatemq; Ecclesiarum sacrilegè inuaserunt: & abdicato sancto coniugio pudendis atq; nefarijs cōtaminantur libidinibus, Quod Sacras Lectiones, Psalmos & preces in Ecclesijs religiosè & cū fructu eorum qui adsunt, explicari postulamus: barbarumq; illum & superstitiosum strepitum in templis excludimus: Quod Sacramēta et reliquas cærimonias atq; ritus in Ecclesijs, ad præscriptum Christi restitui, & ad instaurandam fidem in Christum efficaciter perfici petimus, remotis omnibus quæ inuecta in Ecclesias, fidei in Christū officiunt: Quod deniq; facultates Ecclesiarum sustentandis fouendisq; ueris Ecclesiarum ministris, Scholis & pauperibus impendi optamus, non autem ab ociosis & impijs hominibus dilapidari: qui quoniam hostes Ecclesiæ sunt, ad bonorum & innocentum calamitatem illis abutuntur.

Hæc sunt professionis nostræ propria peccata, quæ ut summa crudelitate persequantur, inimici crucis Christi suadent Principibus. Quod enim plerique nostri ordinis contra quam uerbis profitentur, uetitis indulgentiis voluptatibus, quod ab ambitione & auaricia alieni non

Propria sectæ
Lutheranæ pec-
cata.

Ob uera peccata, Lutheranos
nemo insectatur;

DE EDICTO VVORMACIENSI

sunt, eo nomine non uituperantur neque reprehenduntur ab aduersarijs, quia & ipsi tenentur eisdem malis, & multò quidem grauius. De amotis & non recte impensis Ecclesiarum facultatibus plurimum quidem conueruntur, sed non ideò, quòd ille ueris Ecclesie ministris atque pauperibus subtracte, in prophanos usus conuertuntur: (nam ipsimet Ecclesiarum opes omnibus pijs usibus subductas, tyrannidi et luxui suo iam pridem adixerunt uniuersas) uerum idcirco, quòd ipsorum nequitia, uoluptatibus, ocio & delicijs non nihil decedit. Qui uerò hæc omnia secum reputare uolent, ut aperta quidem et exposita sunt omnium sensibus & oculis, nec ut inuoluntur calumnijs, quas contra nos fingunt aduersarij nostri, & hostes Ecclesiarum: ij non dubitabunt, quin illa crudelitate persecutionum, quam Ro. Antichristus iam pridem in nostrum ordinem, per omnes Europæ nostræ prouincias excitauit, Christus ipse petatur & regnum eius.

Dum ualet Edictum Vuorm. & Recept. August. in Germ. Christi hostis Germanie iudicatur.

Quæ quidem persecutio & crudelitas, quoniam per Edictum Vuormaciense, & Decreta alia Comitiorum comprobatur, certo statuendum est, quamdiu hoc ipsum Edictum, & ea quæ diximus decreta illa ualebunt, atque inter Leges nostri Imperij numerabuntur, tam diu Christum dominum haberi à nobis, & iudicari hostem Ecclesie sue, & Imperij Germanici, subiectum pœnis omnium & atrocissimis & ignominiosissimis, quibus scilicet per hoc Edictum & decreta subiiciuntur, quicumque doctrinam eius puram profitentur. Nam quæ confessoribus ipsius iniuriæ fiunt, hæc ipsimet inferuntur.

Quam quidem rebellionem & ingratitude, ut & extremam seuitiam contra filium suum, unicum redemptorem

ET SIMILIBVS DECRETIS ABROGANDIS.

ptorem nostrum, Pater tandem ulciscetur extremis ire
 suæ supplicijs. Præter frequentes pestilentias, & fa-
 mes, aliq; incommoda & damna, percutiet tam obsti-
 natos hostes filij sui, deplorata mentis cæcitate, tradet-
 que in sensum adeo reprobum, ut non solum se in deter-
 rima probra & dedecora ipsi projiciant, sed inuoluant
 etiam inexplicabilibus malis, intestinis seditionibus,
 & grauissimis bellis, quorum exitus nullus queat inue-
 niri. Sicq; afflictos uenudabit tandem, atq; tradet gen-
 ti, extrema & barbarie & immanitate horribili, & into-
 lerabili, ut illi seruiant seruitutem, sicut foedissimam, ita
 et crudelissimam, Eò quod ingrati erga beneficia Dei in-
 numerabilia, & sibi ipsis insensi, non solum noluerunt
 ipsi Deo conditori suo, in summa libertate seruire, ac su-
 scepto in se filij ipsius longè commodissimo iugo, maxi-
 ma felicitate perfrui: sed etiam hunc unicum seruatorem
 nostrum, & saluificum regnũ eius, atrocissimis Edictis,
 atque supplicijs persequuntur, & obstinatissimè à se re-
 siciunt.

Idem certe est Deus qui olim: non mutatur hominum
 more, nec suas interminationes, quas in lege & prophe-
 tis omnibus proposuit, nobis irritas efficiet. Dedit & no-
 bis legem suam, dedit prophetas, dedit scripta Apostoli-
 ca, & conseruat hæc omnia nobis admirabili sua bonita-
 te, & contra portet osam nostram ingratitudinem, qua
 hunc thesaurum uitæ æternæ, adeo non pro dignitate
 excipimus, & cõtra insidiosissimas Satanæ & Antichri-
 sti technas, quibus illi perpetuo nituntur, ut hoc tantum
 donum nobis eripiant. Proinde quæcunq; Deus suo po-
 pulo in his scriptis unquam præcepit & cõminatus est,
 eadem & nobis præcepit & minatus est, præcipitq; quo-
 tidie & minatur.

DE EDICTO VVORMACIENSI

Expergiscamur igitur tandem, excitarique nos tam acerbis iræ diuinæ flagellis, patiamur: discedamus ab impietate omni, & conuertamur ad Dominū tota mente & animo. Vosque patres & pastores gregis Domini agnoscite, & considerate, quam uobis Dominus Deus & iudex noster potestatem in Gregem suum dedit, administrandam in salutem eius, Ita sane, ut de religione in primis solliciti sitis, & ut ea purè sanctèque admistraretur, procuretis: quo tranquillam et quietam uitam sub uestro Imperio degamns, cū omni pietate & honestate. Eamque ob causam tollenda sunt & abolenda laudatissimo & necessario Constantini exemplo, quæcunque contra synceram Christi religionem ullo unquæ tempore decreta fuerunt. Quod ipsum sicut Ecclesijs Christi maxime salutare: sic uobis etiam erit cum primis gloriosum, & hoc uestrum Imperium uobis præcipue confirmabit. Hæc respondere ad Cochlæi conuitium uolui, quo scripsit, me uestris Celsitudinibus suadere, ut turpiter resiliatis ab edicto Vvormaciensi, & alijs decretis, quæ illud Edictum confirmant.

Addit Cochlæus, me, dum secessionē à Ro. Antichristo suadeo, nihil adferre, quo Celsitudines uestræ, uel honorem suum tueri, uel conscientias firmare possunt: eo quod ipse fatear, esse adhuc hodie in nouis sectis non modicam de Religione diuersitatē, atq; contētionem. Vident uestræ Celsitudines, quā peritus Theologus sit Cochlæus, & quā acer Dialecticus. Nouas sectas, quoniam ex Diabolo sunt, nihil mirum est, inter se pugnare, & diuersum sentire, mirū esset, si inter se consentirent. Hoc uerò quid impedit, quo minus Celsitudines uestræ conscientias suas uere muniant, & pacatas efficiant.

*Impiorum multiplices errores, nihil officiunt certitudini fidei pi-
orum.*

ET SIMILIBVS DECRETIS ABROGANDIS.

ant ex indubitatis uerbi diuini oraculis, & certissimis traditionibus Apostolicis, quas attuli ad comprobationem meae sententiae, uidelicet, non Pontificis Roma. sed uerum esse, Synodum, pro restituendis Ecclesijs Germaniae, conscribere, & omnino talem, sicut descripsi. Nam ad propositum meum & Scripturas adduxi apertissimas, & S. Patrum auctoritates, & Leges, & Canones perspicuos, & rationes denique claras, & euidentis, quibus conuiciari quidem Cochlaus potest: rationem autem uel auctoritate firmam non potest ullam opponere.

His itaque praesidijs Celsitudines uestrae, & conscientias suas, & existimationem, apud Deum & recti iudicij homines, non minus confirmabunt, quam suas conscientias & honores firmissime constabilierunt olim pij Principes, Constantinus, filij eius, Theodosius & alij, qui per Synodos, eadem uia et ratione, quam a uobis nunc Ecclesiae poscunt, indictas & celebratas, salutariter consuluerunt Ecclesijs: tamen si etiam tum multae & uariae haereses latissime grassarentur. Nec enim potest quantumuis uariis & multiplex error impiorum impedire, quo minus S. Spiritus certos reddat homines de mandatis et uoluntate diuina, in qua sola & acquiescunt piorum conscientiae, & dignitatem suam omnem collocant. Certo enim sciunt, quod si impijs, & nondum recte de regno Christi sentientibus hominibus placere studeant, & gloriam aucupentur: se non posse uel Christo seruire, uel uera gloria, quam Deus preparauit suis, perfrui. Denique oportet hereses esse, ut qui probati sunt, cum gloria manifestentur: tantum abest, ut ob id minus firmis sint conscientijs in suo officio, aut de sua ob id existimatione periclitentur.

Galat. 2.
Ioan. 7. 86, 87.

Sed

DEFENSIO LVTHERI.

Sed Cochleus earum rerum laudem atque splendorem respicit, quę sunt apud Deum abominabiles. De uera autē cōscientiarū tranquillitate, quid obsecro sollicitus sit, aut quid norit, qui sempiternum Dei uerbum, quo solo conscientię possunt trāquillari, tot iam annis pertinaciter oppugnat grauissimis & plane furiosis blasphemijs.

Post hęc debacchatur Cochleus, more suo, in Lutherum, facit eum authorem dissidij in religione, accusat peruicacię, quod scripta sua Vuormacię pertinaciter adseruerit, nec Concilij iudicio ea uoluerit submittere, quod missis de ficta sua captiuitate nuncijs tumultus excitare conatus sit contra Catholicos, quod latibulum suum Pathmon uocarit. Et multo peiores inde libros, quā antea emisit, neque hodie finem eius rei faciat. Verum indies fiat deterior, & sanguinis fundendi audacior, & ad danda scandala procacior. Deinde subijcit, me, alterum Apostatam, similibus ludis & artibus, Rom. Imperium indefinenter conturbare.

Doctrina Lutheri.

Lutherus ipse, hominem se agnoscit peccato obnoxium, & talis etiam a suis agnoscitur. Sed qui de ipso & ipsius ministerio uerum iudicium facturi sunt, ut facere omnes debent: ij dubio procul iudicabunt, ipsum esse re purgandę & restituendę religionis Christi admirabilem, et salutarem cum primis ministrum, non authorem ullius noxij dissidij. Quid enim aliud elaborauit ille, atque effecit tot iam annis, quā ut homines, saluificum Dei uerbum, perniciosis hominum traditionibus atque commentis anteferrent, ut fiduciam salutis, in filio Dei, uero seruatore, certa fide collocarent, non in confictis suis aut aliorum hominum meritis, ut Deo quisque gratum se su-

DEFENSIO LVTHERI.

se studeret approbare, ijs officijs & operibus, quæ sint et ipsi accepta, & reliquis hominibus utilia: utque hoc potius facerent, quam ut se affligerent ipsi illis operibus, quæ nec Deo grata sint, quoniam ea non præcepit: nec hominibus bono, cum nullam eis adferant utilitatem.

Hæc autem est unica & pura Christi doctrina, atque religio, quam obrem hanc restituendo, Lutherus nullam aliam excitare potuit dissensionem, quam eam, qua Christianos dissentire necesse est ab Antichristianis, & filios Dei à mundo.

Accusant autem quod inuehi soleat in Antichristianos oratione acerbiorè, nec satis uerecunda. Sed quotus quisq; hanc contra Lutherum accusationem affert, non magis odio ueritatis, quam desiderio sermonis lenioris & purioris, qui deesse scriptis illius uidetur? Qui regnum Christi uerè amant & perpendunt, quæ insit in illa religionis deprauatione, quam Antichristi inuexerunt, & adeo obstinate defendunt, aduersus Deum cõtumelia, & quanta Ecclesiarum pernicies: ij facile agnoscunt, nihil posse in illos dici, aut scribi satis acerbum, & uehemens. Deinde illud quod in dictione offendit, compensant incomparabilia illa Dei beneficia, Ecclesijs per hunc uirum allata, tam præclaris sacrarum Scripturarum enarrationibus, & dulcissima illa atq; efficacissima tractatione præcipuorum locorum nostræ religionis, Vt eius qui est de iustificatione per Dominum nostrum Iesum Christum, et eius, qui est de fructibus iustificationis, deq; officijs reparati & iustificati hominis. Quorum sane locorum explicatio & commendatione, sicut etiam Scripturarum, in nostram præsertim Germanicam linguam, translatione, atque explanatione, ille non superiores modo, uerum huius quoque

DEFENSIO LVTHERI.

nostræ ætatis viros doctos omnes longo præcedit intervallo: quod p̄j omnes libenter agnoscunt, & in Domino gloriantur.

Vexant Aduersarij Scripta eius multis calumnijs, eo quòd sicut dicere omnia solet uehementer, ita etiam non illibenter grandibus utitur amplificationibus, & quòd plerac̄q; effert uerbis, à communi consuetudine nonnihil recedentibus: ut Lectorem magis excitet. Sed qui nec uiro ipsi, nec causæ alioqui sunt insensi & qui ueritatis cupidi sunt, ij nullis eius uel Hyperbolis uel ^{negotio} impedimentis, quo minus ingentem piæ & salutaris doctrinæ fructum ex libris eius percipiant, ex ijs precipue, quibus, explicat Scripturas & docet, Sed nec illos absque fructu hi legent in quibus pugnat.

Nullum igitur ille noxium de religione dissidium inuexit, sed dissidium illud quod miseris hominibus erat cum Deo, & saluifico eius Evangelio, sustulit, & filios Dei reduxit ab Antichristo, ad consensionem, fideique unitatem, cum omnibus sanctis patriarchis, prophetis, Apostolis, hoc ipso, quod eos coniunxit cum capite omnium Christo Domino, abstractos à societate mundi & Antichristi, quibus coniuncti & aggregati esse non poterant, nisi à Christo auulli & separati.

Plurimum urit Aduersarios, quòd de Luthero, tam præclaro Dei instrumēto testamur id, quod res est. Gropdorffij habebam, cum instarem rogando, quæ nam esset causa, ut Coloniensibus quibusdam adeo sorderem, & intollerabilis uiderer, cum à me antea non ita abhorruissent: respondit tandem in aurem, causam esse, quod in libro meo, de uera Ecclesiarum doctrina, cæremonijs, & disciplinæ

DEFENSIO LVTHERI.

disciplinæ reconciliatione ac compositione, Lutherum tantopere laudassem. Sed meminisse necesse est, omnes qui Christum amant, eius, quod D. Paulus scripsit suo Timotheo. Ne pudeat te testimoniū Domini nostri, neque mei qui sum uinctus propter ipsum. Inuidiā enim ipsius Domini declinat, ac ita gloriam eius prodit qui declinat inuidiam, quam serui Domini fideles propter Dominum subierint. Nec potest uera quæri Ecclesiarum conciliatio, nisi id detur opera, ut quo quemque loco Dominus ipse in suo corpore collocauit, in eo talis agnoscatur ab omnibus pijs.

Verum non est hoc nouum Satanæ artificium, ut ad uersarios regni sui, non tantum apud suos in maximum odium, sed etiam apud imperitiores filios Dei in fastidium aliquod pertrahat. Quod & aduersus Paulum, quia plus omnibus laborabat, fructusq; regno Domini adfererebat uberiores, conatus est, nec sine successu. Nam queritur ille Timotheo suo, desertū se ab omnibus qui in Asia erant.

2. Timoth. 12

Sed ut ad institutum reuertar: ea quæ Lutherus docuit, eo spectant, ut uerbo Dei summum & præcipuum honorem tribuamus, ut Christum seruatorem solida fide apprehendamus, ipsumq; omnibus ueræ pietatis officijs imitemur. Eam doctrinā nisi constanter & ueraciter & ubique adseruisset: Euangelion Christi prodidisset.

AD eundem quoque modum peccasset, si doctrinam illam ullorū hominum iudicio submisisset. Nam sicut omnia uerbo Dei facta sunt ex nihilo: ita quoque parere omnia debent uerbo Dei: nec ulli creaturæ de ipso iudicare permitti potest. Lutherus itaque

De officio & iurisdictione Conciliorum.

Euangeliū Christi
prodit, qui illud,
Synodo, per
mittit.

Concilio piorum hominum sua scripta examinanda, & an ex uerbo Dei essent prodita, dijudicanda semper obtulit, Verum si promississet se pariturum esse sententiam, quamcunque de suis scriptis tulisset Synodus, cum neque sciret ex quibus hominibus cogenda esset ea Synodus, & probabile admodum esset, ut illa coiret ex Rom. Pontificis ministris, qui & purum Christi Euangelium ferre non possunt, & in gratiam Pontificis omnia faciunt, quid obsecro aliud hoc fuisset, quam Ecclesiam Christi, & uerbum Dei addicere libidini hostium Ecclesie Christi?

Quid? Etiam si uera tum Synodus coacta fuisset, & ex uiris uel ipsos Apostolos sacrarum rerum scientia & studio æquantibus, tamen quod essent homines, qui falli possunt & errare, quandiu hic uiuunt, nō potuissent tali Synodo supremum de religione iudicium deferre, nisi cum summa impietate. Nam omnes qui premuntur ad huc carne, quæ non modo ignara Dei, sed etiam inimica Deo est, labi & errare possunt. Quocirca supremum facere de religione iudicium, nullorum hominum, nullius humani Concilij, sed opus est proprium Spiritus S. qui solus ueritatem Euangelij mentibus nostris persuaadet. Agit quidem hic spiritus & loquitur in sanctis et Apostolicis uiris: sed non solus, dum superest in illis adhuc etiam spiritus mundi.

Rom. 8.

Vt ex uerbo
Dei inquisita ue-
ritas melius do-
ceatur, non ut iu-
diceſ tantū, cele-
brāda sunt Con-
cilia.

Eaque de causa nulli unquam Sancti, ad Concilia quamlibet piorum & doctorum Patrum, quaestiones de religione detulerunt, ea lege, ut quicquid illi iudicassent, illud absque ulla cum uerbo Dei collatione, & dijudicatione, recipiendum uel sibi, uel alijs putarent. De Concilio enim etiam Prophetarum, præceptum illud est: Ceteri

OFFICIO ET POTESTATE.

teri dijudicent. Nec ad id sane cogenda sunt Concilia Ec-
clesiastica, ut qui in illis conueniunt, sua ipsi autoritate
de dogmatis Christi statuant, sed ut ueritatem & sanam
doctrinam à Sacra scriptura inquirant, & inuentā, pru-
denter & certò doceant, atque tueantur: confutatis erro-
ribus quæ contrà excitati fuerint.

Hanc sane rationem obseruarunt Apostoli, & senio-
res in Concilio suo Hierosolymitano: Eandem ut seque-
rentur, patres, qui conuenerant Niceæ, Constantinus
piè adhortabatur. Euangelici, inquit, & Apostolici li-
bri, & antiquorum Prophetarum oracula, clare nos eru-
diūt, quæ oporteat de rebus diuinis sentire. Posita igitur
hostili contentione, ex inspiratis à Deo uerbis solutio-
nem percipiamus eorum, de quibus queritur.

Quam piam Imperatoris sententiam secuti patres, ip-
so Imperatore præsidente, & unà disputante, audiuerūt
primū oēs, qui aliquid adferre ad explicationē ueritatis
poterant, & uolebant, non ex inferiore tantum ordine
Clericali, (Athanasius enim tum inter primos disputa-
tores, diaconus adhuc erat,) sed etiam ex Philosophis &
Laicis atque idiotis: tū p̄s collationibus, quæ in quæstio-
nē uenerāt, religiose pertractarūt, et demū ex diuinis lite-
ris de singulis rebus ueritatē peruestigatā p̄nunciarunt.

Quid ita? Deus suam gloriam alteri non tribuit: So-
lus uult, ut est, ita etiam agnosci per omnia uerax, & om-
nem hominem, quod est, haberi mendacem, ne filij Dei
alios sibi, præter ipsum, uitæ magistros deligant in terris.
Vni Christo, filio suo, pater hanc dedit potestatem, ut spi-
ritū ueritatis à se emittat, quibus uelit: huius solius nutri-
addictus est paracletus ille spiritus, qui inducit in omnē
ueritatem. Nullis hunc, quamuis excelsis sedibus, nullis

1. Cor. 148

Quod officium
Conciliorum.

Acto. 15,

Exemplū pium
Constantini.

Hist. Tripartitæ
lib. 2. cap. 2. & 3.

DE CONCILIORVM:

etiam quamlibet numerosis congregationib. promisit. Promisit autem illum piè & consentienter orantibus, pollicitus est, seipsum fore in medio suorum, sed qui in ipsius nomine conuenerint: Verum qui pura fide hunc spiritum orent, & in nomine Iesu, purè, nec ulla alia de causa conuenerint, ij soli Deo noti sunt, nullis autem hominibus. Deinde, ij quoque, qui & in nomine Domini uere conuenerunt, & Spiritum S. exorarunt, tamen dum simul adhuc etiam Spiritus carnis apud eos, ut dictum est, locū habet, an ex uero spiritu iudicent, non nisi collatione sententiæ illorum cum indubitato uerbo Dei, & ex Spiritu Christi iudicari potest: quem Dominus largitur suis, & carnis Spiritui preualere facit, quādo & quantum ipsi uisum fuerit: non autem quando & quantum præscribunt ij, qui indicunt Concilia, aut qui ab hominibus in sublimi loco Ecclesiæ collocantur.

Dominus Iesus summus Episcopus animarum nostrarum sedens ad dexterā patris, ipse pariter esse apud nos dignatur & cottidie, usque ad consummationem sæculi, & implere perficereq; in Ecclesia sua omnia, idque hoc ipso suo Spiritu, altero Ecclesiæ paraclete, nullo hominum, siue singulorum, siue uniuersorū ministerio: quamquam uti horum ministerio & separatim & uniuersim præstito dignetur: uerum id pro suo arbitratu, non pro hominum uel dignitatibus, uel numero. Plan- tant & rigant ueri eius ministri, sed utrunque per se nihil est, nisi Dominus ipse det incrementum, quo perficiuntur omnia. Hoc uero ille dat ubi, & quantum ipsi uisum est, non pro hominum moderatione.

Certa igitur & indubitata sententiā de religione, semper ab ipso Christo Domino, unico magistro nostro coelesti,

OFFICIO ET POTESTATE.

lesti, per paracletum Ecclesiæ Spiritum ueritatis, pendenda est, non autem ab ullis hominibus, in quamlibet magnis collati sint thronis, & quantacumq; magna multitudi-
tudine conuenerint.

Audiendi quidem sunt & reuerenter omnes p̄j & fideles Christi ministri, & separatim singuli, & uniuersim congregati: d̄iudicanda tamen pijs omnibus sunt, quæ isti attulerint, sed religiose, et inuocato Spiritu Dei. Ad omnem enim Ecclesiæ doctrinam pertinet, quod est præceptum de Prophetijs. Cæteri d̄iudicent, & probate omnia, quod bonum fuerit, retinete.

Libenter etiam conuenire debent ij, quibus rerum Ecclesiasticarum curam Dominus commendauit, quoties aliquid uel in doctrina motum, uel in disciplina perturbatum extiterit. Ac debent, qui conuenerint, inuocato paracleto Ecclesiæ, Spiritu S. propositis diuinis literis, summa cum religione & cura, ex his ipsis diuinis literis, & ueris Apostolorum traditionibus, exquirere, quæ de singulis questionibus sit sententia Domini: ac quicquid illis de his cognoscere Dominus dederit, id qua possunt diligentia suadere, & qua licet autoritate proponere Oraculis, quibus quod iudicarint, inicitur.

Vt autem Ecclesiæ, aut singuli etiam Christiani, ea quæ in huiusmodi Synodo, à pijs Ecclesiarum procuratoribus statuta fuerint, quantum uis illi religiose & conuenerint, & oblatas causas tractarint atque iudicarint, statim recipiant, sola statuentium autoritate inducti, si ne ulla statutorum ex spiritu & uerbo Dei, d̄iudicatione, hoc nulli fidei Christi ministri, et synceri mysteriorum
Dei

Dei dispensatores unquam requirent. Nam hoc ipso inuaderent potestatem Christi, et facerent homines sua potius, quàm Christi auctoritate niti: quod est Christo homines antepone. Nā Dominus gregi suo semper adest presens pastor, & caput mēbris suis perpetuo coherens, semper mouens & regens, eoque de uero sui cultu, atque religione ultimum facere iudicium in ipsorum mentibus, in quibus scilicet per fidem inhabitat, sibi reseruauit: ipse eos suo numine regere ac ducere, & tandem in omnem quoque ueritatem inducere dignatur. Interim tamen ut pī agnoscant se esse homines, seque ipsi magis atque magis addicant, sinit etiam eos nonnunquàm labi, sinit errare & peccare: sed nullo eos errore aut peccato patitur perire. Oues enim eius è manu ipsius eripere potest nemo: nec abiicit ipse illas, quas ut ad uitam eternam colligeret, animam suam pro illis posuit. Eoque cum euidetur, emittit suos fideles ministros, qui errantibus ouibus, uocem suam synceriter insonent, eamque ipse illas facit & agnoscere & sequi: ipse de omni religione & rebus ijs, quæ ad cultum ipsius pertinent, sua tantum doctrina, sua sancta inspiratione certos facit: ut iustus semper sua, non aliorum hominum fide uiuat, & fide uerbi ipsius, non ullorum hominum, siue illi singulatim, siue in Synodis doceant & iudicent.

Debet autem nihilominus contra omnem impiam doctrinam sedulo inuigilare, & seueriter insurgere, cum Ecclesiastica, tum politica censura, eiq; ministerio suum quoque numen Deus adspirat, ut sit efficax ad reuocandum suos ab erroribus: et non semper, neque pro hominum iudicio et constitutione: sed pro sua uoluntate et arbitrato nobis inscrutabili. Idem id quoque suis præstat,

Iohan. 10.
Ibidem 6.

OFFICIO ET POTESTATE.

stat, ut quæ hæreses per hæc Dei ministeria comprimi non possunt, tamen utiles eis sint, ad hoc nempe, ut qui inter eos sunt probatiores, manifesti fiant, & in exemplū alijs celebriores: qui uerò minus probati, item magis innotescant, cum sibi ipsis, tū alijs. Sibi ipsis, ut humiliati sese Domino & Ecclesiæ perfectius addicant, & uersentur in religione Dei cautius: Alijs autē, ut tempestiuore remedio his aberrantibus succurrere studeant. Manifestatur etiā hac ratione hærdi, addicti scilicet Antichristo, ut proditi uidentur. His itaq; quas cōmemorauī & nullis alijs rationibus certitudinī fidei atque religionis, & tranquillitati tum conscientiarum, tum Ecclesiarum cōsuli potest & debet. Sapientes autem mundi à rationibus externæ politiæ, de constituenda Ecclesiæ disciplina & gubernatione, præpostere disputant: eoque & se et alios perniciose implicant & perturbant: non cogitantes Ecclesiam esse regnum cœlorum, & regem cœlorum Christum, regere illam ratione plane noua, quæ à politica gubernatione tantum differt, quantum distat cœlum à terra.

Contra hæreses
uigilare debet
politica & Eccle
siastica censura.

Sanctorum Patrum & traditionum item Apostolicarum autoritatem crebro iactant Aduersarij: sed si post acta Apostolica legerent, & piè expenderent, quæ de politia Ecclesiarum prodita nobis sunt in Historijs Ecclesiasticis, & authenticis monumentis probatissimorum patrum, Irenæi, Tertulliani, Cypriani, Basilij, Hieronymi, Ambrosij, Augustini, Chrysostomi, et similium: multo aliter de constituendis Ecclesijs & sentirent & loquerentur, quam nunc faciunt.

Latomus tamē subiicit Concilio generali Pont. Romanum, quod Pont. pridem hæreticum fecit: Pighius

DE CONCILIORVM

vero non tam impium hoc, quàm insanum iudicat. Sed quomodo Latomus consulat hoc ipso suo Concilio, infallibili religionis iudice, Ecclesijs? Ante centum & triginta annos eorū amplius, usque fuit Synodus Constantiensis, ab eo tempore nulla, quæ generalis quidem haberi iure queat, cogi potuit. Sed fac etiam Basiliensem, & æmulam eius primū Ferrariensem, deinde Florentinam, generales posse uocari, tamen anni intercesserunt plures centum. Quanti uero interim errores inuaserunt & nati sunt, quibus cum doctrina, tum disciplina Ecclesiarum tantum non extincta est? Christiani autē, quoniam ut sua quisque fide uiuat necesse est, omni momento opus habent certo & infallibili de religione iudicio. Hoc igitur non à Concilijs, quæ tam raro cogi possunt, tamque etiam dubia & incerta sunt, si cogantur, multo minus à Pontifice R. o. tanto Christi aduersario: sed ab uno Christo Domino magistro nostro cœlesti petendum singulis est. In Ecclesia quidem, & per probata Ecclesiæ ministeria, sed ita, ut incrementū ministerij omnine, certificatio scilicet cordiū, et doctrina illa patris effusax, qua ad filium mentes pertrahit, perficiatur per paracletum, spiritum ueritatis, qui spirat ubi ipse uult, nō ubi statuerint homines: qui que inspiratur à patre & filio ipsi & tū, quibus & quando ipsis, nō hominibus placuerit.

Ad hunc ergo modum quoniā res Ecclesiæ habent, & quoniam talis est Conciliorum ratio, ut dixi (ne quid interim loquar de Pontificijs Concilijs, quæ nihil minus sunt, quam uera Ecclesiæ Concilia) Luthero certe uisum dari nullo modo potest, quòd doctrinā suam haustam ex Euangelio Christi, noluerit submittere sententię Concilij, & Concilij nondum conuocati, quòdque non nisi

ex

OFFICIO ET POTESTATE.

ex summis Ecclesiarum hostibus cogendum expectabatur. An uerò ulla est causa uel controuersia tam inutilis, quam uir bonus postulet debere committi, sine prouocatione, ijs arbitris, qui nondum sint nominati, quos etiam uerisimile sit esse nominandos ex infestissimis inimicis tum personæ, tum causæ, quæ tractanda sit.

Quamquam, ut dixi, etiam si tum coactum Concilium aliquod fuisset, atque ex talibus uiris, qui Apostolica præditi essent cum scientia, tum studio religionis: tamen Lutherus non ita iudicandam doctrinam suam tali Concilio permittere, salua pietate potuisset, ut quicquid eiusmodi Concilium iudicasset, id ratum habiturum se recepisset. Nam hoc ipso, illud, quod Christo & Spiritui S. proprium est, iudicium infallibile ueritatis, tribuisset hominibus, qui dum hic uiuunt, semper carni mendacijs & erroribus obnoxij sunt.

Laudandus igitur, non uituperandus hoc nomine Lutherus est, qui doctrinam Christi, quam Dominus eius ministerio coeperat proferre, concilio hominum subijcere noluerit: Nam si hoc fecisset, & interea dum Concilium de ea iudicaret, obticuisset, Pontifex de celebrando Concilio indubiè nemini molestus fuisset: aut si quid hoc nomine extortum ab eo fuisset, illuisset Orbi spectro aliquo Concilij, ut nunc per Tridentinum ludibrium molitur. Hæc de pia & Ecclesijs salutari pertinacia Lutheri.

Quæ uero de latibulo Lutheri, cognomine Pathmi coonestato, criminatur Cochleus, leuiora sunt, quam ut refutari debeant. Eiusdem tamen Euangelij causa Lutherus in illo suo detinebatur secessu, propter quam Io-

Illa uero uanissimo, & crudeli mendacio à Cochleō
 (annes suam incoluit Pathmon.
 1 2 obijci-

VTRI TV^m VLTVS CONCITENT

Lutherus tumultus
contra Papi-
stas cohibuit: nō
excitauit.

obijciuntur, Lutherum ex illo secessu suo nuncios de-
fca sua captiuitate emisisse, ut turbas concitaret, peiores-
que quàm antea, libros edidisse, factumque se ipso indies
deteriorem, sanguinisque fundendi auidiorem, atque ob-
ijciendi scandala audentio- rem. Lutherus enim uoce &
scriptis hoc unum docet, ut Christo seruatori se homines
totos dedant, atque hostibus quoque suis benefaciant: in-
ter quos præcipui sunt, catholici Cochlæi, uniuersam sci-
licet carnis mundique uiam ingredientes: tam abest, ut
ullam unquam dare occasionem tumultus contra eos ex-
citandi, sanguinisq; fundēdi uoluerit. Ut à legitimo ma-
gistratu coerceantur, qui regnum Dei blasphemijs, & ui
atrocissimè oppugnant, quis amans Christi et hominum
non optet? Sed Lutherus, & quicumque sunt pñ uiri, ni-
hil malunt, quàm id citra sanguinem & tumultum fieri.
Quantū uero Lutherus obstiterit semper omnibus con-
silijs, quæ ad uim & cædem spectare uidebantur: satis ag-
noscunt, qui animo sincero & scripta eius legerunt, &
conciones audierunt: ut interim priuata consilia, quæ
uulgo sunt adhuc incognita, præteream. Quod in
postremo suo libro, De papatu per Diabolum constituto,
Imperatorem monuit, de Imperij iure uindicando, et
Antichristi tyrannide dissipanda, illud eo ninitur Dei
præcepto, quòd Spiritus S. explicuit Rom. 13.

Quid autem Pont. & eius mancipia, & in his Coch-
læus, eiusque similes doctores moliti sunt, inde à Com-
tjjs Vuormaciensibus, ut sanguis hauriretur omnium,
qui suum Christo sanguinem consecrarunt, non nobis
tantum notum est. Certe nisi lentus ad iram Deus, Euan-
gelij sui hostibus & contemptoribus aliquantulum tem-
poris ad resipiscendum concedere uoluisset: sanguinarj
ist

LUTHERANI AN ROMANENSES.

isti persecutores rem pridem eò perduxissent, ut Germania multo ipsorū met sanguine fortassis inundasset. Pax autem nostra Christus, qui non uenit ut perdat, sed ut seruet quod perijt, dissipauit, mirabilibus profecto rationibus, impia istorum, & extreme crudelitatis consilia, et conatus perniciosissimos.

Nec enim clam est quid in Consistorijs suis, quid apud Monarchas, quid in alijs consultationibus, pactionibus, & fœderibus, Romanenses contra nostros ordines tentarunt. Nec etiam tam stupidi sunt, qui doctrinam Christi puriorem receperunt, ut non intelligant, quo spectetur, dum non solum Rom. Pont. Legati & nuncijs affirmant, sed etiam summæ autoritatis scholæ palàm definiunt, nullam nostris ordinibus fidem seruandam. multoque magis esse è re Christiana, & ex officio piorum principium, ut Lutheranos extinguant, quàm ut Turcam propulsent: eò quòd Lutherani sint Turcis multo magis & impij, & noxij. Magis impij, quòd Turcæ in auitis perseuerent erroribus ex ignorantia: Lutherani autem religionem paternam, perniciosis hæresibus, contra conscientiam commutarint. Magis uerò oxij, quòd Turcæ externi, Lutherani intestini sint hostes: deinde quòd nec Reipub. Christianæ tranquillitas, nec uires possunt ad bellum Turcicum necessariæ, nisi extinctis Lutheranis, parari. Atque his rationibus nec paucis, nec parum potentibus Principibus id omnino persuaserunt, ut quoties in Turcam infeliciter aliquid tentatur, totum hoc nostræ impunitati adscribant: ac nisi nos ante ceu hostia Deo mactemur, nihil feliciter geri posse confirmēt.

Atque in his ipsis Comitijs uestris, quis non commoueretur, dum perpendit, coram quibus, et quo furore Ita

Exitiosa consilia contra Lutheranos.

Lutherani deteriores Turcis,

VTRI TVMVLTVS CONCITENT

lus ille cucullatus, pro sacra concione, ad eadem nostram, classicum clamauerit, suum Matza Matza ingerminans: & alter suum Væ, etiam cōtra eos, qui nostram doctrinam tolerant? Etenim isti cum hæc in sacris concionibus uociferantur: si non creduntur ea uociferari ex uerbo & spiritu Dei, cui scilicet soli hic locus debetur, debent sane coerceri ab ijs, qui Deo suum gladium gestant. Cum igitur non coercentur, sed studiosè audiuntur, an non sit hoc argumento, illos qui sic audiunt existimare ipsos hoc facere ex uerbo & spiritu Dei. Iam qui hanc persuasionem habent, eorum sane conscientia adstringuntur, ut quod illi monent & toties inculcant, re ipsa declarent. Vis autem conscientie quanta sit, qui conscientiam habent, non ignorant.

Hæc itaque omnia cum tam sæpe, & apud tam multos, tantoque studio, & adeo minime dissimulatis furoribus agitentur, non possunt sane à nostris haberi pro ludo: præsertim, cum nullis adhuc rationibus & pacificationibus id effici potuerit, ut Edictum Vuormaciense, & Augustanum Decretum abrogarentur, quorum præiudicijs nostri iudicantur hostes Ecclesie & Reip. damnantur ut deplorati hæretici, addicuntur omnibus peccatis, & communi omnium iure spoliantur.

Iam constat, quas occasiones nostri Principes sepe habuerint armis impetrandi ab aduersarijs paulo firmiorem in Germania pacem nostræ religioni, quam potuerint hætenus pacificis consultationibus, & tractatibus: Sed neque extincta est in illis uis naturæ, ut non & ipsi saluos se peruelint, ac tantis periculis, et cōspirationibus contra se depullis, in tuto uiuere: nec ignorant, quas etiam uires Dominus ipsis ad hanc rem contulerit. Quid igitur

LUTHERANI AN ROMANENSES.

igitur illos cohibuit, quid permouit, ut in tantis periculis
 & infidiosissimis conatibus hostium, salute sua commis-
 sa Domino, maluerint adhuc in silentio et spe suū robur
 ponere, quam in armis, ut expectandum potius duxe-
 rint donec Dominus ipse sceptro suo ferreo istos nomi-
 nis sui hostes comminuat, instar testæ figuli, quam ut ip-
 si sibi iudiciū de illis facere conarentur? Id scilicet, quod
 à Luthero & à Lutheranis concionatoribus fundendi
 sanguinis tam auidis, excitantur ad tumutus concitan-
 dos contra Cochlaei catholicos, & quòd ad istorum cæ-
 dem sanguinaria doctrina inflammantur? Atqui benefi-
 cio Dei constat omnibus pijs, qui & Luheri & nostrum
 omnium quos isti Lutheranos hæreticos criminantur, li-
 bros legerunt, & conciones audierunt, à multis sæculis
 non fuisse populum adeo diligenter & grauitè institu-
 tum, ut intelligeret Euangelion esse Christi sceptrum,
 quod Dominus ipse emittit, ut dominetur in medio ini-
 micorum suorum, sic ut nullo habeat opus humano præ-
 sidio, quo uel defendatur uel propagetur. Nusquam e-
 nim studiosius quàm apud nos, illud quottidie homini-
 bus inculcatur, esse conditionem nostram, ut ouium, quæ
 maçtationi iam destinatae sunt, oportere nos præcepto
 & exemplo Christi, etiàm benefacere hostibus nostris,
 & malum illorum bono nostro uincere: atque religio-
 nem Christianam ita defendere & propagare, ut pro ea
 nostrum, non alienum sanguinem fundamus.

Quam etiàm id operam dent nostri, eo satis demon-
 stratur, quòd apud nos nemo adhuc eo quod pontifici-
 am superstitionem sectaretur, & tyrannidem adsereret,
 interfectus est, nemo crematus, nemo uiuus sepultus:
 imò ne tortus quidem, quanquam plerique eorum ob
 blasphemiam

VTRI TVMVLTVS CONCITENT

blasphemias in uerbum Dei, & insidias erga ciues atque rem pub. sua, mereantur saepe graues dare poenas, etiam ex praescripto ciuiliu legum: quum interim ij, qui Cochlaei, & id genus aliorum Rom. sedis satellitum, doctrinam & consilia sequuntur, nullo prope crudelitatis genere, suo satisfacere possunt uel odio, uel indignationi, in confessores Euangelij, magna ex parte probos & innocentes uiros, etiam aduersariorum testimonio.

Lutherana itaque doctrina, illa, si uera sunt mendacia Cochlaei, sanguinaria, quam plurimos dedit, qui suum pro salute hostium sanguinem fortiter profuderunt, condemnati a sectatoribus disciplinae Cochlaeanae: sed qui sit ex ipsorum grege, ob superstitionem Romanam interfectus a studiosis doctrinae Lutheranae, neminem certe proferent: sicut nec qui ipsorum superstitionem suo uelint sanguine confirmare, multos exhibere possunt.

Ex his Celsit. V. facile intelligunt, quam aliena a uero caetera sunt: tam alienum a uero & hoc Cochlaei crimine esse, de animo seditioso, atque sanguinis fundendi cupiditate, quem Lutherus tribuit, ipse interim huic morbo uehementer implicatus, ut qui supra modum conqueritur, & incessanter de suspensa tam diu seuericia in Lutherum, & eos omnes, qui puram Euangelij doctrinam sectantur: cui acceptam fert & seditionem atque stragem rusticorum: magnumque probrum esse dicit & dedecus nostrae nationi, quod non pridem Lutherus & cum eo socij eius deleti sunt. Haec responsa sint ad illa Cochlaei in Lutherum conuitia, quibus eum tumultus & caedis auidum facit.

DE me praeterea, quae uocat Apostata, adiungit, me si milibus ludis & artibus sacrum Ro. Imperium & spiritum bare incessabili machinatione. Quod ipsum eodem & spiritu

QVAM RERVM MUTATIONEM.

ritu & ueritate scribit, qua Achab Eliæ obijciebat eum perturbare Israelem. Causa enim eadem, gratia Christo est, ob quam Cochlæus mihi, & Achab Elię hoc contumeliosum uicium fecit: quanquã ego longe sum infra Elię & sanctitatem & uim illam propheticam. Nec enim aut Cochlæus, aut ulli nostri aduersarij unquã demonstrabunt, nos quicquam uoluisse mutatum in repub. Christiani nominis, aliud, quam peccata, & superstitiones, quam idololatrias. Perturbantur quidem homines hoc instituto, sed ad salutem ij, qui secundum propositum uocati sunt: alij certe ad perniciem, sed quam sibi creant & accersunt ipsi.

Optamus nos (uerũ loquor, neq; mentior, quod mihi Cochlæus mendacio tribuit) ut cuiq; relinquatur, quas ulla possit ratione tenere, pro pitio Deo, & opes & ditio- nes. Censemus etiam Ecclesiasticos antistites posse pro pitio Deo atque Ecclesiarum commodo, ditio- nes & opes Ecclesiasticas tenere & administrare, si ipsi uelint. Nec enim aliud ab eis flagitamus, quam ut illud quod ex his opibus insumunt in ministerium per se in simũ legẽdi et psallendi in templis, & nunc etiã deprauatũ, (quoniam nec pure hæ Lectiones & Psalmi exhibentur, nec ad erigendam fidem audiuntur) malint impendere in ministeria Ecclesię per se non utilia tantum, sed & necessaria, in ministerium procurandi synceram Christi doctrinam, sacramenta & disciplinam: deinde etiam erudiendi bonis literis & artibus Christianam iuuentutem: quod munus Clerici semper procurarunt, uigilante adhuc disciplina Ecclesię. Tum ut eos, qui nunc ab ipsis præfecti sunt parochijs, ad hanc functionem modis omnibus indigni & inepti, commutare uelint homi-
m nibus

Vt necessarijs ministerijs & idoneis ministris de- prauata ministria & noxij ministri commutentur.

QVAM MOLIANTVR LVTHERANI

nibus ad hoc ministerium dignis & aptis. Ab hac uero correctione & necessaria & salutari, qua nihil quam abusus perniciosissimi tollentur, quid obsecro perturbationis cōsequatur, aut metuendum sit?

S. ministerij reformatio in quibus consistat.

Tantundem uero expectandum conturbationis est, & ex ipsius sane ministerij restitutione, quam nos querimus. Quid enim in eo sit incommodæ nouationis, si que in templis legi debent & decantari, sumantur ex diuinis literis, hominum superstitiosis commentis reiectis, legantur & canantur lingua populari, quam omnes pariter intelligant, & explicentur ad erudiendos auditorum animos? Item, ut sacramenta, sicut Dominus ipse instituit, integre administrantur, summa cum religione, & clarissima mysteriorum explicatione, remotis omnibus, quæ contra uerbum Dei ad obscurandum Christi beneficium, & auertendum fructum fidei, à malis & indoctis ministris inuecta sunt? Vt disciplina Ecclesie iuxta simplicem Dei uerbum, ad efficacem peccatorum & poenitentiam & emendationem, & pia uitæ perpetuam instaurationem procuretur, sublatis quæ ad hypocrisim tantum, uel humanorum operum superstitutionem, contrà inuenta sunt? Vt Curatores Ecclesiarum matrimonium potius colant, quàm turpi & infami contubernio polluantur? Hæc nimirum illa sunt, pro quibus nos contendimus, quæque mutari in Ecclesijs reuquirimus.

De opibus Ecclesiarum nulla pugna.

Optarem quidem ex tantis opibus, quæ Christo sunt et Ecclesijs consecratae, etiam ad egenos portionem æquã redire, quibus Canones addicunt bona Ecclesiarum omnia, quæ quidē in religionis ministeria & instrumenta insumi necesse non est: sed in eo non consistit certamen

RERVM MUTATIONEM.

men nobis: Verum in hoc uno, ut Christi regnum simpliciter restituatur, pura tum doctrina, tum Sacramento & disciplinæ Ecclesiasticæ administratione admiffa. Quo facto, pauperibus collatio populi redundare poterit, ut D. Ambrosius respondebat, cum de agris Ecclesiæ suæ Imperatori non donandis quidem à se, sed etiam non negandis, uerba faceret.

Hæc igitur pura & simplex regni Christi restitutio, quam nos molimur, quam flagitamus, impijs quidem perturbat impietatem suam, & scelerosis licentiam perturbandi & diuina & humana omnia circumscribit & impedit. At Imperium Germanicum & Respub. Christiana, nulla ratione alia tranquillabitur & consistet. Quam Cochlaus & id genus alij declamatores, perniciosè certe, consilijs suis & scriptis perturbant & exagitant, dum non cessant his Principes incitare, ut contra stitulum calcitent, illiq; sese opponant, cui pater omnè populum tradidit in cœlo & in terra: qui uidelicet est lapsus ille, in quem qui impingunt, confringuntur, & qui comminuit eos omnes, in quos ipse inciderit.

Cochlaus dum uult demonstrare meam in mentiendo impudentiam, iubet legere Quaternionem, O, in seculo à me edito libro, quo loco dicit me scribere, nulum uere Christianum petere ullam externam mutationem in dominijs & bonis Ecclesiasticis: Aitq; hic me proculdubio nihil ex fide, nihil ex uero loqui.

Scripsi equidem eo loco, Christianam reformationem in externis dominijs & opibus Ecclesiarum nihil mutare, sed cuique sua in tuto potius collocare. Item ueros religionis administratos fugere externas potestates & opes, exemplo Christi & Apostolorum, ex ijsque rebus,

QVAM MOLIANTVR LVTHERANI

Christiani ius suum in externis rebus cōcedunt: nec mutari quicquam temere uolunt.

quæ sunt ad hanc uitam necessaria, nihil amplius petere, quàm quod ad hoc ipsum opus eis sit, ut ministerium suum Ecclesijs utiliter præstent. Adhæc cunctos Christianos homines abhorrere ab omni non necessaria civilis administrationis mutatione, & de externis bonis a deo non contendere, ut citius de suo iure aliquid alijs cōcedant, quàm ut ius suum cum aliqua charitatis offensione, nedum cum publicæ tranquillitatis perturbatione, persequantur.

Hic scribit Cochlæus, me proculdubio nihil loqui ex fide, nihil ex uero. De me enim ex suo animo iudicat. Sed si Dominus, repulso eò, qui ex Cochlæo loquitur, det ut Celsit. V. id tandem efficiant, ut in religione Christi, & sacris Ecclesiarum ministerijs ea restituantur, quæ Dominus ita serio & grauiter requirit, ut his scienter contemptis, nemo esse Christianus possit, & ut corrigatur ea, quibus obstinate defensis, nulla potest obtineri pars in regno Christi, nec nomen Christianum iure cuiquam competere: si qui tum ex nostris non re ipsa declarabunt esse & in se uera, quæ scripsi de ministrorum continentia et parsimonia, omniumque Christianorum pia facilitate et cōmoditate: in constituendo et firmando administrationem opum et ditionum Ecclesiasticarum, eos & ipse non sum habiturus inter Christianos.

Que à proceribus Ecclesiæ petuntur à Lutheranis.

Sed illi uanitatē & malitiā Cochlæi factò refutabunt, ac planum facient, se nihil aliud à proceribus Ecclesiasticis, qui nunc Ecclesiarum ditiones procurant, postulare, quàm ne in sui ipsorum condemnationem, animarum cura, quā nec uolunt, nec possunt administrare, sese ipsi non tam onerent, quàm opprimāt: & ne ullis uotis, quæ præstare quoque non possunt neque cogitant, sese Satanæ

tana potius illaqueent, quam consecrent Domino: uerum communi potius & uerae Christi religioni dediti, Ecclesijs adesse uelint, quò necessarios possint & idoneos habere curatores, atq; ministros: tum ut in hos, & salutaria horum ministeria, si non tantundem, partem saltem aliquam earum facultatum impendant, quæ nunc consumuntur, & in homines, & in ministeria Ecclesijs perniciofa.

In his uersatur meum perpetuum studium, hi sunt ludi & artes meæ, quibus Lutherum imitatus, Imperium Germanicum perturbare studeo. Ut regnum Dei ubique apud nos Germanos obtineat, laboro, id quod est iustitia, pax & gaudium in Spiritu S. quod nemini quicquam accersit incommodi, nec detrahit commodi: sed auertit potius ipsum admittentibus, cuncta mala, & conciliat quicquid excogitari potest boni.

At uero quid boni, & quam tranquillitatem adferant consilia Cochleana, primum ipsi procerum Ecclesiasticorum ordini, deinde etiam cunctis populis & regnis: christianum nomen profitentibus, hoc præter Hungariam, & multas alias regiones, uastatas à Thureis, nunc etiam ipsa Germaniæ, non paucis in locis calamitosa, liquidò testari potest. Et hæc quidem ad crimen illud mihi à Cochleæ obiectum, quasi Germaniæ sim turbator, respondenda putauit.

Quod Apostatam me Cochleus uocat, fateor me factum esse Apostatam Antichristi, cum sensissem me esse magno redemptum à Domino, ipsique in baptisate additum, ut eius, non hominum seruus essem: & ad ipsius, non hominum præcepta uitam meam compararem.

Crimen Apostatæ.

De uanitate, quam mihi authore Vintoniensi obijcit, Crimen uanitatis.

QVAM MOLIANTVR LVTHERANI

testis eadem gravitate est, qua accusator: Vterque sævus hostis & Evangelio Christi, & mihi: quamobrem nihil insolens accidit, quòd tam acerbe & hostiliter in me scribunt uterque. Id autē possum in Domino gloriari, eum non existere, qui probare possit, se à me sciante & prudente, vel in prophanis rebus falsum esse & circumventum, nedum in causa religionis.

Liber Vintoniensis insignis mendacis & sophismatis.

Cochlæus, ut suo testimonio pondus aliquod compareret, librum sui testis Vintoniensis insignem esse prædicat. Verū quàm insignis ille sit calumnijs & mendacis, contra doctrinam Christi, quanquam id per se pijs hominibus ex ipsa eius libri lectione pateat, in brevi tamen, si vitam Deus concesserit & ocium, demonstrabo, & iam pridem ostendissem, nisi magis necessaria Ecclesiarum ministeria impedimentum attulissent.

Optarim sanè omnibus fieri omnia, sed iuxta præceptum Domini, ut saltem aliquos Domino lucrificiam: non autem ut permisceam & confundam omnia, quod Vintoniensis mihi tam vere obijcit, quàm ipse vere procurat munus Episcopi christiani. Qui Deum vere timeant, & verbo eius credunt, non possunt non tandem inter se de omnibus necessarijs Christi dogmatis consentire: eam ob rem dum incido in eos, qui timorem Domini, & scripturarum fidem præferunt, vel tales ab alijs prædicantur, ijs me libenter adiungo, & studiose quæro colloquendi cum illis occasionem, præsertim si sunt ex ijs ordinibus, ut & alijs autoritate sua possint prodesse. Neque verò gravatim fero, si mihi hi vel contradicant, vel nostrorum hominum peccata acerbius obijciant, dum sic videntur animati, ut eis doctrina pietatis approbati tandem possit. Hoc vero studio quærendi consensionem

RERVM MUTATIONEM.

tionem in religione cum ijs, qui uidentur uera religio-
nis capaces esse, ac idonei, ut eandem cum ipsi percepe-
rint, ad alios etiam proferant, quid aliud, quam quod mu-
neris mei religio poscit, molitor? quid nisi Domini nego-
cium ago, & officium præsto eius fidelis ministri?

Quantum uero ad testimonia Lutheri de me perti-
net, nouit ipse met Cochlaus causam non esse, ut ea pro
se contra Lutherum & me adducat. Consensionem pio-
rum Cochlaus, & id genus reliqui omnes aduersarij ue-
hementer habent exosam, uerū ut illa cōcuti aliquando
potest, ita, quoniam est in Domino contracta, dissolui
non potest.

Meum præterea in Domino coniugium pro puritate
cordis, & oris sui, nomine polluit atrocissimo, dum ince-
stuosum me uocat maritum. Equidem maritum me pro-
fiteor, sed eiusmodi, qualem Spiritus S. in suo ministerio
requirit, ut sit uita ministrorū irreprehensibilis: incestu-
osum autem me esse pernego. Nec enim coniunctus
sum aut fui cum ulla, quam coniungi matrimonio mihi
uel natura, uel lex uetet, in quo uno crimen incestus con-
sistit. Verum de hoc crimine satis respondi in apologijs
meis cōtra Colonienses & Latomū. Cumq; isti nostri ca-
lumniatores, tanta tamque manifesta flagitia, stupra, a-
dulteria, incestus, & multo foediores libidines, ac ne-
phandas, in seipsis, & ijs pro quibus pugnant, dissimu-
lent, nemo est honesti studiosus, qui nō uideat, ipsos nul-
lo iure nostra posse accusare coniugia.

Cum Luthero
consentio.

Coniugij pur-
gatio.

POSTREMO & illud mihi Cochlaus, ut crimē
obijcit, quod sim ausus publice prouocare Coloni-
enses, & quosuis alios aduersarios, ut iure mecum expe-
riantur,

DANDO CAUSAE RELIGIONIS.

Quare aduersarij ad Iudiciū legitimum prouocentur.

riantur, idque confidenter adeo, ut legitimis poenis me subiecerim, si quis me ullius erroris in religione, uel criminis in uita conuincere possit. Hac impudenti audacia scribit me triumphare de Celsitudinum uestrarum & omnium Catholicorum patientia & incircumcisis ac pollutis labijs impropere errores Ecclesiae, columnae & firmamento ueritatis, & prouocare quoslibet Ecclesiae S. matris nostrae filios. Quae si diutius dissimulent omnes, affirmat id summam tribuendum esse ignauiam, negligentiam & diffidentiam, quae nec coram Deo, nec coram hominibus excusari possit.

Ego uero iudicio uestrarum Celsitudinum ita me, & hac lege, ut Cochlaeus commemorat, audiendum & iudicandum obtuli. Sed idcirco neque de uestra, neque de aliorum patientia triumpho, multo minus impropere quicquam Ecclesiae uerae Dei. (Colluuius autem Antichristi, Ecclesia Christi non est) sed nec quenquam ad ullum certamen, nedum filios Ecclesiae, non necessarium prouocare unquam in animum induxi: uerum id quae ro, ut & causae Christi iustum tandem iudicium detur, ut quod compendio iudicationis partibus coram auditis, proluxa illa, & multiplicia Scriptorum certamina praecedantur: quo de synceritate religionis & Ecclesiarum reformatione statui tandem possit.

Mallemus quidem, ut ij, qui uidentur habere, quae in nostris Scriptis merito reprehendant, nobiscum in Domino ipsi congregarentur, & uel absque, uel coram pijs arbitris nos admonerent, & erroris nos inuicem auditos conuincerent. Quae quidem conditio, sicut a Domino est nobis mandata: sic etiam tractandis controuersijs de religione, maxime est consentanea. Sed dum illam aduersarij respu-

DE IVDICIO DANDO CAUSAE RELIG.

repudiant, proximum sane erat, ut nos coram Celsit. V. qui iussu Dei summum geritis magistratum in Germania, conuenirent, ac conuincerent ibi liquido de ijs uel doctrinae uitijs, uel uitae criminibus, quae perpetuo nobis obijciunt, suis & maledicis atque sanguinarijs illis concionibus, & scriptis aequè conuictiosis atq; crudelib.

Etenim controuersiae nostrae pridem scriptis quam plurimis satis superque agitatae sunt, & excussae, possitque saepe quaestio aliqua coram idoneis uel arbitris, uel iudicibus, intra unam horam uerbis abunde cognosci & diiudicari, quae scriptis & libris intra multos dies tam probe solideque explicari non queat. Nam pro pietate nihil dici potest tam diserte aut communitè, quod non calumnijs atque sophismatis deprauare queat & corrumpere, impietas.

Iam qui oppugnare doctrinam Christi uolunt, quandoquidem Antichristus eum laborem tam benigne suis illis sacerdotijs, & quae uocant, opimis beneficijs remunerat, ut Daniel praesignificauit: multi cottidie emergunt, qui & oem satis ad scribendum à suis impetrant, & Ecclesiasticarum facultatum spolijs amplificati, copiose & magnifice habent: cum interea nobis, qui ueris & necessarijs occupati sumus Ecclesiarum ministerijs, nihil prope temporis ad eiusmodi concertationes reliquum sit, & eae quoque commoditates desint, quarum mediocri facultate & fruitione non sint futuri contenti aduersarij. Sed ut nobis quoque nec temporis, nec aliorum aduinculorum aliquid desit: tamen quid conferat Ecclesijs ad illa nostrorum aduersariorum sophismata & falsa crimina tot condere libros eisdem de rebus?

Intra hunc unum annum ediderunt contra me iustae

DE IUDICIO DANDO

magnitudinis libros Cochleus, Vintoniensis, Latomus, Gropperus: denique etiam ille Bacchi, Veneris & Alee nobilis Coloniae sacerdos, Carmeliticæ superstitionis cucullo ornatus, quem tamen cucullum ille non tanti facit, quin fortunæ ludi illum aliquando exponat, sacrû illud pallium Elianum, & deperdita ueste candida, domum redeat atratus. Hic ipse uenerandus pater hodie colitur inter propugnatores Cleri Coloniaensis, quem à Groppero memini non fuisse eo loco habitum (& id quidem iustis de causis) ut consilia de religione cum ipso communicaret. Hoc autem honoris ille suis calumnijs & blasphemijs in Christum est consecutus,

Hi scriptores omnes easdem, & si non singuli omnes questiones tractandas contra me susceperunt, eisdemq; contra me calumnijs & conuitijs debacchantur. Indignum igitur & peruersum hoc studiû esset, etiamsi per uires & ministeria Ecclesiæ necessaria mihi liceret, tantum perdere & temporis & Chartarum, ut ad singulorum istorum impudentissima conuitia, & anilia sophismata responderẽ scriptis, quum uerbulo illa refutari queant.

Cõtra Latomũ
Quomodo quisq;
q; suo iudicio in
religione relin-
quendus sit.

Latomus, ut ex multis exemplis unum adducam, argutandi & Sophisticandi nec modum nec finem ullum facit, dum illud meum dictum exagitat, quo affirmatum supremum de religione iudicium, non debere certo loco, uel personis adtribui, sed suum cuiq; relinquendum esse iudicium à uerbo Dei & Spiritu sancto petiit. Sed si quod Spire petebam ab eo, post editam meam ad ipsum Responsonẽ corã idoneis arbitris, pijs & doctis hominibus maluisset mecum de controuersijs religionis, quæ inter nos hærent, amicè conferre, quam suis se dedere adulatoribus, et instigatoribus, ad defendendum illud.

IN IC AVSA RELIGIONIS.

illud, quod nec ipse, nec alij rectè tueri possunt, equidem hoc paucis facile effecissem, ne in eiusmodi controversijs tantum frustra sumeret laborem, neve doctis & pijs hominibus deplorandum sese præberet. Nam qui iudicio præditi sunt viri boni, hanc illius temeritatem & petulantiam in oppugnanda Christi doctrina non rident, sed miserantur potius. Etenim in illa mea responsione ad ipsum ædita, præoccupaueram & excluderam omnia illius sophismata.

Vt enim ad memoratum exemplum redeam, euidentissimis demonstrationibus euiceram, summum de religione iudicium cuique pro se relinquere non solum debere, sed etiam oportere: Spiritum enim fidei, quo solo iudicium istud fieri potest, nemo mortalium, sed solus Deus inspirat, quibus ipsi visum fuerit. Explicatum quoque abunde fuit in eodem libro, me non sentire esse unumquenque relinquendum suo iudicio, ut faciat quod uelit, sed ut credat, & de oblati religionis quæstionibus pro se statuat quod uelit, non pro alijs, nedum pro uniuersa Ecclesia. Addidi etiam clare me de iudicio loqui, quod est donum Spiritus sancti, non autem existimatio quedam carnis. Latemus putat multum interesse inter iudicium nostrum ex Spiritu Christi, & donum spiritus recte de religione iudicandi. In eo quoque iudicio disertè confessus sum, alios alijs antecellere, & ueris ministris ampliore à Deo facultatem sæpe concedi: sed non tantam tamen, ut quod illi uel singuli, uel pariter omnes pronunciarint, id statim, ut sacrosanctum credi debeat. Sibi enim Deus, ut supra diximus, hoc retinuit & seruauit, ut de cultu suo mentes nostra redderet certiores, nec ullis hominibus uel ordinibus, uel locis, id addixit. Denique

DE IUDICIO DANDO

que & illud planum feceram, ex hac Iudicij libertate, nihil prorsus posse Ecclesijs incommodi existere. Adest enim Christus Caput Ecclesiæ corpori suo, & singulis membris, eaq; ita regit, ut omnem incertum motum, & perturbatū actum ipse ab eis auertat, quantum eam bonitatis suæ, salutisque nostræ dispensationem addebet, quæ presenti uitæ decreta est, & congruit.

Hæc, & cætera quæ ad hunc locum explicandum requirebantur, quamlibet perspicue & copiose & euidenter in mea responsione explicata & demonstrata sint: tamen Latomus sophismatum suorum, falsarumq; Rhetoricationum telis, non aliter oppugnauit, quam si nihil horum in mea responsione, uel uerbo attigissem. A quo quidem nimis temerario conatu, si coram graui aliquo piorum & doctorum hominum cōfessu retractare hæc debuisset, facile sibi temperasset. Exhibuissem enim illi, si quid eiusmodi argutiarum, obiecisset, quæ scripturam, rectius intuenda: tum si studio & seruore contentionis aliorum quam ego scripseram, detorquere mea uoluisset, ad simplicem & rectam sermonis intelligentiam uerbo reuocassem. Nec enim uoluisset oppugnare quæ uidisset, pie, clare, & recte esse perscripta. Et si oblitus sui, longius fuisset progressus, arbitrorum auctoritate cohiberi potuisset. Nunc autem sibi & libidini uincendi, tum etiam suis adulatoribus atque impulsoribus relictus, mihiq; & causæ offensus, unumquodq; dictum pro ut ipsi ad hunc modum affecto uidebatur uel absurdum esse, uel in absurdum sensum posse trahi, statim arripuit, suisque sutilibus argutijs & intempestiuis Rhetoricationibus exagitauit, nihil sollicitus quid Ecclesijs utile, & quid ueritati consentaneum sit. Quæ quidem

IN CAUSA RELIGIONIS.

dem omnia si scriptis denuo refutare debeam, non solū actum agam, sed etiam in me ipsum, in lectores, in Ecclesiam Dei sim futurus iniurius. Nam & me frustra defatigarem, & lectori frustraneū exhiberem laborem: & hac ratione magis necessaria Ecclesiæ ministeria distinerentur. Iusta igitur & urgenti de causa, non ut ad pugnam quenquam superuacaneam prouocem, multo minus ut de uestra, aut ullorum hominum patientia triumphem, ad iudiciū uestrum tales aduersarios uocare institui.

Idem quoque ut de Groppero faciam, religio officij mei poscit. Hic enim simulatque lene & commodum illud Domini iugum, & cuncta ueræ religionis uincula, quibus teneri uidebatur, prorsus dirupit, & se contra piæ Archiepiscopi sui Reformationem acerrimum hostem profiteri cœpit, pudorem etiam absterlit omnem, contemptaque conscientia & iudicio tot præstantium uirorum, in præcipuis etiam Ordinibus, qui quàm plurima impudentissime mentiatur, probe norunt, librū contra me, confertum luculentissimis mendacijs euulgauit, quibus refutandis indignissimum sit, uel chartam unam perdere. Hic si eò deduci potuisset, uel adhuc posset, ut coram graui aliquo iudicio me de his accusaret, quàm multa eorum quæ in suo illo libro mihi obijcit, subticurrit, & debachatur in hac sua scriptione, plane secure, nullum ueritus iudiciū, nullam metuens probandi necessitatem.

Gloriatur quod in Comitio Bonnensi obtulerit se probaturum è uestigio, Colonensem Archiepiscopum à me seduci in errorem, & à me tum aliter doceri, quàm

*Ad ecclesiam
transfere*

DE IUDICIO DANDO

confessus fuissem, & ante colloquium Ratisponense, & in eo colloquio, præsertim quantum ad Sacramentum pertinet, ex eoque conatur mendacij me arguere, quod scripserim, me superioribus Spiræ Comitij de hac ipsius criminatione primum esse factum certiore: quasi illa consistere simul non possint, & quod ipse me accusarit Bonnæ, & id Spiræ primum ad me delatum sit.

Nouit certe Dominus, nouit Reuerendiss. Archiepiscopus, nouerunt idem plerique præstantissimi uiri, ex Comitum ordine, et ex ordine equestri, tum qui ex familiaria Archiepiscopi mecum Bonnæ familiariter uixerunt, me uehementer hoc flagitasse, ut ad reddendam rationem instituti ac ministerij mei coram ipsis Prouinciæ Coloniensis ordinibus admitterer. Sed ad me referebatur, Archiepiscopum quidem paratum fuisse me sistere ordinibus, idque illis obtulisse, Gropperum autem & suo & Capituli Coloniensis nomine protestatum esse, nullum se uerbum uelle commutare mecum: Quod autem obtulerit se Gropperus quasi me chirographo meo conuincere posset, falsi & mutatae doctrinae, id me celarunt omnes. Nouerant enim fore, simul ac rescuiissem illud, ut magis urgerem, ut purgandi mei & ministerij mei apud ordines prouinciæ copiam facerent.

Iam iudicent Celsitudines uestræ, inter Gropperum & me, utrum existiment constare sibi magis, & ueritate niti. Contendit ille maximopere & ante, & in utroque Comitio Bonnenli, ut Archiepiscopus me, & socios ministerij mei dimitteret ac ablegaret; Archiepiscopus autem obtulit id se libenter facturum, si uel falsæ doctrinae, uel impurae uitæ quisquam nos conuinceret, eiusque rei facultatem eis non semel detulit. Ego quoque cum intel-

IN CAUSA RELIGIONIS.

intellexissem, quàm esset iniquus ministerio meo Gropperus, impetraui, ut Archiepiscopus ante primum Comitium potestatem mihi faceret de meo ministerio me purgandi in frequentiori Concilio, cui præter ipsum Archiepiscopum interfuerunt Reuerendus Coadiutor, Comites, Theodoricus à Manderfcheit, Guil. à Rennenberg, Gumbertus à Nuenaar, Cancellarius, Gropperus ipse, ac plerique alij eximij grauitate, doctrina, & prudentia uiri. Coram his exposui rationem meæ uocationis, et cur illam secutus essem, quæque esset mea functio, paucis explicauit: Adieci denique & hoc, audisse me, hanc meam functionem, & ministerium à magnis quibusdam uiris Capituli, & Cleri Colonienſis reprehendi, (quo quidem dicto, Gropperum in primis notabam) me itaque iam ad stare coram Archiepiscopo ipſo, totoque concilio, & paratum esse his, & quibuscunq; alijs, qui aliquid in meo ministerio requirerent, satisfacere, & demonstrare ex S. literis, Sanctorum Patrum autoritatibus, & Canonibus, ea quæ profiterer esse præcepta Dei, & semper obseruata esse à ueris Christi Ecclesijs. Ea finita oratione discessi è Concilio, Gropperus autem, ut postea intellexi, agnouit se notatum à me fuisse. Num igitur Clarissimi Principes illi tum tempus erat, an non satis causæ datum fuit, ut meis Chirographis quemadmodum iactat, doli mali in religione, et peruersæ doctrinæ me couinceret?

Iam uero notum est, quanto conatu, ne dicam furrore Gropperus in utroque Bonnenſi Comitio elaborauerit, abusus Capit. Colonien. nomine, ut reliqui Ordines unà cum ipsis à suo Archiepiscopo contenderent, ut me, & meos in S. ministerio collegas, ablegaret; et quò minus unà cum suis, ab Ordinibus reliquis

Ut prouocatus
sit Gropperus.

DANDO CAUSAE RELIGIONIS.

quis hoc extorqueret, nihil aliud obstitit, quam quod Archiepſus paratus erat exhibere nos legitime cognitio ni: Si igitur Gropperus habebat tū mea chirographa ad manū, ex quibus, ut nunc gloriatur, falsi me, & immuta tæ doctrinæ conuinceret, quid obstitit, aut quid causa putandum est, quamobrem id non statim perfecerit? Quid? Illico postulassem ut exhiberet mea chirographa: & ex illis non ego, uerum ipse falsi, & mendacij conuictus fuisset.

Hæc quoque casua fuit, cur suo tam calumnioso libro, quo nihil acerbitatis in me prætermittere uoluit, non sic ausus illa inserere, cuius tamen rei potestatem illi feceram, imò ut id faceret, prouocaueram, promissione facta, me nihilominus, quantū ad ipsius ad me literas pertineret, quas tempore simulata, ut nunc intelligo, amicitia, ad me scripsit, seruatorum esse leges amicitia, quam uere & ex animo cum ipso colui. Sed proferat adhuc, quicquid habet à me, priuatim & familiariter ad se scriptum: ego certe nullam aliam opto mei purgationem ad uersus ipsius calumnias. Nihil autem supprimat: agat legitime, & edat omnia integra, atque ut leges iubent recognita, ita ut ad fidem faciendam in legitima causæ cognitione ualere possint.

Nam dum ex amico factus est hostis, & ex intimo quidem amico, ut ipse profitebatur, & hoc ob nullam aliam quam Christi causam, ac ueram emendationem Ecclesiarū, cuius ipse desertor & proditor factus est, quod genus hostium reliquos omnes aduersarios, acerbitate odij longe superat: non potest ignorare, nihil sibi esse fidei cōtra nos accomodandum, ne iurato quidem, sed oportere certis argumentis aut firmissimis testimonijs, ea cri-

IN CAUSA RELIGIONIS.

ea crimina, quæ nobis obiecit, comprobare.

Eorum, quæ scribit me sibi Vuormaciæ, & Ratisponæ esse confessum, contraria ijs, quæ postea in prouincia Colonien. docuerim, unicum nominat testem, Gerhardum à Veltvick Imp. Maiestatis Secretariû: Sed etiam hic ipse, mihi factus est ex amico inimicus, si modo Colonenses illi delecti uera prædicant: Aiunt enim illum in me grauitè & acerbè multa dixisse, tunc etiam, cum amici præstaret mihi officia. Mitto, quæ fertur in me dixisse Bonnæ, postquam eò cum Casare uenisset. Atqui ego illum propter præstantissimas ingenij dotes, amicum habere malim, quàm inimicum: sed si discessit à beneuolentiâ, mihi que factus est inimicus, iam Gropperus nouit, ei nullum relinqui posse locum dicendi contra me testimonij: deinde, ut non sit inimicus, tamen, quoniam unicus est, non satis esse testimonium illius.

Atqui Groppero, nisi clarè mentiatur, nullis est opus testibus, habet enim mea chirographa, prodat igitur illa, quò me conuincat: id futurum est ipsius commodo, & meo magno dispendio. Quamdiu hoc non faciet, et quo ad non ostendet uel meis chirographis, uel quauis alia ratione, in prouincia Coloniensi aliter me docuisse, quàm professus ei fuerim, aut etiam cuius alij, ante, uel in Colloquio, uel post Colloquium Ratisponense: tam diu certe omnes, qui calumnias ipsius contra me legerint, cogitabunt, ex corde malo, iuxta Domini sententiam, non posse non prodire mala uerba, presertim in seruos Christi, & iuxta tritum prouerbium: Os inimici nihil boni de eo, quem oderit, effari.

Iam, quanta feratur, & quàm furiosa calumniandi mei cupiditate: uel hoc ipso plus satis & nimium pudende
o declara-

DE IUDICIO DANDO.

declarauit, quod ausus mihi sit obſcere, illius libri, qui in Colloquio Ratiſponenſi propoſitus fuit, de prauationem: nec habet tamen, quo id probet, argumentum ullum, præter quam erratula quædam, uel Scribæ, qui librum deſcripſit, uel Typographi, qui eum excudit, eſſe ſcilicet per imprudentiam, abſque omni dolo eſt forte omiſſum aliquid, aut mutatum. Nam annotari fecit, quod, ita, poſitum ſit, pro ritè, propoſitis, pro, præpoſitis, nam, pro, iam, conſtitutionis, pro, inſtitutionis, quia, pro qua, alleuabit, pro alleuiabit, Euchariftica, pro, Euchariftia, & ſimiles, Scribarum & Typographorum uulgares lapſus, qui aut ſententiæ nihil adferunt incommodi: aut certè à quouis paululum attento lectore animaduerti poſſunt, & corrigi. Equidem librum iſtum, ita ut fuit Ratiſponæ deſcriptus ex eo, quem Imp. Maieſtati obtulimus, Typographo excudendum dedi, ne una quidem ſyllaba per me ſcienter mutata. Cum igitur tanta uel ceſus deprauandi mea omnia, libidine: facile uident ueſtræ Ceſſit. & omnes uiri boni, quid ei credendum ſit aſſerenti meas confeſſiones, & antiſlogias, atque etiam iactanti mea chirographa,

Sed de maximis præterea, & luculentis quibusdam mendacijs apud multos præſtantiffimos uiros, ex ſuo ipſius libro iam conuiſtus eſt: apud eos ſcilicet omnes, qui memoria adhuc tenent, quid Ratiſponæ, et poſtea, non de me tantum, ſed etiam de plariſq; dogmatis, que nunc ſæuiſſimè oppugnat, prædicarit & teſtatus ſit.

Que Gropperus
Ratiſponæ con-
ceſſerat.

Primum meminuit illuſtriſ. Princeps elector Bran-
denburgenſis, meminere alij, qui Concilio Electorum
Ratiſponæ interfuerunt, quid ſuaſerit, primum de ad-
mittendis per Germaniam articulis conciliatis omnibus:
deinde

IN CAUSA RELIGIONIS.

deinde de tribus illis præcipuis, de Iustificatione, & usu
 integri Sacramenti, & connubio Sacerdotum. Nunc ta-
 men non pudet eum tam miserè in his tergiuersari, &
 quæ tum disertè, & constanter censuit, & suavit, uerbis
 nunc uariè inuoluere, & aliò detorquere, partim etiam
 penitus silentio præterire.

Norunt etiam præsidēs atque auscultatores Collo-
 qui, quàm uanum illud sit, quod scribit, cum de Eucha-
 ristia grauior esset oborta concertatio, fuisse nos, me
 & collegas meos, grauius admonitos, mandato Cæ-
 saris, ut de permanentia Corporis Christi in Sacramen-
 to Eucharistiæ, et reservatione Sacramenti, & adoratione
 clarè, perspicuè & disertè responderemus, ea quæ Grop-
 perus commemorat.

Eadem uanitas conuincitur & ex nostro Scripto de
 Eucharistia, quod Imperatori post colloquium obtuli-
 mus, quodq; ille à nobis recepit, in quo nullum uerbum
 est de illa permanentia, reservatione, uel adoratione.
 Quod quidem scriptum Imperator à nobis utique non
 erat accepturus, si nostram confessionem de ijs rebus,
 tanto studio, ut Gropperus scribit, antea postulasset, ac
 etiam accepisset. Quid etiam illis ipsis Gropperi uerbis,
 quibus uideri uult sententiam nostram, quinq; illis scri-
 ptis nostris, de quibus adeo gloriatur, expressam referre,
 aperte euincitur, nos nequaquam ea concessisse, quæ ip-
 se dicit à nobis concessa fuisse. Id quiuis attentus & æ-
 quis lector, per se clare uidet, qui hunc locum in Grop-
 peri libro legerit: multò clarius id uisurus, si Gropperus
 illa, quæ iactat scripta nostra, edidisset: Quod ut manife-
 stum facerè, ederem ipse hæc scripta, si mihi superessent,
 sed testor Deum ea apud me non haberi: etenim cum ni-

Calumnia Gropperi de Eucharistia.

Folio. 20.

DE IVDICIO DANDO

hil illis inter nos fuerit confectum, seruandi ea nulla nobis cura fuit, quæ etiam an quinque fuerint, admodum dubito.

Id autem uerum agnosco, posteaquàm Eccius, ut piæ Ecclesiarum conciliationi, sic etiam Colloquio Ratisponensi multum infestus, illam de Eucharistia disputationem, exasperasset, & eo tempore percussus à Domino graui febrî, destitisset à colloctione, interim autem nos traduxisset tanquàm eos, qui ueram Domini in Sacramento presentiam, et exhibitionem non agnosceremus, eò quòd nec reseruandum, nec prostituendum, nec circumferendum Sacramentum ad adorationem, & externam illam pompam recens inuectiam concedebamus; nos ne iniquam et falsam hæere in nobis suspicionem pateremur, etiam ne piæ Ecclesiarum Conciliationi officeremus, mentem atque sententiam nostram aliquot Scriptis explicare, & quid de toto Sacramento, omnique eius usu crederemus, testari uoluisset. In his autem nequam ea insunt, de quibus gloriatur Gropperus. Nam ut in cæteris rebus omnibus: ita & in hac quæstione de Eucharistia, nitimur & inhæremus uerbis Domini, id quod tum & in Colloctione uerbis, & illis, quorum meminuit Gropperus, scriptis, abunde testati sumus. Ea uero sic habent: Accipite & manducate, hoc est corpus meum, quòd pro uobis traditur. Quæ quidem uerba sunt Domini, suum corpus quidem uerum re ipsa exhibentis, sed ad manducandum. Hunc usum Dominus disertè expressit: ideoque libenter fatemur, & cõfessi tum sumus, cum Sacra cœna ex instituto Domini celebratur, et ut à Domino præceptum est, Sacramenta distribuuntur, atque sumuntur, adesse, exhiberi, et sumi uere & realiter corpus & san-

IN CAUSA RELIGIONIS.

& sanguinem Domini, Dominum ipsum, cibum uitæ æternæ. Sed cum hoc Domini institutum, distribuendi & sumendi corpus & sanguinem eius, reijcitur, & nouus cultus inuehitur panis, cum ad spectandum, & externa pompa adorandum reponitur, exponitur, & circumferitur: quid obsecro de præsentia Domini, qui & in uerbo, & in Sacramento suo tam grauius contemnitur & reijcitur, statueremus? Nam cultus iste spectandi panem, et externis adorationis signis uenerandi, sicut nullo Dei præcepto traditus est, ita quoque ueteribus planè fuit in cognitus. Non enim dixit Dominus, Accipite, & externo cultui reseruate, circumferete: sed accipite & manducate. Quo quidem usu Sacramenti contenta fuit omnis antiquitas, ut quæ sciret non esse concessum hominibus, ut Christi Sacramenta immutent, & nouos ad illa cultus asfingant. Debemus igitur & nos eodem usu merito esse contenti.

Cultus panis ignoratus Veteribus.

Dum autem Gropperus, & alij instarent de communionem ægrotorum, non reieciimus eam, nam et in nostris Ecclesijs eam retinemus. Vt autem plena constet Sacramenti ratio, & accedente uerbo ad elementum, fiat uerum Sacramentum, respondimus, & apud ægrotos uerba Domini non esse tantum indicanda, ut scribit Gropperus, sed grauius etiam recitanda, atque Sacramentum perfecte ibi esse conficiendum, atque exhibendum.

De reseruatione Sacramenti.

Non ignoramus quidem ex Cypriano & alijs patribus, Eucharistiæ panem aliquando esse asseruatum, sed non ea ratione, quam Gropperus sit admissurus. Nouimus etiam plerasque Ecclesias iudicasse nullas esse reliquias Eucharistiæ seruandas, alicubi etiam morem fuisse, ut exurerentur. Nos itaque quod tutissimum est, pro

Sermone de Lapsis.

DE IUDICIO DANDO.

officio pietatis sequimur, ut ubicunque nobis fractio panis Dominici, & corporis Domini communicatio celebranda uenit, ibi summa etiam cum religione uerba Domini recitemus.

De Adoratione Sacramenti.

De adoratione quoque Sacramenti in eo colloquio ualde agitatū fuit, sed quid aliud largiri potuimus, quam quod datum à nobis ipse Gropperus meminit, Christum uidelicet adorandum esse etiam cum Sacramentum sumitur, & Sacramentum reuerenter sumendum, ita ut in nostris Ecclesijs obseruatur.

De Transubstantiatione.

Cum uero & Transubstantiationem suam, ex quibusdam ueterum dictis, at non recte intellectis, probare conarentur, respondimus multo rectius nos imitari S. Patres, affirmantes in Sacra Domini cœna fieri panis mysticam, non autem naturalem mutationem, hoc est, talem, qua is, qui ante nihil quàm panis erat, uirtute Domini fit at Sacramentum, quo exhibetur uere corpus Domini.

Quod hæc ita sese habeant, nouit Gropperus, & alij quoque nouerunt auscultatores colloquutionis. Nec enim oblitus ille est, quæ sit apud ipsos, & Contarenum inquisitio facta, & quantopere ille fuerit admiratus, cū deprehendissent, nos contra Transubstantiationem ad duxisse testem certum, Gelasium Rom. Pontificem, qui ex eo, quod in Sacramento duæ substantiæ permanent, ambæ in sua natura integræ, & non mutatæ, substantia scilicet panis, & Corporis Domini, probare uoluit, ita etiam in Christo duas naturas integras consistere, in unitate personæ, diuinam & humanam.

Laborant aduersarij, ut grauissimos abusus, quos non solum contra uerbum Domini, & traditionem Apostolicam, uerum etiam contra omnem obseruationem uere
rum cir-

IN CAUSA RELIGIONIS.

rum circa hoc Sacramentum inuexerunt, tueantur, quod ex Sacramēto, remota fideli eius dispensatione, lucrosam sibi fecerunt in Missa oblationem, & extra Missam, gratum uulgo spectaculum, quo utroque inuento, ipsorum quidem grandescit dignitas, & augentur commoda: sed miseri homines interim in illa impia & pernitiōsa opinione confirmantur, ut hac Sacramenti oblatione, & hoc eius spectaculo, cultūque confidant, mala sibi omnia de pelli, & cuncta bona conciliari, etiamsi uacui perseuerent omni peccatorum uera poenitentia, & fide in Christum solida. Nos igitur contra & nostris retinere, & restituere alijs enitimur institutum Domini in hoc Sacramento, usumque eius uerum & salutarem, enitimur, ut homines scilicet fideli Sacramentorum tractatione, & communione, in fide ac communione Christi proficiant, nouis istis cultibus repudiatis.

Cumq; in eo omnē Ecclesie antiquitatē à nobis stare certū sit, id etiam ut tum cognoscere operam dedimus. In eo itaq; fuit & in Colloquio Ratisponensi tota huius controversiæ inter nos disputatio & uerbis & scriptis consumpta. Hæc multi fide dignissimi uiri sciunt ita habere, & ex scripto nostro, quod Imperatori exhibitum fuit, & publice editum, sed & ex ipsis Gropperi uerbis, quæ ex nostris, ut ait, scriptis, in suū librum relata sunt, satis euidenter euincitur. Conuictus igitur est Gropperus & hoc in loco aperti mendacij, & impudentis calumniæ.

Huius generis & illæ sunt, quod ausus est scribere, me ipsi proposuisse, ut mediam aliquam uiam restituendæ Concordiæ inter Protestantes, & reliquos Ordines Imperij, si liberum fieret Missas habere absque communi-

Grauis: Sacramenti abusus.

Licetia Missam di absq; communicantibus, utēdi altera specie Sacramenti.

cantibus,

DE IUDICIO DANDO

cantibus, & alteram tantum, uel utramque speciem Sacramenti distribuere ac sumere. Nam gratia Christo mortalius quam tantam Sacramenti admittere deprauationem, & mutilationem, contra manifestum Scripturae testimonium. Et qua nam spe istam conciliandi rationem Groppero proposuissem, cum scirem & Schmalcaldae paulo ante, & eodem ferè tempore Vuormaciae, quaestione hanc inter Collegas tractatam, & ex uerbo Dei consensum & decretum fuisse, nullis nos hominibus posse liberum facere, ut Christi Sacramenta sic deprauerent & truncent, hoc est, ut ea uel tractent sine distributione, uel non distribuunt integra. Nam uerba Domini clara sunt: Accipite & manducate, Accipite & bibite, Et bibite ex eo omnes. Cùm inquam haec omnia probe scirem, eoque decreto, quod tū à nostris factum fuit, interfuerim ipse, & subscripserim, qua spe Concordiae potuissē ea quae Gropperus mentitur, adferre? Proinde ipsius haec sunt, non mea commenta.

Apertissimum mendacium de fide iustificante.

Aequè euidentis mendacium & illud est, quod in suo calumnioso libro, folio 41, scripsit, nos collocutores huius partis, per ipsos collocutores alterius partis, ueritatis & scripturarum eo fuisse redactos, ut fateri nos oportuerit, & id contra Lutheri omnium nostrum Magistri doctrinam, iustificari nos, & saluos fieri, non per fidem nudam, & ad bona opera inefficacem, id est, *nit durch einen bloßen vnd wercklosen glauben*, sed tantum per fidem ueram, uiuam, quae per charitatem efficax sit ad omnia bona opera. Et hac nostra confessione commotum in nos Lutherum fuisse, quae causa fuerit, ut mutare postea hunc ipsum articulum conati simus. Hanc autem illius tam impudentem mendacitatē, quis non abhorreat? cum

IN CAUSA RELIGIONIS.

cum eam redarguant tot nostrilibrum, qui passim manibus
 piorum teruntur, & illa ipsa, quam citat, Articuli huius
 à nobis adiecta post Colloquium declaratio: Quis enim
 nesciat, qui modo Lutheri, & nostros libros legerit, nos
 affirmare iustificationem nostri, id est, remissionem pec-
 catorum, & adoptionem nostri in filios Dei, & confortum
 vite æternæ, donum esse Dei gratuitum, quod nullis
 nostris possumus operibus mereri: sed fide tantum Evan-
 gelij, fide Domini nostri Iesu Christi percipimus, fide vi-
 ta, fide, quæ eiusmodi opus sit Spiritus S. in nobis, quo
 regeneremur, & signum Dei constituamur, conditi
 ad bona opera. Purum igitur & merum mendacium
 est, quod scribit, Lutherum, aut quenquam nostrum un-
 quam docuisse, hominem iustificari fide, quæ sit bono-
 rum operum studio nudata, & ad bona opera inefficax,
durch einen bloßen vnd wercklosen glauben. Hoc uero affirma-
 mus, fide nos iustificationem nostri à Deo percipere,
 non quatenus ex illa gignitur, eique adhæret individua
 comes, charitas, studiumque omnium bonorum ope-
 rum, sed quatenus apprehendit misericordiam Dei in
 Domino nostro Iesu Christo, propter eundem unum sa-
 lutis nostræ sequestrem, peccata nobis gratuito remit-
 tentis, & uitam æternam donantis. Simul autem semper
 disertè & clara uoce prædicamus, fidem, cui non sit con-
 iuncta charitas, cui non insit studium bonorum operum,
 non esse fidem Evangelij solidam, & uitam, quæ nos fi-
 lios Dei facit. Est igitur & hoc loco Gropperus, suo ipsi-
 us, & nostris quoque scriptis mendacij clarè & irrefraga-
 biliter conuictus.

Ita & illud apertissimè falsum est, quod scribit me sci-
 re Lutherum fuisse nobis offensum propter hunc articu-
 lum:

Quo intelligen-
 dum fide iustifi-
 camur.

lum: Eius enim rei mentionem nullam ante hac audiui. Iam quale & illud sit, quod sequitur, perpendite. Scribit in suo libro, folio 22, se multa annotasse ex illo meo libro, quem edidi de uera Ecclesiarum reconciliatione & compositione, in quo de peccato originali scripserim, non solum prioribus meis confessionibus contraria, sed etiam plane impia, & furori Manachei consentanea. Credo equidem Gropperum ex hoc, et alijs meis scriptis, fertim ubi factus fuit inimicus, impiè & peruersè multa sibi annotasse, uerum ex suo calumnioso cerebro conficta nostri odio, non ex meis libris excerpta. Habet enim hunc morem, ut nostros libros odiosissimis & maxime calumniosis annotationibus proscindat. Vt autem Celus sit. V. uideant, quàm sit sui factus dissimilis, cõserte cum his ipsius calumnijs ea, quæ mihi respondit aliquando de hac ipsa parte libri mei, quam ei miseram. Sic autem habent eius uerba Epistolæ, quam 8 Augusti anno 1542 ad me dedit.

Testimonium
Gropperi de scri-
pto Buceri bo-
num.

Accepi eam partem operis, quam de Originali peccato conscripsisti. Vtinam toti operi, ad eam, quam cecepisti, rationem, ultimam colophonem imposuisses. Multis enim aperires oculos, qui graui philautia obcecati, quod se uidere putant, non uident. Ago gratias partis ad me transmissæ, acturus maiores, ac relaturus etiam, ubi poterò, cum miseris opus totum. Hæc ille, quæ quidem ex eius ad me literis non eram hic recitaturus, nisi potestatem eius rei mihi fecisset ipse. Respõdebit ad hæc forsitan, sicut in libro suo iam adito respondet ad alia pleraque, nempe, ita uisum sibi tum fuisse, cum obiter mea inspexisset, posteaquam autem illa relegit, & diligentius expendit (animo scilicet iam hostili) multo aliter se iudicare.

IN CAUSA RELIGIONIS.

care. Atqui tantum Ecclesiæ catholicæ doctorem, & columen non decebat scriptum damnati heretici, (ut me ille haberi uult) obiter solummodo inspectum sic laudare, & id literis etiam confirmare, præsertim cum hoc genus hominum sibi plus satis alioqui sumat contra Catholicos.

Sed non est nunc locus omnia Gropperi mendacia & calumnias refutandi. Euocauit illum ad iudicium legitimum Imp. Maiestatis & uestrarum Celsit. atque in eo persisto. Nam hac ratione, mendacia eius, & certius, & minori temporis atque operæ iactura poterunt conuelli. Et quia iudicium hoc detrectat, facile uident uestræ Celsit. quamobrem id faciat, nempe, quia suæ uanitatis sibi conscius est.

Hoc in præsentiarum contra uniuersam illam mendaciorum farraginem quam ad Imp. Maiestatem, aduersus me edidit, coram Deo inspectore cordium, & coram uestris Celsit. affirmo, attestante Deo ipso, & conscientia, non mea tantum, sed ipsius etiam, me affirmare id quod res est: Primum, Gropperum in ea parte libri sui, qua articulos recenset, quos scribit me apud se, et D. Gerardum Secretarium Vuormaciæ confessum esse & Ratisponæ, quam plurima consarcinasse, de quibus in mentem mihi nunquam uenit, inter quæ pleræque etiam eiusmodi sunt, ut mori non semel malim, quam ea profiteri: Deinde illa, quæ tanquam antilogias meas ex ijs, quæ postea docuerim, & scripserim, sublegit esse referta clarissimis mendacijs, & calumniolissimis sophismatis. Quæ singula si Dominus tempus & facultatem ad id concesserit, proprio libro indicabo. Postremo æquè uana esse & calumniosa, quæ commemorat de nostra contracta et culta amicitia,

Summa responsionis ad calumnias Gropperi.

Cōsuetudo cum
Groppero quos
modo inita.

etitia, communicatisque inter nos consilijs & actionib.
Haganoæ ut ad eum venire, author & impulsor ac
perductor fuit uir doctissimus & optimus Petrus Med-
mannus, qui nostro colloquio sperabat æquiores illum
fore causæ Christi.

Colloquium
Vuormaciense.

Vuormaciæ uero nunquam ab illo, uel etiam à Ger-
hardo Secretario, quicquam de Colloquio secretiore in-
ter nos instituendo uel monui, uel petij, imo ipsi duo, me
nihil tale cogitante, Clarissimum et uerè sanctum uirum
Capitonem & me ad hoc Colloquium priores inuita-
runt, affirmantes uidere se, quòd eo colloquio, quod tum
ibi institutum, & per totas decem hebdomdas uix incho-
atum fuit, nihil proficeretur. Et ad hoc ipsum colloqui-
um, quo nos inuitabāt, non descendimus, nisi antea con-
sultis duobus primarijs uiris nostræ professionis: in eaq̃
collocutione continuimus nos intra eos christianæ do-
ctrinæ limites, intra quos & ante & postea constitimus.
Et hæc quidem adeo sunt uera, ut nolim propitium ha-
bere Christum, si quid falso recitauī.

In eo colloquio Gropperus illa ferè omnia proposi-
it, quæ nunc tanquam confessa à nobis commemorat: sed
nouit, qui omnia nouit Deus, nouerunt & ipsi ambo,
Gropperus & Gerardus, quam diligenter & fideliter
ipsum admonuerimus, quid syncerum agnosceremus,
quid secus, quid admitti à nostris posset: quid minus.

Videbatur Gropperus tum agnoscere, iustificatio-
nem nostri & salutem, nullo nostro, sed merito unius ser-
uatoris nostri Iesu Christi totam nobis constare, solaque
fide Euangelij, fide Christi, eam à nobis percipi, deque eo
solo uidebatur sollicitari, ne nostris loquendi modis, hor-
mines occasionem acciperent alicuius securitatis, & mor-
tua fide

tra fide confisi, se iustificatos coram Deo putarent, etiam si nullo incensi essent studio bonorum operum. Eramus igitur in hoc toti, ut formas loquendi nostrorum sic eis interpretaremur, ut planè intelligerent, nos loqui de fide, quæ sit opus Spiritus S. efficax ad nostri regenerationem, quæque per dilectionem omne ppus bonum operetur: & eiusmodi nos prædicare nostri iustificationem, hoc est, peccatorum in nomine Domini nostri Iesu Christi remissionem, nostriq; in filios Dei adoptionem, cum qua semper coniuncta sit nostri, inouatio, & ad imaginem Dei restitutio, iustitia Dei in nobis inchoata.

Præ se ferebat quoq; magnum studium ueterum observationum, & disciplinæ Ecclesiasticæ. Monebamus itaque nos, ut recte discerneret inter observationes catholicas & perpetuas, ac diuinæ Scripturæ consentaneas: quæ scilicet pietati instaurandæ re ipsa deseruiant, & inter eas, quæ nec semper, nec ubique in Ecclesijs obtinuissent, nec etiam cum Scripturis S. satis congruerent, adeoq; nec ad confirmandam, nec ad excitandam fidem in Christum aliquid conferrent, imo fidei plenam requireret, quæ tandem populo restitueret idoneos doctores, & unumquemque ad officium excitaret, & in eo contineret. Sentiebamus enim illum admodum capi splendida cæremoniarum pompa, & multiplici ac magnifico signorum usu, tum & singulari prælatorum dignitate & autoritate. Querebatur tamen simul grauius doctrinam Christi uulgo passim negligi, & Ecclesijs pastoribus suis perniciosè deseri: ac eiusmodi reformatio nis studium præ se ferebat, qua & parochijs idonei restituerentur curatores, cunctaq; & doctrinæ, & reliqua-

rum caeremoniarum administratio ad certam fidei ædificationem institueretur.

Itaque quanta potuimus comitate & lenitate cum illo causam istam tractauimus, ut quem putabamus ad ueritatis cognitionem accessisse proprius. Atq; cum quædam nostra reprehenderet, non dissimulauimus quæ & apud nos opus habent emendatione. Quod autem scribit me tunc fuisse confessum, nobis non minus opus esse correctione, atque ipsis, hoc est, aduersariæ parti, hoc ille contra suam ipse conscientiam scribit, ut alia pleraq; Gratias enim Domino agere debemus, qui puram nobis Euangelij sui doctrinam, & legitimam Sacramentorum administrationem restituit, & si in ipsa uita, moribusque, & in Ecclesiastica disciplina multum adhuc desideramus. Verum quò minus & hæc emendentur, ipsi

Folio 49.

Quo usq; Gropperus Confessione Veritatis progressus.

magna ex parte impediunt, quando quidem ea, quæ Dominus minus in doctrina, & usu Sacramentorum nobis contulit, tam crudeliter oppugnant.

Eousq; autem progressus fuit Gropperus in hoc colloquio, confessione ueritatis, ut spem faceret, modo alij similem adhiberent uoluntatem, Ecclesias Germaniæ posse rursus conciliari. Consenserat enim, ut dixi, parochijs idoneos esse præficiendos ministros, & ut ijs, quò inculpate uiuerent, & bona conscientia ministrarent, matrimonium concederetur, non repugnabat: Agnoscebat quæ in templis legi, decantari, & doceri debeant, oportere desumi ex diuinis literis, atque ita esse ea omnia, sicut & ritus & signa in Ecclesijs, moderanda, sicque administranda, ut populus ea cum fructu intelligat, & ad omnia pietatis officia excitetur: eaq; omnia esse reijcienda, quæ cum diuinis scripturis non consentiant, & fidem non

Quan-

IN CAUSA RELIGIONIS.

Quantum autem Gropperus in eo colloquio hucusque confessionis Evangelicę deuenerat, ut dixi, tamen quia uerbis quadam in dogmatis inuoluebat, & de ple-
 ritibus, qui præter Scripturæ, & ueteris Ecclesię authoritatem inuecti sunt, retinendis, plus æquo laborabat: Capito & ego nihil aliud ei polliciti sumus, quam spem esse, quod si proceres Ecclesiastici per Germaniam admitterent eadem, quæ tunc ipse nobis cõcedebat, eam posse dogmatum explicationem, & rituum repurgationem pio aliquo & religioso colloquio constitui, ut Ecclesię Germaniæ inter se in Domino rursus coirent: Nostros enim non de opibus, non de ditionibus, nec etiam de externis ceremonijs laboraturos. Quod si obtineri solum posset, ut Sacre scripturæ sua sit salua authoritas: ut Ecclesijs idonei præficiantur pastores, qui fidei iustificationem, & Christi meritum in suis concionibus bona fide celebrent, qui Sacramenta dispensent, ut sunt à Christo instituta, qui populum ad ueram pietatem & opera bona per fidem præstanda, commonefaciant: Item, si & illud impetrari posset, ut ad conseruationem doctrinæ Ecclesiasticæ, & ad propagationem Religionis, Scholæ quoque restituantur: fore, ut per nostros ordines non stet, quò minus ineatur concordia.

Hæc sunt de quibus tum inter nos actum fuit, & præterea nihil, nec quicquam ultra hæc aut ipsi, aut Gerardo, aut cuiquam mortalium polliciti sumus: Id nouit Deus, nouerunt ipsi. Præter hos colloquio huic interfuit nemo: Quocirca & in eo Gropperus mendacijs se ipse manifestum fecit, quod tractatorum in hoc Colloquio testes nominat, generosum Comitem Theodoricum à Mander-
 scheydt, & Cancellarium Coloniensem, quorum neuter

Sola spes, & qua
 lis promissa.

Summā Refor-
 mationis quam
 protestantes pe-
 tun.

in eo

in eo colloquio unquã adfuit: nec à me de his quicquã audiuit. Tamen hos certam istarum rerum habere cognitionem Gropperus est ausus scribere, fol. libri sui 39.

Porro cum tam æquum tum Gropperus animum ad piam Ecclesiarum reformationem præ se ferret, ualde ipsius consuetudine & sermone delectabar, neque potius adduci ut crederem fore, ut nos falleret, quod tamen multi boni & prudentes uiri mihi tum de eo diuinabant. Monebantur quidem illi argumento minime leui, quod esset opum & honorum ualde cupidus, quod tam multa sacerdotia occuparet: hunc enim gibbum obstare ei non temere putabant, ne per angustum acus Euangelicę foramen ingredi ad regnum cœlorum posset. At cum ad nos delatum esset iactasse illum, hoc sacrilegum Sacerdotiorũ onus à se uelle reiicere, uisum est sequi uerbum Domini, ut eum ex suis ipsius uerbis iustificandum & condemnandum existimarem. Et Dominus uisum fuisse tunc in exemplum multis, sed sanè horrendum, sic animauerat, suoque spiritu excitauerat, ut si uideret posse per Imp. Maiestatem, & uestras Celsit. emendationem aliquam Ecclesiarum consentienter constitui, ac talem, quę nihil eius dignitati, nihil opibus detraxisset, imò accessionem aliquam attulisset etiam, si non rerum, nominis tamen & gratię apud potentes, & munificos, tum in eo conatu Reformationis, in quem uidebatur diuinitus impulsus esse, perstitisset: Maxime si ipsius quoque consilium aliquid in ea emendandi ratione ualuisse: nec enim facile probat, quę ab ipso profecta non sunt.

Posteaquã uero, & maxime cum iam Archiepiscopus eius Reformationem Ecclesiarum suarum uere moliri cœpisset, re ipsa comperit, regnum Christi, secundo

Horrendũ iræ
diuinę in Groppero.

IN CAUSA RELIGIONIS.

cundo & fauente hoc mundo, restitui non posse: vidit pro regno coelesti oportere perdere, hoc est, in extremū discrimen adducere omnia, rem, honorem, ac uitam ipsam: deprehendit denique nullam esse conditionem mediam inter eos qui militant Christo, & qui Anti-christo: redijt miser ad ingenium, ductusque à Satana in sublimem illum montem mundani fastus, mendacio se totum, & præstigijs illius dedit, Cùmque splendorem istum externum, & opes in Antichristi ministerio maxime florere conspiceret, in illam ipsam partem, ubi hæc omnia se posse consequi putabat, planè concessit: ac relicto Christo, Antichristi regno totum se consecrauit. Ita quidem, ut supplex illum adorans, primū quæcunq; pro regno Christi dixit aliquando et scripsit, profligata omni conscientia, & deteriso pudore, non modo reuocet, uerum etiam atrocissimè impugnet, non absq; blasphemia. Deinde amicitiam nouam, & societatem arctissimam cum illis contraxerit, magnaque seruitute eos nunc colat, quos antea partim ut uentris & inguinis mancipia, partim ut miseros et indoctos superstitionum ministros nulla sua consuetudine dignabatur. Tum execrandos abusus, & nefarias sacrorum deprauationes, quas paulo ante detestabatur, portentosa quadam amentia pingere ac defendere conetur. Denique Pontificis Romæ Tyrannidi constabiliendæ totum se impèdat, quam qui dem Tyrannidem antehac non semel iudicauit, & confuluit etiam esse retundendam, & inexplebilem illam ac ignominiosam auaritiã nequissimorū hominum, qui mille fraudibus & technis Germaniam hætenus spoliarunt, et exhauerunt, non esse diutius tolerandam suasisit. Vnde Archiepiscopum suum & in eo aliquando con-

q firmavit,

Causa quæ Grop-
perum ad Pont.
Ro. totum redy-
xerit.

In quãtam An-
tichristi seruitus
tẽ se Gropperus
abiecerit.

Spolia quæ Ro-
Pont. ex ecclesiæ
Germ. auffert.

firmavit, ut Sacerdotia conferret, etiam in eo mense, quem Pontifex sibi vindicauerat: nam id eo ipsi proderat, ut se & suos Sacerdotijs citius opprimeret.

Videt enim ista Antichristi natio & progenies uiperarum, urgeri se uirtute Christi, multosque & acres homines emergere, qui regnum Christi restitutum uelint. Itaque pro sua peculiari & carnali prudentia, quæ in ipsis multo maior est, quam in filijs Dei, totis uiribus sese consociant & castra coniungunt, idque sub hoc Romano Pontifice, qui ad impediendum & evertendum omnem pietam & necessariam emendationem Ecclesiarum, & animo paratiss. est, & copijs instructissimus, tam suis, quam regum & principum: quos partim superstitione, partim alijs artibus deuinctos habet. Ad huius igitur Ducis signa Gropperus tandem se quoque contulit, honesti & recti nulla prorsus habita ratione. Et cum eo deuenit impietatis, mirum uideri non debet, quod aduersus optimum & laudatissimum principem Archiepiscopum suum, de tota prouincia Colonienfi amplissime meritum, impendit se totum: quod coniurationes in illum excitat, auget, confirmat, & urget: immemor tantorum beneficiorum, quibus est ab illo cumulatus: & oblitus iurisiurandi, quo multipliciter est illi obstrictus, ut qui & natus sit in eius ditione, & Sacerdotij gradum eius autoritate acceperit, & primi Collegij Canonicus ab eo factus, & plurima deinde Sacerdotia sit ab ipso consecutus.

Multo uero minus debet uideri mirum, quod in me tam immaniter furit, & debacchatur, quem tamen à Colloquio Ratisponensi, donec Bonnam oppidum secundo uenissem, & iam non scriptis tantum, & amicis colloquutionibus de Reformatione cum eo disputarem, sed

Archie-

Archiepiscopo piam & necessariam emendationem Ecclesiarum molienti, meam operam nauarem, subinde & salutauit scriptis, & uerbis nominauit amicissimum, & dulcissimum Bucerum, doctissimum Theologum, commendandum etiam præceptorē. Quo quidem honore, quem nec meritis sui, nec unquam mihi sumpsi, dignatus me fuit, etiam tunc, cum iam meum ministerium Bonnæ instituissem. Atqui sperabat tum temporis me posse ex ea prouincia submoueri: nam in hoc tota mēte et animo in præbebat, sed adhuc dissimulans inimicitiam aduersus me.

Sed quantumcunque ipse adeo deplorandum in modum sit mutatus, & quantumuis acer factus sit Antichristi propugnator, qui militiam Christi fuit antea professus, me tamen illius meæ de ipso credulitatis, meæque erga ipsum humanitatis & obseruantia pœnitere non potest, dum cogito quantum boni ad Ecclesias Dei redundarit ex eius confessione, qua per totum biennium tam ampla sane et luculenta dedit testimonia, pro regno Christi contra Antichristum. Nam quoniam hæc illius testimonia plurimis cognita sunt atque perspecta, et in recentium adhuc memoria hærent, certe blasphemiarum illarum & calumniarum, quas nunc in piam doctrinam, & in ipsum adeo Christum impuro corde & ore, tam impotenter & rabiose effundit, minimum nocere possunt. Nemo enim non uidet qui spiritus ipsum uexet, quæ furia exagitent, quid in Archiepiscopi sui Reformatione oderit, quid oppugnet. Nemini amplius fucum faciet, quantumuis pro sua incredibili impudentia gloriari ausit de studio emendationis, quam expetere se dicit, modo legitime illam Archiepiscopus instituat, & per eos, quibus tale munus oportet committi, hoc est, modo rei cognitio

Qualis Bucerus Groppero cum de Reformatione tantum disputaret, nihil in Diocesi Colon. moueret.

nem totam, & decernendi potestatem illis credat, qui ex Ecclesiarum deformatione & uastatione suas facultates omnes & honores fouent & amplificant.

Vulgare sed eui-
dentiss. argumē.
eū Gropperū ser-
uire Antichřo.

Quantus enim sit hostis ueræ & necessariæ Reforma-
tionis, ut nullo alio iudicio constet, quæ sane plurima
sunt, & cuius in animum & oculos incurrunt, hoc uno
certe manifestum cuique & expositum esse potest, quod
præter tot opimos Canonicatus, tot opulentas & hono-
ratos prælaturas, occupat etiam & spoliat tot insignes pa-
rochias, sacrilegio omnium imanissimo. Quod ipsum
quàm sit detestabile, & summopere damnetur, tum in sa-
criliteris, tum per ipsos quoque Canones, ignorare non
potest, ut qui in suo illo grandi Reformationis libro, cu-
ius tam multos & præclaros laudatores coaceruauit, Ca-
nones illos in usum reuocandos & recolendos censuit:
aduersus quos canones nouit nihil ualere suū illud inuē-
tum, dum ait, Sacrilegium hoc ijs condonandum esse, qui
sunt in Episcoporum occupati negocijs.

Cum itaque tam aperte seruiat Mammonæ, & pom-
pæ huius mundi, tanta, & tam execrabili, & à se ipso tan-
topere damnata implicatus Sacrilegiorū *ωδινεξία*, (quæ
etiam si uulgaris sit & non adeo sacrilega, tamen idola-
tria est) certe nemo, qui modo uerbis Christi fidem ha-
bet, dubitare potest, eum Seruire Domino non posse,
imo nec in regno Dei partem ullam habere, sed seruire
ei, cui sese addixit, hosti maximo Christi, et Ecclesie sum-
mo tyranno: Certo etiam statui potest, quicquid de au-
thoritate & disciplina Veterum iactat, unà eum suis con-
iuratis, id nihil esse aliud, præter inanes & impudentissi-
mas prestigias: quemadmodum & mere sunt calumnie
atque mendacia, quæ contra Reuerendiss. Archiepisco-
pum su-

Gropperus et cō-
iurati eius omnē
ueterem Ecclesie
disciplinā, euer-
terunt:

IN CAUSA RELIGIONIS.

pum suum, & nos uociferatur, de conuulsa per nos Veterum autoritate & disciplina.

Nam quacunq; tandē parte, ipsum, eiusq; similes intuearis, tam in templo, q̄ domi, tam in Ecclesiasticis, quam politicis consilijs, quid aliud deprehendas, quā eos multipliciter peccare horribili omnium legum Dei & Ecclesiæ, omnium Apostolicarum traditionum, & S. patrum, Canonumque transgressionē? Hæc enim omnia penitus abiecerunt, dissiparunt, conculcarunt, in sua & doctrina, & Sacramentorum, aliarumque Ceremoniarum administratione, & in uita uniuersa. Nec ullam sanē ueteris Ecclesiæ traditionem, nullam S. patrum regulam adferent, siue de institutione & disciplina ministrorum, siue de dispensatione doctrinæ et Sacramentorum, siue deniq; de ratione uiuēdi domestica, quam non aperte uiolant, reiecerint, & pessundarint.

Quid uero dicam de traditionibus Apostolicis, & ueteribus Ecclesiæ canonibus? Conferantur eorum & sacra & prophanæ actiones, cum ipsa Gropperi Reformatione, & ea quam in suo libro tantopere Gropperus celebrat, descriptam ab aliquot Cardinalibus & Episcopis mandato Pauli tertij, & stupebunt certe istorum hominum impudentiam, quicumque aliquid humanę mentis habent reliquum, quod de ulla omnino Reformatione mutire audent, tantum abest, ut de ueteri Ecclesiæ disciplina restituenda loqui debeant.

Etenim in utraque illa & Gropperi & Cardinalium illorum Reformationis formula, quamquā utraq; longissimè adhuc absit à formula Reformationis, quam nobis reliquit Christus, reuocantur Canones illi, qui præcipiunt singulis parochijs suos pastores, & eos inculpatos,

Gropperus & coniurati eius suis ipsorum Reformationibus condemnantur.

DE IUDICIO DANDO.

& ad S. ministerium idoneos & probatos præfici, idque omnino gratis: & hos omnia ministeria sua gratis, & ad certam pietatis instaurationem populis quàm religiosissimè exhibere: Damnant quoque grauissimè, & puniunt, reiectione, non à Prælaturis modo & Sacerdotijs, sed ab omni etiàm Ecclesiæ consortio, omnes eos, qui præbendas Ecclesiarum inuadunt, quarum ministeria non bona fide præstant: item omnes, qui plures præbendas tenent, qui suis parochijs non adsunt, & fideliter ac gratis, & ad ædificationem pietatis ministrant, in uita sancta et irreprehensibili.

Quid iam dicas impudentiam, quid amentiam, quid furorem: si hoc non est, Gropperum & similes eius coniuratos, contra Christum & omnes fideles Christi ministros & confessores, audere apud Imperat. Maiestatem, apud Celsit. V. & alias uerbulum de suo in Reformationem studio facere, & uel suas reformandi formulas memorare. cum in eiusmodi manifestis Sacrilegijs perseuerent, ut si ipsorum canones ualere debeant, nullus ipsis non solum inter ministros Ecclesiæ, sed nec in laica quidem Ecclesiæ communione locus sit futurus reliquus.

Memorat Gropperus, Paulum tertium Contareno, et Collegis eius, maioribus certe et meliorib. uiris, quàm quos Roma ferre potuerit, mandasse, ut conscriberent Reformationis formulam. Verum hoc quidem est, ad id enim utile hoc uidebatur, ut hi patres, inani aliqua spe Reformationis concepta, obturbare monendo de reformanda Ecclesia desinerent. Sed quid Antichristus hic aliud in his Cardinalibus & Prælatis ferre potuit, præter unum illud, ut formulam Reformationis conscriberent. Dum enim eam formulam uenire tantum in aliorum manus,

Reformatio Pauli
tertij iussu cõ
scripta a Contareno
et eius in eo
collegis.

IN CAUSA RELIGIONIS.

manus, uel per imprudentiam passi sunt: ita quosdam ex illis exagitauit, ut Pasquillus non ab re illud crudelissimo tyranno dictum accommodauerit, de his ipsis Cardinalibus et Prelatis: *Pœnitet me fecisse homines.* De Con- tarenicertè morte Socratica, cum Legatio ei ad Imperatorem esset imposta, quid percrebuerit, & quibus auctoribus, occultum non est. Nec proderat certè hunc uirum esse denuo Legatum ad Imperatorem, cui alioquin paulo credebatur esse addictior, & apud què suo merito non parum ualebat: poterat enim non externæ pacis tantum, uerùm etiam Reformationis Eccles. negociùm rursus agere.

Sed Gropperus si serio de Reformatione cogitat, primum eam à se incipiat, & quæ tam pulchrè sibi pridem conscripsisse uidetur, in se & suis tandem opere præstet, exoneret se tam pernicioso & ipsi summè pudendo onere tot Canonatuum, Prælaturarum, & Parochiarum. Si uocetur ad unam legitimè, & instituat canonice probatus, (uel ultro ipse deligat sibi unã, cui & uelit & possit ministeriùm Christi præstare fideliter,) tum apud hanc resideat, eique, abiectis consultationibus & negocijs sæcularibus, cum illorum questu, ministrum & curatorem uerbo, cæremonijs, disciplina, uita præstet fidum, & probum.

Tum eat Tridentum, ibique suo sanctissimo patri, cæterisque Prælati persuadeat, ut uel illam ipsam Pauli ipsius iussu conscriptam Reformationem, ipsi in se primum executioni mandent. Vt Episcopus quilibet suæ Ecclesie adsit, eique fideliter & gratis ministret, nemo occupet & dispoliet multas. Vt Pontifex & cæteri Episcopi non nisi dignis, & ad ædificandam Ecclesiam Dei idoneis & probatis Sacerdotia conferant. Vtque hi omnia sacri

Quã gratiã Pontifex retulerit Cardinalibus pro descripta form. Reformationis.

Gropperus suã ipsius in se Reformationem præstet.

Quid Gropperus Tridenti agendum,

DE IUDICIO DANDO

Officium Grop-
peri, si p̄stare ue-
lit, de quo se ia-
tat.

sacri muneris officia gratis, solâque ædificandæ Ecclesie ratione ducta, obeant in uita sancta & inculpata. Remittat tandem Pontifex Ecclesijs illa horrenda Sacrilegia, quæ eis eripit per Confirmationes, per Pallia, per dispensationes, & id genus deprædationes alias. Vel hæc tam necessaria omnium confessione, nobis Gropperus à Pontifice, Cardinalibus, alijsque Prælatibus impetret, liberet Germaniam patriam suam, aliasque Christiani nominis nationes, imanissimis & scandalis & despoliationibus, quas à Romana curia patitur. Atque ni Pontifex, eiusque curia his adeo necessarijs Ecclesiæ Dei legibus parere uelint, & tam confessa emendare scelera, fretus autoritate Christi, & Ecclesiæ eius, eos, ita ut Canones præcipiunt, tanquam Simoniacos hæreticos, ut Antichristos fugiendos, & omnino Ecclesia Dei deturbandos, censeat. Hoc enim necessarium officium eius est, qui in Synodo Christiani Sacerdotis & doctoris partes obire uelit.

Sed non uult bonus cuius principibus populi sui maledicere, non uult pius Antichristi filius, patris sui prædæda, cum impio Cham detegere, (quod nec potest quidem, cum oculis totius orbis ita horrendè, proh dolor, exposita sint) non dum enim eò progressus philosophiæ est, ut cum Contareno, quamlibet laudato ipsi uiro, mori Socraticè cupiat: Imo non uult imponere alijs leges, quas ipse ferre non statuit, non uult autoritatẽ conuellerẽ, quæ una suæ, & aliorum deformationi presidio est, non uult arcem oppugnare, in quam omnium disciplinæ Christi uiolatorum, atque canonum cõculcatorum ultimum perfugium est.

Sed quid detineo Cellit. Vt Quis nõ uideat istos Deo & hominibus planè illudere, cum uerba de Reformatione faci-

IN CAUSA RELIGIONIS.

ne faciunt, cum Veterum disciplinam, cum traditiones Apostolicas crepant: Nam & doctrina ipsorum & uita, & ceremonie pugnant ex diametro cū illis omnibus.

Sunt omnino quinque res, de quibus tanquam ueteris Ecclesiæ disciplinæ sese studiosos imprimis efferunt, & nos tanquā eius disciplinæ uiolatores grauissimè accusant: Signa quædam & ritus externi, quibus usi fuerunt ueteres, dignitas & authoritas Cleri præ reliquo populo, celibatus Sacerdotum, cultus diuorum, et exequiæ mortuorum. Sed nullum illi proferent signum, nullum Ecclesiæ ritum ueterem, catholicum quidem, hoc est, obseruatum a Sanctis in Ecclesia semper, & ubiq; atque habitum ad salutem necessarium, quem uel nos pretermittimus, uel ipsi non in turpem & noxium aliquem abusum peruerterint. Nilil de dignitate & potestate Cleri uel sancitum, uel obseruatum proferent, quod non nos uerè restitui laboremus, ipsi euerterint. Coniugium sanctum in Sacri ministerij ordinè authore Deo recipimus, cum ipsi & contra mandatum Dei, & contra omnes Canones conspurcauerint omnia stupris, adulterijs, alijsq; exemplis nefariæ & horrendæ libidinis. Diuos etiā nos pia memoria, & fideli imitatione, ut ueteres tradiderunt, uerè ueneramur: ipsi contra omnē Veterū religionem illos cultu ethnico, et quæstu sacrilego, grauissima afficiunt ignominia. In exequijs deniq; mortuorū, nos secuti S. patres, peccatorum pœnitentiam excitare & fidem, ac meditationem resurrectionis confirmare & incendere studemus in ijs, qui adhuc uiuunt: ipsi uero terrore conficti sui purgatorij, eò rem istam & auxerunt & deprauarunt, ut liberent homines & pœnitentiā peccatorum, & fide Christi, iudicijq; d. reddant securos, dū eis persua-

In quibus Ad uersarij ueterum authoritatem falso iactant.

dent, scilicet posse eorum peccata exequijs, Missis, & alijs cæremonijs ipsorum expiari.

Manifesti itaque sunt isti Christianę doctrinę hostes, tam in his ipsis locis, de quibus contra nos se tantopere iactant, quàm in cæteris omnibus, disciplinam Veterum plane evertisse & aboleuisse, in doctrina, in ritibus, et uita. Quod clariss. cognosceat ab omnib. qui antiquam Eccles. disciplinam non ignorant, qui perspectum habent quid Canonibus, alijsq; S. Patrum libris, ac piorum principum legibus: de ea nobis relictum est. Id ipsi quoq; hostes Christi norunt, ideoq; omnem legitimam iudicationem tantopere defugiunt, & persuadere V. Celsitudinibus contra aperta præcepta Dei, contra manifestas Apostolorum traditiones, contra doctrinam & exempla uniuersa patrum & piorum Regum atque Imperatorum conantur, non licere uobis, partim ut Laicis, partim ut Prælati, Rom. tyranno, ne id faciatis, iureiurando adactis, cognoscere & iudicare de his rebus religionis: Ad unum suum Pontificem, ad scrinium pectoris eius, unde scilicet patrociniū corruptelarum & flagitiorum expectant, non metuunt correctionem, omne de religionibus iudicium reiiciunt: aut si paulo æquiores esse uideri uolunt, ad Synodum, sed quam idem Pontifex, & indicat, & suæ obstrictam libidini, gubernet.

Qualem cum nunc Tridenti ceptam celebrari obijcere nobis possunt, id serio triumphant, & habere se existimant suum illud iudicium, quo Religionis controuersie omnes iudicandæ remitti debeant: iam obturata eorum ora uolunt, qui negarunt Pont. Rom. et coniuratos eorum Synodum ullam admissuros. Quasi uero boni ac p̄ij homines non uideant, quid hoc Concilij prætextu agant, quid

quid moliantur: Nihil enim minus quærunt, quàm ut uti-
 tibus ac morbis Ordinâs Ecclesiastici, ac reliquæ Ecclesiæ
 Dei opportuna quærantur & adhibeantur remedia. Nam
 postquàm à Monarchis hoc extorserunt, ut ipsis permit-
 terent Synodum suo more indicere, & obstrictam sibi
 per omnia tenere, securos se reddiderunt de nobis, ne il-
 lo ueniremus, aut de Reformatione aliquid sibi mouere-
 mus. Nephâs enim esset, causam Christi eorum committe-
 re iudicio, qui sunt palàm aduersarij Christi. Iam sanè ra-
 rissimi sunt proceres Ecclesiastici, qui Christianam resti-
 tuti disciplinam ipsi ferre possint. Ex uulgo uerò nomina
 Theologis, & Canonum professoribus perpaucos re-
 perias, qui ipsis non sint, alijs alijs de causis obstricti. Faci-
 le itaque diuinant fore, ut Monarchæ & ceteræ natio-
 nes cum ipsis in nostrum excidium conspirent, & nos
 totis uiribus petant, ut qui Concilium Christianum, quod
 ipsi omnes habent sacrosanctum, repudiemus. Nobis ita
 que extinctis, confidunt se nullo negotio, posse comprime-
 re stylum ac ora omnium, qui de Ecclesiarum refor-
 matione audebant aliquid mutire. Sin uero Monarchæ
 & reliquæ nationes suam illis operam nauare contra hæ-
 reticos nolint, iustam habere causam uideri uolent, ut
 omni Concilij ostentatione sublato, ad sua studia tuto re-
 deant, ut per quos non steterit, quo miuus Synodus cele-
 brata sit, sed steterit per Monarchas & ceteras nationes,
 quæ insurgere contra hæreticos, ut oportebat, neglexer-
 rint. Nam ne simulare quidem hoc uelint, se cum medi-
 cos aliorum profiteantur, sibi prioribus mederi cupere,
 & suos ex oculis trabes eximere, priusquàm de aliorum
 eruendis festucis laborent.

Quo Consilio
 Pontificij suam
 instituerint Sy-
 nodum.

Cum his iam Gropperus, cum cetera sua studia om-

DE IUDICIO DANDO

Mendaciū Grop-
peri de Concilio
Tridentino.

nia coniunxit, tum & in hac impudentia iactandi Conci-
lium Tridentinum, adiutorem se præbet: Scribit enim
in suo contra me calumnioso libro, fol. 53. Tridentinum
Concilium esse indictum uia ordinaria, & ut decet: eti-
am iuxta Decreta Comitiorum Imperialium: atque uia
nostri quoque Ordines ipsi, & ego, Concilium generale
iudicauerimus, unicam, iustam & rectam uiam esse, præ-
sens dissidium in religione tollendi.

In quo Gropperi testimonio tot ferè mendacia in-
sunt, quot uerba.

Nouit enim probè, et in diuinis literis, et in S. Patrum
monumentis, denique ipsis quoque præstantissimorum
Conciliorum exemplis, hanc uiam & rationem esse de-
scriptam, præceptam & monstratam, uelut ordinariam,
& unicè salutarem, Concilij indicendi & conuocandi, ut
Ecclesijs restituendo doctrinam & disciplinam Christi
consuli possit & debeat: maxime in eiusmodi difficulta-
te & perturbatione constitutis, in qua nunc detinentur
Ecclesiæ Germanicæ, Primum, ut Concilium indicatur

A quibus Conci-
liū indicendum.

ab illis principibus, qui cum potestatem summam & or-
dinariam tenent in omnes eos, qui Concilio uel intere-
se, uel parere debent, tum etiam Ecclesijs ex animo cupi-
ant re ipsa consultum. Si enim Synodum indicant ij qui
bus deest summa illa potestas: facile accidit, ut talis indi-
ctio reddatur ad emendationem Ecclesie inefficax. Si ue-
ro ij quibus desit Ecclesie instaurandi uoluntas, indi-
cant: nullo negotio peruertitur Synodus ad Ecclesie
perniciem. Qua de causa S. Patres ad Concilia indicta à
Constantio & Valente, pro Arrianis, in fraudem uerita-
tis Euangelicæ uenire detrectarunt.

Iam, beneficio Dei, potestas illa summa in Germania
penes

IN CAUSA RELIGIONIS.

penes Imperat. est, & V. Celsitudines, non penes Tyrannum Romanum, nec Monarchas alios: Et constat nullos esse in orbe homines, qui ad Ecclesiarum oppressiōnem & euersionem omnia obstinatioe animo excogitent & conferant, atque faciant Pont. Ro. & eius mancipia, uti supra demonstrauius.

Deinde poscit & hoc legitima Concilij indictio ut in eum maxime indicatur locum, in quo non solum summa sit libertas, & conueniēdi, & pro regno Christi constanter dicendi, & agendi quæ oporteat, uerum ex quo etiam Ecclesijs, si non omnibus, tamen pluribus consuli queat, cum citius tum commodius. Iam certum est hac conditione Germaniam cuius alijs Nationi esse præponendam, postquam Dominus in hac tum cognitionem uerbi sui excitarit multo ampliorem, tum ueræ Reformationis desiderium accenderit longe ardentius, quam in ulla alia natione. Quum enim tam raræ habeantur in alijs Nationibus conciones, præsertim quibus D. scripturæ illis explicarētur, tum etiam paucissimi has ipsi legant, plerique ne legere quidem sub pœna capitis audeant, necesse est consequi, ut paucissimi etiã in illis Nationibus sint, qui de uera Ecclesiarū Reformatione, uel iudicare aliquid possint, uel eam etiam magnopere requirant.

Hoc ordines Imperij perpendentes in Comitio Norimbergensi, quod Anno M. D. XXIII. celebrari cœpit, decreuerunt Concilium in ipsa Germania indicendum & celebrandum esse. Vrbes quatuor tum nominatæ sunt. Cautum est etiam illud, ut in eo Concilio omnes, tam Ecclesiastici quam seculares, (& hos enim Concilio interesse, & agere in eo causam Christi, recte

Quale Concilium
Decretum in Comitio Norimbergen.

DE IUDICIO DANDO.

consuerunt) cunctis obligationibus, quæ impedimento esse ualeant libertati ac studio monēdi & adferendi quæ ad communem Ecclesiarum Reformationem faciunt, soluerentur: tum ut ad hoc ipsum piorum consultorum officium prestandū quam sanctissime obstringerentur. Vere liberum enim & Christianum Concilium querebatur, idque quàm primum etiam, hoc est, intra annum ad longissimum celebrandum. Quod ni fieret, & nisi etiam iniqua illa onera, quibus Natio nostra à Pont. Rom. & alijs Ecclesiasticis adhuc premis, quorum commentariis Oratori Pont. tum simul oblati sunt, statim remouerentur, adiecerunt, Vicarius Imperatoris, nunc Regia Maiestas, & Ordines Imperij, in suo ad Oratorem Pont. responso, se illa non toleranda, & pernitiōsa onera ferre diutius non posse, sed ad actos necessitate alias commodas uias, et rationes per se quæsituros esse, per quas hanc nostram nationem oneribus illis & pressuris, quibus ab Ecclesiasticis premeretur, ipsi exonerarent.

Ordines Imperij testati sunt se impia onera Ro. sedis se reiecturos anno 24.

Conuentus indictus Spiram anno 24.

Præterea sancitum in Comitijis alteris sequenti statim anno item Norimbergæ celebratis, ut eodem Anno Comitija Spiræ haberentur, in quibus id deliberari & statui debebat, ut excussis libris Lutheri & aliorum, quibus nouæ doctrinæ titulus obijciebatur, quicquid boni in his libris esset proditum, reciperetur, & quod malum eis inelset, reiiceretur, ne quæ bona essent, cum malis opprimerentur, & ut quisq; etiam Christianus certior fieret, quæ sequi deberet, dum Concilium generale celebraretur.

Hæc communia Vicarij Imperatoris, nunc Reg. Maiestatis & Ordinum Imperij decreta, rata nostris semper fuerunt. Eoque quoties Rom. Tyrannus instetit apud Imperat. Maiestatem & ordines Imperij, ut iuxta eius præiudici-

IN CAUSA RELIGIONIS.

præiudicium & Edictum Vuormaciense perderemur & excinderemur, has Imperij constitutiones iure obieci mus: quibus sanè interceptū illud Edictum fuit, et causa hæc ad Concilium, quale in primo illo Norimbergensi Comitiō decretum erat, liberum & Christianum, atq; in ipsa Germania celebrandū, reiecta. Ad tale igitur Conci liū siue generale, siue nationale nos semp̄ puocauimus.

Vnde & Pax illa nostræ religioni Norimbergæ pro missa, & Ratisponę sancita, Anno 32, hac conditione et pacta & confirmata est, ut permanere nobis debeat, do nec tale Concilium in Germania celebretur, quale in Co mitiō illo primo Norimbergensi, decretum fuit.

Cum uerò sciremus fore, ut pontifex in nullum uerè Christianum, ac liberum Concilium consentiret, & ne alia Nationes ac Monarchæ assentiantur, facile impedi ret: ideo quoties seriò deliberatum est, qua nam uia & ra tione Germanicæ Ecclesiæ pacificari, & reformari pos sent, Nationalem potius Synodum, ut indicta fuit, Spi rā Anno 24, et postea Norimbergam, in conuentu Fran cosurdienſi, dari, quàm generalem, postulauimus. Quam obrem etiam postea in aliquot Comitiorum decretis, semper disiunctiuè decretū est, ut si generalis Synodus obtineri non posset: haberetur Nationalis, aut certè con uentus Imperij, in quo de Religione statueretur. Vnde & superiore anno decretum simpliciter fuit, in his quæ nunc aguntur comitijs, negotium Religionis debe re tractari & componi, nullius facta Concilij mentione.

Falsissimum igitur est, quod Gropperus, & quod alij plerique nunc clamitant, nostros Ordines repudiare Concilium, quod in omnibus Comitijs petierunt. Conci lium enim petierunt Christianum & liberum, & in ipsa Germania.

DE IUDICIO DANDO

Tridentinū non
cōciliū est, quod
uel promissū sit
prestantibus, uel
ab eis postulatū.

Germania celebrandum. Sed Tridentinum non est eius-
modi: nec enim Tridentum in Germania est, tametsi ple-
rique Germanicè ibi loquuntur. Nec quod ibi coit Con-
cilium liberum est & christianum: quippe quod summo
Christi aduersario Rom. Pontifici sit obstrictum, & in
quo teneant primas, ac soli summas sententias dicant, si
qui iuxta uerbum Dei & Canones locum nullum habe-
re possunt, nec in ordine procerum Ecclesiæ, nec in Sy-
nodo Christiana, id quod supra demonstraui.

Etenim si fas esse nobis potuisset, religionem Christi,
iudicio proderet Pontificis Ro. & Episcoporum, qui in
eo conspirarunt, qui scilicet in Tridentino conuentu om-
nem iudicandi potestatem soli tenent, pridem nos ab ad-
serenda ea desistere oportuisset. Nam ante annos plus ui-
ginti iudicata ea, & condemnata fuit, sicut ab ipso Ponti-
fice, ita etiam à ceteris Episcopis, ac Scholis quoque in hac
Pontificis Tyrannide præcipuis. Nullo igitur modo id
datum adhuc Concilium est, cuiusmodi petierunt ante
annos uiginti, non tantum nostri, sed etiam uniuersi Im-
perij Germanici Ordines.

Quod iam ad me attinet, quid potuit dici à Groppero
impudentius, quàm mihi quoque uisum esse, Concilio
generali Ecclesijs rectè consuli posse? Et uerbis enim a-
pud ipsum sæpe, et publicis Scriptis ante tot annos osten-
di, Ecclesijs Germanicis, non esse generalem omnium Chri-
stianarum nationum Synodum expectandam: nec eius
modi Synodo, etiam si cogi posset, doctrinam Christi
puram, & disciplinam synceram, ut nunc res habent, re-
stitui facile posse: sed oportere, ut nostræ Ecclesiæ per su-
os proceres, & ministerio piorum atque doctorum Euan-
gelijs quærant, quomodo inter se, de reuocanda Euan-

IN CAUSA RELIGIONIS.

gelij puritate, & tota Religionis legitima procuratione consentiant, constituent, Reformationisque exemplum alijs Nationibus & Ecclesijs præferant.

Optandum quidem erat, ut supra diximus, ut cunctæ Christiani nominis Nationes, communi Concilio & voluntate, regno Christi apud se restituendo, operam darent: sed quò minus id fiat, obstat Tyrannis Pont. Romani, obstat plurimorum Episcoporum pertinacia, obstat principum & populorum in religione Christi ignorantia. Christus autem Dominus noster vult eos se primum sequi, & initium emendationis ab illis fieri, quibus lumen Evangelij sui prius fecit illucescere: Neque licet uocante Domino, respicere quid placeat hominibus. In hac itaque sententia semper fui: in eadem sunt etiam quicunque religionem Christi restitutam uolunt, nostris Ecclesijs Germanicis, Synodo nostræ Nationis succurrendum esse, & hanc religionis causam, ad Synodum generalem pie rejici non posse.

Sed Gropperus, pro sua & coniuratorum sententia, non male scripsit, Synodum Tridentinam aut similem, Pont. Rom. æque obstrictam, (siquidem eis succedat ceterarum Nationum contra nos conspiratio, de qua nondum pronunciauit Dominus) unicum esse remedium depellendæ ab ipsorum Ecclesia huius dissidij, quod nos excitauimus, de Reformatione monendo. Sperant enim nobis extinctis, nostro exemplo alios absterreri posse, ne quid tale posthac audeant. At nobis contra, non frustra fundetur hæc oratio: Vindica me Domine, & aduerso causam meam à gente non bona, à uiro doloso & peruerso eripe me. Eripe me Domine ab homine malo, à uiro

Psalmo 43.

Psalmo 140.

ro uiolento serua me. Qui excogitant mala in corde, cotidie conueniunt ut bellum moueant, exacuerunt linguas suas ut serpentes, Venenum aspidum est sub labijs eorum.

CV M itaq; optimi principes ipsi quoque clarè uti-
deatis, à Tridentina, & similibus Synodis, quæ Ro-
Pont. & eius mancipijs addictæ sunt, multa quidem &
grauissima mala Germanicis Ecclesijs impendere, nihil
uero boni expectari: nec etiam doctrinã & disciplinam
Christi alia Synodo restitui et cõmodius et certius posse,
quàm quæ per Imp. Maiestatem & uos indicatur & guber-
netur, in qua homines ipsi conuocetis, quos constet ama-
re & quærere regnum Christi, & qui in Scripturis diui-
nis exercitati sint, qui traditiones Ecclesiarum Apostoli-
cas & Catholicas norint, & sequi studeant, agnoscite tan-
dem, quem in locum uos Christus rex Regum, & domi-
nator dominantium euerit, cur omnem in hac Natio-
ne animam uobis subiecerit, cur iudicandi tantam in om-
nes potestatem tradiderit:

Idem ius, eadem
pcuratio Eccle-
siæ omnibus se-
culis.

Dubitare certè non potestis, eundem esse hodie, qui
olim fuit, & Deum & Christum, eandem Christi religio-
nem, ac ideo eadem iura Ecclesiæ Dei, eandem Christi religio-
nandi populi Dei rationem, eandemque muneris princi-
palis facultatem, & idem semper esse officium. Iam uero
constat omnes laudatos principes hoc in officio suo ag-
nouisse, cunctosq; sanctos Prophetas, Sacerdotes et Pa-
tres ita docuisse, ut quicumque in aliquo Christi populo
summum imperium administrant, primam & summam
curam impendant in cõgnosendis, iudicandis, constitu-
endis, repurgandis, sancierendisq; religionibus. Hoc cura
uit, hoc

IN CAUSA RELIGIONIS.

uit, hoc studuit & perfecit religiosissimè, Noa, rex Sal-
tem Melcizedek, Abraham, Moses, Iehosua, caterique
iudices & reges in populo Dei laudati omnes: Dauid, Salomon, Afa, Iosaphat, Hiskias, Iosia, Nehemia: Et re-
uelato Christo, Constantinus, huius filij, Iovinianus, Va-
sentinianus, Theodosius, et huius filij atq; nepotes, Hoc
Martianus, Iustinianus, Carolus magnus, eius filij, totq;
alii p̄ij Reges & Imperatores Italiae, Galliae, Hispaniae,
Germanie, Angliae, usq; ad Henrichum quartum Impe-
ratorē, à cuius scilicet tēpore Antichristus Ro. unà cum
Ecclesiastica, & ciuilem ordinariam potestatem totam
deiecit, sibi que obnoxiam fecit, loco & potestate Christi
occupata. Hoc pium Regum ac Imperatorum studium,
& hanc curam prædicant & testantur tot Conciliorum
acta, tot præclara S. Patrum monumenta, & præstandum
ab illis esse, religione muneris diuinitus iniuncti, & ne-
cessitate præcepti consentienter omnes affirmant.

Si igitur est idem Deus hodie, qui olim, idem Christus,
idem ius Ecclesiarū, idem officium piorum principum:
hoc ipsum præceptum Dei, ius Ecclesiarum, officium
uestrum & uos agnoscite, respicite tandem gregem Dñi
uobis creditū, tam miserè disiectū: suscipite Ecclesiarum
curam, quam uobis Deus imposuit. Ipsi Synodum pio-
rum hominum & qui in uerbo Dei sunt eruditi, cogite,
ipsi controuersias religionis cognoscite: Efficite ut omi-
s calumniosis & sophisticis Scriptis, tum in ea Synodo
prodeant, & se uobis exhibeant Cochlæi, Gropperi, La-
tomi, & quicumque putant se uiolatae religionis nos ac-
cusare posse: adserant, quæ putabunt ad tantum crimen
comprobandum aduersus nos aliquid habere momenti.
Scripturæ sacrae sunt ad manum, extant. S. Patrum Scri-

Exemplum om-
nium piorum re-
gū, utriusq; Tes-
tamenti in p̄cu-
randa religione.

Prouocantur
ad Legitimū iu-
dicium Synodi
Gropperi, Lato-
mi, Cochlæi.

pra, nec defunt tot piorum conciliorum commentarij & Canones: habentur etiam tot preclaræ leges piorum Imperatorum de religione, & Ecclesiarum procuratione.

Audiamur autem & nos, & uel ea nobis, in hac causa uitæ æternæ præstetur æquitas, quæ exhiberi tamen solet quibusuis hominibus, etiam Turcis & Iudæis, & in causis quibuslibet, etiam quæ sunt minimi, apud Christia nos præsertim, momenti: Dentur obijciendi, refutandique uices: admittantur & excutiantur legitime probationes, ac testimonia, tum Scriptorum, tum dictorum: ita ut hæc omnia dantur, admittuntur, & expenduntur in quibuslibet controuersijs, & dari, admitti, & expendi consueuerunt, etiam in controuersijs Ecclesiasticis, & à laudatissimæ olim pietatis Imperatoribus, & sanctissimis Ecclesiarum Episcopis atque Concilijs. Nulla certe causa est, quæ maiore religione & iure debeat inquiri, cognosci, & iudicari, quàm hæc ipsa. Nam ea ritè iudicata, restituetur apud nos regnum Christi, & quicquid omnino bonorum expeti à nobis potest: perperam uero iudicata, profligabitur regnum Christi, & quicquid optabile nobis esse potest: simul Germaniæ certum adducetur exitium, tam in hac, quàm in futura uita.

Ad quale se iudicium Cochlæus offerat.

GLORIATUR Cochlæus de zelo suo in fidem Ecclesiæ Catholicæ, pro qua adferenda libenter uoluerit iam plus quàm uiginti annis, quodlibet extremum capitis & uitæ huius periculum subire, cum quibuslibet aduersariarum partium antagonists: & addit luculentum mendacium, Se id Luthero Vuormaciæ, & mihi Ratisponæ in faciem dixisse: Ratisponæ enim semel tantum illum uidi, quod sciam, id quod apud Librarium quendam

IN OFFERENDO SE IUDICIO.

dam, subsistentē, ubi tum forte eram. Sed nec ibi, nec uspiam alibi, de experiendo mecum coram ullis iudicibus, doctrina et religione Christi, ullum mihi uerbum fecit. Vuor maciæ autem memini eum Luthero obtulisse disputationem, sed ea lege, ut ille fidei publicæ, qua munitus eò uenerat, renunciaret. Id autem erat disputare uelle periculo non sui, sed Lutheri capitis. Itaque tum hæc illius petitiō fuit derisa & explosa à bonis uiris. Nam constabat quantopere Pontificij Oratores tum contenderint, Luthero fidem datam minimè esse seruandam.

Sed offert nunc rursus se uelle mecum experiiri iure, sub certis iudicibus ad hoc deputandis, & quocunque capituli periculo, talionisque pœnam subiturum se recipit, nisi me conuicerit, & errorum in fide & criminum in uita. Sed addit has condiciones: si id fore è re publica uideatur, & si ab utraque potestate ipsi concedatur. Videtis quales requirat condiciones, cernitis ut ludat de iudicio, & quantam eo contumeliã V. Celsitudinibus faciat. Quis enim non intelligat uerbis eum iudicium offerre, re ipsa autem id, quantum potest defugere?

Ad hæc igitur Cochlæi ego ista respondeo: Sit ipse extra omne periculum: de me uerò uiolata religionis, si me ipse, aut alij huius euicerint, pœnæ sumantur: Sin autem ego illum conuicero deprauatæ religionis, non peto ut mulctetur, sed iubeatur tantum redire ad mentem meliorem, si queat: sin id non possit, temperare sibi à blasphemijs contra ueram doctrinam Christi. Tantum in eo uir sit, ut ad iustam se harum de religione controuersiarum disceptationem exhibeat, siue coram V. Celsitudinibus, aut eis Iudicibus, quos V. Celsit. communi sententiã ad id delegerint: Vel nominet ipse

Ad quod se iudicium Bucerus offerat.

DE VANITATE COCHLAEI.

quos uelit Iudices, modo eiusmodi, qui non sint manifeste impuri & scelerosi, ita scilicet, ut ex præcepto Christi communicare cum eis nihil liceat: Concedat autem michi, pari numero illis adiungere uiros probatos, quibus nec ipse, nec quiuis alius possit obijcere scelus aut turpitudinem. Coram his appareat, quæ contra nos se habere existimat, adferat, eaque, quibus poterit, & rationibus, & testimonijs comprobet: Permittat autem, ut nos contra excipiamus, & respondeamus, quæ approbare possimus omnibus filijs Dei, & id cum ex certis ac manifestis Scripturis Dei, atque ex omni autoritate ueteris ac perpetuæ, hoc est, unicæ & germanæ Ecclesiæ Christi: tum per ea, quæ de ipsorum atque nostris ministerijs & moribus, uel euidentia facti nota sunt omnibus, aut euincere poterunt testimonijs omnium contradictione sanctoribus.

Cōditiones Cochlæi frustratorix.

Vtile Ecclesiæ iudicari legitime cōtrouersias Ecclesiasticas.

Omittat friuolas illas, & frustratorias conditiones: Si uideatur fore è republica: Si admittat hoc utraque potestas. Et sub certis iudicibus ad hoc deputandis. Si enim me conuincere potest errorum in fide, & criminum in uita, quis dubitet quin id futurum sit è Republica? Ut enim ad meliorem mentem me non reducat, tamen ne alij mihi unquam habeant fidem, tanquam seductori, perficiet, atque Ecclesiam Dei uitioso ministro liberabit. Quod igitur nemini dubium est, quin è re sit Ecclesiæ Christi futurum, id in dubium ne adeo nulla ratione uocet, alioqui quis non clare uideat illum ab eo quod offert uerbis, re ipsa omnino abhorrere?

Quam turpem simulationem æque prodet, uel etiam amplius, si non remittat & alteram suam conditionem de concessione potestatis utriusque. Nam nouit ipse, et nouerunt

IN OFFICIENDO SE IUDICIO.

nouerunt id omnes quibus Romana tyrannis uel me-
diocriter nota est, Pontificē, penes quem ipse maiorem,
imò summam, imò unicam atque adeo omnem agnoscit
Mundi potestatem residere, haudquaquam hoc ipsi per-
missurum, ut nobiscum de Religione, uel ipse, uel quis-
quam suorū congregiatur. Nam nec ille, nec quisquam
paulo prudentior dubitat, ea, de quibus nos ipsum, & ad-
dictam ipsi turbam pseudo Episcoporum, & pseudo Cle-
ricorum, accusamus, defendi, et quę ipsi nobis intendunt
crimina, probari nullo modo posse. Tum interest Maie-
statis Pontificiæ, ut inquirere in ea, quę ipsa semel com-
probauit, nemini permittatur. Vult enim Pont. Roma,
esse Deus in terris, & in eo quoque Christi haberi Vica-
rius, ut credatur in sua administratione nihil peccare.

Denique si non defugiat Cochleus omne iudicium,
quid refert disputare de certis iudicib. deputandis? Ego
enim certos ipsi & Groppero, alijsque aduersarijs Chri-
sti omnibus Iudices dudum nominavi, & nunc etiam
nominō, quos iudices nobis deputauit iudex omnium
Deus, Imperat. Maiestatem & V. Cellitudines, ac quos-
cunque Imperator & uestræ Cellitud. huic iudicio com-
muni sententiã præficietis, uiros honestos, pios, & do-
ctos, quos nemo possit impietatis, aut flagitij alicuius ma-
nifesti conuincere. Si hi iudices non placent, nominet ip-
se, ut dixi, quos uelit, modo eiusmodi, qui non ita aperte
impij sint, & flagitiosi, ut nemo Christianus dubitet ne-
phas esse, cum eis res diuinas tractare: Et concedat nobis,
illis pares numero adiungere, eosque tales, quos ipse nul-
lo in flagitio hæere possit probare.

Coram talibus disceptatoribus agere causam Christi,
& reprehendere, quę contra Christi præcepta in certam
Ecclesiæ

Refutare hereticos iuratum doctorum officium.

Ecclesiae perniciem admittuntur: opus utique sanctum est, & Ecclesiam cum primis salutare, & eiusmodi, quod ad uniuersumque pertinet officium, nedum Doctoris Theologi, & Canonum, uti haberi uolunt Cochlaeus & Gropperus, qui ut ista faciant, etiam iureiurando sunt adstricti. Proinde cum id isti aduersarii nostri, & Ecclesiae Christi hostes, tam obstinate facere detrectant, ipsi de se testantur, quantumuis rabiose in nos debacchentur criminando & conuitiando, & quanquam magnifice iactent se, & glorientur ab ipsis stare auctoritatem Ecclesiae: tamen sibi id satis conscire, se nec sua in nos crimina, nec suas de se ipsis laudes posse ullis rationibus comprobare.

Quocirca Gropperus facit prudentius, quantumuis enim a nobis prouocetur, & sit ante hac prouocatus, ut iudicium iustum nobiscum subeat, tamen aut strenue id dissimulat, sicut & in suis proximis editis Calumnijs fecit: aut uulgare illud, sed in nobis, beneficio Dei minimè haerens, regerit: Hereticum hominem post unam et alteram admonitionem, simpliciter uitandum esse: aut illa duo apertè falsa: Cum haeticis non esse disputandum: Et, de his rebus, quas sedes Ro. pro iudicatis habet, cum nemine disceptari oportere. Cochlaeus autem pro suo perpetuo more stultius fecit, & in uestras Celsit. etiam contumeliosè, quod ad iudicium sese uerbis exhibet, quum tamen propter adiectas condiciones omne iudicium manifestè excludat. Nam nullum subire uult, nisi sub certis iudicibus, & illos non nominat, ait, deputandis, sed non addit, a quo: intelligit autem a Pontifice Ro. nemini enim alij hoc concedet: & hunc nouit, nullos omnino, uel certè nullo modo idoneos, deputaturum. Requirat ut admittat hoc utraque potestas, & non dubitet eam,

IN OFFERENDO SE IVDICIO.

eam, quam unicam agnoscit, id non admissuram. Et præter hæc omnia uult adhuc relinqui sibi, dubitare, an experiri mecum iure, sit è re publica. Sed ita est ingenium eorum qui repudiata luce Christi, in tenebras sese adiderunt Antichristi, ut nullam possint iudicij lumen perferre:

2. Paralip. 19.

Vos itaque patres & pastores populi Dei, qui iudicium Domini debetis, quos Dominus noster Iesus Christus, cui pater dedit iudicium omne, cunctamq[ue] potestatem in cælo & in terra, in his potestatum uestrarum sedibus collocauit, agnoscite uocationem uestram, considerate munus uestrum, quid requirat à uobis Dominus uester cogitate: & imitati hunc ipsum regem regum, & Dominum dominantium, implete quod de eo canit Psalmus, Assumpto cœtu, quæ æqua & recta sunt iudicate, Cogite piorum & ad Regnum Christi eruditorum hominum Concilium, & uel inuitos, istos lucis osiores, & Doctrinæ Christi conuiciatores, exemptionum suarum exceptionum, immunitatum & exemptionum perfugijs, latibulisque ad diem iusti iudicij prodire compellite: Modum ponite huic inauditæ & infinitæ ipsorum iniusticiæ, licentiæ, tyrannidi, qua soli & de se ipsis & de toto orbe, quodcunque ipsorum, non leges, non ius aliquod, sed infinita & portentosa libido tulerit, pronunciant, statuunt, faciunt: qua soli iura omnia diuina & humana pro suis exitiosiss. cupiditatibus torquent, inuertunt & peruertunt: qua soli & accusandi simul, & testificandi & iudicandi partes, in quoscunque uisum fuerit sumptas semel, tenent totam sæculis, in summam Ecclesiæ totius perniciem, euersionem, & certum interitum: Perficite id quod Ecclesia cottidie orat, & uestri postulat officij religio, im-

75

t nite his

Pfal. 9. nite his ex legibus iudiciorum omnium contemptoribus, terrorem iusti iudicij, ut sciant & se homines esse.

Dum enim tam altè sublatum à conspectu eorum, ut cano
 omne Domini iudicium, parturiunt uia eorum, ut cano
 10 Psal. iugiter omne malū, & exibilant ipsi omnes qui
 gis diuinæ, qui iusti & recti mentionem ullam fecerint,
 quos scilicet pro hostibus suis maximè deputant, Non
 permittatur ipsis in hac summa iniustitia perpetua frui
 impunitate, & leges ^{divine ubique} omneis uiolare. Satis
 tandem, quod ipsos, quum omnibus publicis criminibus
 teneantur: tamen ne populus quidem Dei uniuersus, ne
 dum quilibet è populo, accusare potuerit. Reddant &
 ipsi aliquando rationem administrationis suæ, ac iudi-
 ciorum suorum: probent legitimè, ea, de quibus, tot Ec-
 clesias Christi, & pios eius ministros criminantur falsis-
 simè. Imperium Regis Christi, quod uos admini-
 stratis, iudicium diligit, instituit æquitatem, Iudicium
 & iusticiam in Iacob facit, ad quod uos ille ministros se-
 bi delegit. Excitate igitur tandem uos ipsos, & munus
 uestrum agnoscite, ualeat apud uos tanti Regis, cuius ^{apud}
^{regni} et administrari esse debetis, maiestas et seueritas: com-
 moueat uos præcipitans in exitium Ecclesia Dei, popu-
 lus Christi sanguine redemptus. Querite iudicium, ferti-
 opem oppressis, uindicate miseros à uolentissimis hosti-
 bus. Nam post Deum, liberatorem nullum, præter uos
 in terris habent. Id si feceritis, hoc ipso ministerio uestro
 non tam pio quàm necessario, Germaniam uestram re-
 stituetis in gratiam cum Deo nostro, cuius grauissimam
 iram in nos exarsisse satis superque experimur: Restitue-
 tis in eo regnum Christi, & studium iusticiæ eius, cui ex-
 tera bona adijcientur omnia. Turcas non solum à uestris
 ceruicibus

IN OFFERENDO SE IUDICIO.

cervicibus propelletis, uerum etiam quos illi tenēt Christi
populos captiuos, tam diu desideratę liberati restitu-
etis, ac tandem defuncti presentibus laboribus, à sum-
mo omnium rege Domino & iudice nostro Iesu
Christo audietis optatis, illud: Euge, serui bo-
ni, ingredimini in gaudium Domini ue-
stri. Deum precor ut uobis gratiam
suam largiatur, & efficiat om-
nia in uobis ad suam sem-
piternam gloriam, et
salutem populi
sui Amen.

Argent. Calendis Augusti.
Anno. M. D. XLV.

Celsitudinibus uestris.

Deditus in Domino.

Martinus Bucerus.

CAPITA PRAECIPVA

HVIVS LIBRI.

Nullis hominibus minus posse permitti, ut Concilium Ecclesiasticum in
dicant & gubernent, quàm Pontifici Ro. & eius creaturis, à *Quar-*
ternione B.1.usque ad E.3.

Qui Episcopi inter addictos Roman. Pontifici numerentur, qui non.
D.4.E.1.

De ministerio malorum in Ecclesia.E.1.& 2 in Latomum.

Imp. Maiestatem & ordines imperij indicere & gubernare debere Con-
cilium Ecclesiasticum pro Ecclesijs Germaniæ, & quales ad id con-
uocare, ab E.3.usque ad F.4.

Quod schisma Bucerus moliatur F.4.

De primatu Papæ, & potestate pari Episcoporum. a G usque ad H.2.

De abrogando Edicto Vuor. & alijs Decretis contra religionem no-
stram factis. ab H.2.usque I.4.

De doctrina Lutheri I.4. & K.1.

De iudicio & officio Conciliorum. à K.2.usque ad L.2.

Vtri tumultus concitent, Lutherani an Romanenses ab L.2.usque M.1.

Quam Bucerus & Lutherani reip. Imperij Germanici moliantur per-
turbationem. ab M.1.usque M.4.

De iudicio dando causæ religionis, ab M.4.usque N.5.

Vnumquemque suo iudicio in religione relinquendum, in Latomum.
N.1. & 2.

Gropperi mendacia & calumniæ repelluntur ab N.3.usque ad P.1.

Quantum Gropperi & coniuratorum eius ministeria & mores pug-
nent cum omni antiqua Ecclesiæ disciplina, à Q.2.usque R.2.

Quale Concilium Ordines Imperij decreuerint & postularint: & Tyro-
dentinum non esse eiusmodi, ab R.2.usque ad S.2.

De uero iudicio religioni dando, & uanitate Cochlei in offerendo se
iudicio ab S.2.usque ad finem libri.

Epistola Cochlei T.3.

EPISTOLA IO

ANNIS COCHLAEI AD OR-

DINES S. IMPERII IN COMI-

tio Vuormacien. missa. Anno

M. D. XLV.

REVERENDISSIMI, ILLUSTRISSIMIQUE
ac Generosissimi Principes, Reuerendi, Illustresque ac
Generosi, Venerabiles, Strenuique ac nobiles, atq; Pru-
dentes, Proceres, statusque Sacri Romani Imperij, Cle-
mentissimi, Clementesque ac benigni Domini mei S.

ISSISVNTISTINCADMEHVC
tres noui Libelli, Authore Martino
Bucero, æditi. In quibus ille omni ua-
fricia & arte tum Rhetorica, tum So-
phistica persuadere conatur, omnibus
Sacri Romani Imperij Ordinibus, ut
celebrare uelint a non generale, sed

nationale Concilium. Ea nimirum fraude sui spiritus
(qui utique non pacis, sed dissensionis author esse solet)
ut inclytam nationem nostram Germanicam (quæ an-
tea à quibuslibet aduenis externarum Nationum, de Re-
ligione, & sedulo Dei cultu, præ omnibus alijs laudata
semper fuit) à fide, & consensu reliquarum Nationum
(quæ eundem Deum Dominumque nostrum Ihesum
Christum confitentur, & colunt nobiscum) b separet,
atque sempiternæ infamiae, confusionisque, & damnatio-
ni obnoxiam, captiuamque reddat. c Idque facit nuga-

a Nationali. n. nõ
autẽ generali cõsu-
li Germaniæ potest.

b Vt cum Dño, et
omnib. mēbris eius
consociet, à tyran-
nide et pditione An-
tichristi liberatã.

EPISTOLA COCHLÆI.

c Aude hoc coram
probare.

cissimo prætextu, sacre scripturæ, sanctorumq; patrum, atque etiam sacrorum Canonum, ac Legum, Historiarumque, quibus improbissimè ad mendacia fraudesque suas abutitur.

d Quare igitur
eam non retunditis
experiendo iusto
iudicio?

Atque ut maiorem apud Germaniæ populos fidem authoritatèmq; sibi conciliet, audet publice provocare Colonien. & quoslibet aduersarios suos ad experendum de Iure, ita sane confidenter, ut seipsum obliget, ad poenas Iuris, si quis ipsum posset conuincere, uel ullius erroris in fide, uel ullius criminis in uita. Hac itaq; d impudenti audacia sua triumphat, de uestra, omniumq; Catholicorum patientia, quam si dissimulauerimus omnes, non uideo equidem, qua ratione possimus excusari ignauiæ, negligentiaque, & diffidentia, uel coram Deo, uel coram hominibus.

e Id est pingues ca
nonicatus mereri,
faciendo conuitia
Christo et Ecclesia
eius.

Ego quidem de ingenio aut de eruditione mea (quam tenuissimam esse ingenue fateor) nihil confido, nihil polliceri ausim. Ea tamen uoluntate fui semper, annis plusquam uiginti in hoc Religionis dissidio, ut pro Ecclesiæ Catholicæ fide, & ueritate fortiter & intrepide asserenda uoluerim libenter e extremum quodlibet capitis, & uitæ huius transitorie periculum subire, cum quibuslibet, aduersarum partium Antagonistis, id quod non solum scriptis in publicum æditis sæpe protestatus sum, uerum etiam in faciem aperte dixi, & Luthero Vuor- maciæ, f & Bucero Ratisbonæ. g At nemo respondit, super hoc, nemo percepit corde. g Lutherus respōdit: ego nihil dicenti quid responderem?

f Cū quo nullū uer
bum cōmunicauit.

h Quia p uos impe
ditū, quo minus reg
nū Christi publicè
reciperatur.

Atque ita creuit h funestum & exitiale hoc dissidium ut nunquam magis confusum ac turbatū fuerit, sacrum Romanum Imperium in Germania, quam nunc per secleratas

ADVERSVM BVCERVS.

leratas Apostatarū machinatiōes (quibus in tempore i Tantū ualere uo-
obuiare opportuerat) cōfufum atque turbatū cernitur. lebat fidem Imperij
publicā, Sed hoc est

Dignus utique erat i morte Lutherus, quando Vuor compendium dispu-
maciæ coram omnibus sac. Rom. Imperij ordinibus in tandi Cochleanti.
publico constitutus pertinaciter & sua k erronea atque k Proba.

impia scripta (inter quæ recens tum erat libellus eius de l Hoc erat Anti-
captiuitate Babylonica) afferebat, & causam excitatæ christis prodere E-
per ipsum diffensionis, l cognitioni Generalis alicuius uangelium Christi.

Concilij committere uolebat. m Tumultus cohi-
Atque ut m tumultum contra Catholicos excitaret, buit quos uos. exci-
uormaciam egressus, de fictitia sua captiuitate, retro tare conati estis.

nuncios misit, multoq; adhuc peiores quàm ante libros n Et quare nō pro-
emittens, inanissima ostentatione locū sui latibuli Path- pter reiectū et dam-
mon appellabat, ut sancto Iohanni Apostolo, & Euan- natum Euangelion
gelistæ in Pathmon insulam relegato similis esse uidere- Christi?

tur. Dum autem uni huic homini male parceretur, pau- o Aliud iudicabit
lo post plusquàm centum millia hominum n propter hu- Christus in die sua.
ius negligentia piaculum occisa sunt. Et nullus adhuc

malorum finis est. Fit ille o indies peior, sanguinisque fundendi auidiior, et ad scandala danda pronior. Id quod o
apertissimè testatur recens contra Papatum liber eius, Christus in die sua.

us, seditiosius, p aut impium magis. p Impie igitur dicitur in Antichristum?
Similibus autem ludis et artibus q conturbat sacrum q Tyrannidem An-
Imperium incessabili machinatione, alter ille Apostata tichristi.

Bucerus, cum quo amicè disputauī olim Francofordiæ Et hoc scilicet ad
ad Menum sitæ ante annos xxv quando adhuc Catho- rem.
licus in habitu monastico esse uidebatur, qui nunc publi
ce suadere non ueretur, Inuictissimo Imperatori & sere
nissimo Regi Romanorum Dominis nostris omnium
clementissimis cunctisque sac. Rom. Imperij Principib.
clementi-

EPISTOLA COCHLAEI.

r Falsū hoc esse cō
uincūt uetustiores
libri.

s Hi enim Theolo
gi gladio & igni,
quā Scripturis refu
tari eos, qui ipsis
cōtra dicūt, putant
se magis dignum.

u Verbum n. Dei Co
chlæus pro nihilo
habet.

x His scandalis ut
olim, et hodie Satan
Ecclesiam Dei op
pugnat, sed non ex
pugnabit.

Proceribus ac statibus, ut non solum à Papa (qui utique
semper pro uero & legitimo Ecclesiæ Catholicæ pasto
re habitus est, quemadmodum in precibus r antiquissi
ma obseruatione usitatis dici solet. Oremus pro pastore
nostro) sed etiam à reliquis Catholicæ fidei Nationis,
ex unitate fidei rupto charitatis uinculo in diuersitatem
& dispersionem nouarum in fide sectarum secedant.

Bone Deus quantum est hoc probrum ac dedecus Pa
triæ & Nationi nostræ, totiq; Imperio Romano, quod
his duobus Apostatistam multa impia & audacia faci
nora s impune permittuntur. Quali ludus & fabula fu
erint, sententia Cæsareæ Maiestatis, propria eius manu
scripta, & coram omnibus Imperij ordinibus publicè re
citata Vuormaciæ, Edictum Vuormaciense omnium
Imperij ordinum consensu & per omne Imperium pro
mulgatum, Mandata Imperatoris ex Hispanijs trans
missa, Recessus Augusten. & id genus alia publicæ au
thoritatis monumenta, t à quibus resilire ac turpiter dis
sentire suadere uobis omnibus audet nunc Bucerus.
t Melius bene recurrere, quàm male procurrere.

Cum tamen u nihil interim afferat, in quo uel hono
rem uel conscientias uestras firmare aut stabilire possi
tis. Constat enim omnib, etiã ipso teste Bucero, x quan
ta sit adhuc hodie circa religionem opinionum in nouis
sectis diuersitas & contentio. Nam & hoc anno æditi
sunt, noui inter dissensiones Lutheranorum & Zuing
lianorum libelli, quibus se inuicem reprehendunt ac la
cerant. Et Bucerus queritur ipse, in tertio suo libello,
quanta inproperent ei plerique sociorum suorum, qui
Euangelicos sese dicunt. Nec ignotum est qualia impro
perauerit eidem etiam publicatis scriptis ipse Lutherus.
Sed

Sed & nuper æditus est in eundem Bucerum insignis libellus ꝑ R. D. Stephani Episcopi Vintonienlis ꝑ Vide hostem Pa
in Angliã, in quo impudentissimi eum mendaciꝝ conuin ꝑæ, mancipium Pa
cit. Inter alia multa, sic dicens, Quid agas cum eo qui ni ꝑæ testem citat &
hil ex fide, nihil ex uero loquitur? Sed quod ad causam laudat. Et quicquid
quam suscipit commodum est, fingit atque refingit, & iste affirmat, id me
omnia ferè factus est omnibus, ut ꝛ omnia misceat atqꝛ conuincere est.
confundat. Quod si quis apertiss. eius ad mentiendum ꝛ Vt aliquos Chri
impudentiam uidere uelit, is legat saltem unum quater- sto lucrifaciat.
nionem eius, ex secundo nuper ædito libro, qui signatus ꝛ Hinc opto iudi=
est litera O, ubi sic ait, ꝛ Nullus uerus Christianus petet ꝛ cariet mēdacij Co
ullam externam mutationem in dominijꝝ, & bonis Ec- chlæum conuinci.
clesiasticis &c. ubi proculdubio nihil ex fide, nihil ex ue
ro loquitur.

Cum igitur hi tres libri eius nihil aliud sint quàm ꝛ frau ꝛ Congrediamur,
dulenta, ad circumueniendos arte Rhetorica Germa- proba hæc.
nos, commenta, quibus persuadere satagit, ut deseramus
(quod Deus auertat) Catholicam fidem parentum no
strorum, ac recedamus in Religione à reliquis nationi-
bus, atque ita permaneamus in perpetuo schismate, &
æternæ damnationis barathro: uisum est mihi & ope-
ræ pretium fore, ut meæ erga ordines sacri Rom. Impe-
riꝝ fidelitatis & obseruantix debitum, super ijs Ampli-
tudines magnificentiasqꝛ & circumspēctiones uestras
deuote ac suppliciter, omnium cum humilitate ac obsequen ꝛ Sed nec tibi, nec
di seruiendique uoluntate, admonere: eo nimirum ani- tuis uideatur id esse
mo ac studio, ut si ꝛ è repub. fore uideatur, & ab utraqꝛ è repub. nec tua po
testas id concedet,
potestate mihi concedatur, paratus sim, sub quocunque nec certos iudices
capitis mei periculo, cum Bucero isto sub certis Iudici- deputabit: itaqꝛ tri
bus ad hoc deputandis, experiri de iure, & pœnam subi- umphabis sine cer
re talionis, nisi conuicero eum, Deo propitio ac bene iu- tamine.
u uante,

¶ Incestuū & stuprorum uestrorum reprehensor.

¶ Ecclesiæ Antichristi, non Christi quæ columna et firmamentum est mendaciorum & impietatis.

uante, tum de erroribus in fide, tum de criminibus in uita. Quis enim est *¶* incestuosus maritus iste, ut incircumcisus & pollutis labijs impropere ausit errores Ecclesiæ, columnę et firmamento ueritatis, & prouocare quoslibet Ecclesiæ sanctæ Matris nostræ filios, quasi unus ipse in omnibus sit innocens? Bene ualete, Viri Amplissimi dominique mei obseruandissimi. Ex Eistet Ciuitate, die xxx Maij, Anno Domini. M. D. XLV.

Reuerendissimarum ac Illustrissimarum Reuerendis. et Illustris. ac Magnific. DD. uestrarum

Ad quæuis obsequia
deuotus ac paratus,

Ioannes Cochlaeus Artium ac S. Theo. Doctor.

REVERENDISSIMIS, ILLVSTRIS-
SIMIS QVE AC GENEROSISSIMIS, REVEREN-
dis, Illustribus, Generosis, Magnificis, Strenuisq; ac cir-
cumspectis sacri Rom. Imperij Principibus, Pro-
ceribus atq; Statibus, clementissimis, Genero-
sisque ac benignis dominis suis reueren-
dissime obseruandis, partis Catholi-
corum Vuormaciæ in Con-
uentu Imperiali foeliciter
congregatis.

AMPLISSIMI Patres ac Principes Illustres, Magnificique
ac spectabiles Domini. Si hæc mea Epistola nimis importuna teme-
variæque (ut uereor) uisa fuerit, non debet id peccati ulli hominum im-
putari, nisi uni mihi, de quo & ueniam suppliciter peto. Sancte enim
affirmo, quod neque Reuerendissimus dominus meus piētissimisque Pa-
tronus, Episcopus Eistetensis, neque ullus Consiliariorum ac subditorum
eius eam uiderit, aut de ea quicquam adhuc sciat. Sed scripsi eam, sicut
amor patriæ salutisque animarum (quæ proculdubio extreme periclita-
tur in omni schismate) & zelus fidei (pro qua mori mallet, quàm eam
mutare aut deserere) animum calamumque meum incitauerunt : quam-
uis enim iam dudum à Reuerendissimo domino meo deputatus sim ad pro-
ficiscendum Tridentum, ad generale Concilium, & iam diu expectem
quando me abire iubeat: uolui tamen propter recentes Bucerii libros me-
am uobis prius reuerenter ac fideliter indicare uoluntatem, urgente me
propria conscientia: ne uere possit gloriari Bucerus, quod nemo Catholi-
corum ausit cum eo congregi. quare per proprium nuncium hanc trans-
mitto Epistolam, quam ut clementer gratiosèq; ac benigne in meliorem
partem interpretari atque accipere dignemini, unice rogo ac supplico.
Datum ut supra in Epistola.

Idem qui supra Iohannes Cochleus.

AD CHRISTIANVM LECTOREM.

VIDE quid hominū sint Aduersarij causæ Christi, quid rerum agant, quomodo cōstet eis consiliorū suorū ratio. Agnoscit Cochleus, sibi & uniuersæ Ecclesiæ suæ esse dedecori & probro, quod ipsos tot iam annis ad iustam causæ religionis disceptationem frustra prouocamus: eoque in Domino merito gloriamur, eos conscios sibi esse, se tueri causam pessimam, quæ nullam possit prorsus ueri iudicij lucem ferre. Sed quid contrà zelus Cochleï, ad quid urisit eum ipsius consciētia, quo istud à sua parte probrum, hoc dedecus remoueret, & hanc nobis gloriationem eriperet? Vt sibi & Ordinibus Imperij negocium exhiberet Epistola illa sua nugacissima, eaque magis adeo proderet, se & suos congregi nobiscum nequaquam audere. Nam tum demum se congregi nobiscum uelle scribit, dum id utraque Potestas, & imprimis ea, permiserit, quam nouit id nunquam permissurā: & dum iudices eadem Potestas huic causæ deputauerit, quam scit nunquam deputaturam ullo modo tolerabilem: & dum uideatur ijs è repub. id fore, quibus non dubitat hoc utile nunquam uisum iri.

Manet igitur, beneficio Christi, nobis firma hæc gloriatio, et ex ipsius Cochleï literis eo illustrior, quo ipse in his clarius confessus est, quantum ipsis turpitudinis et ignominia, et nobis bonæ existimationis et ornamenti id adferat, quod ad iustam de religione disceptationē nec exorari se à nobis patiuntur precib. nec extorqueri sibi sinūt iustis postulationib. tu metisi hanc ab ipsis totos iam 25 annos, & oremus, & postulemus. Quæ quid enim causæ fingant suæ tergiuersionis, nemo tamen non uidet, nisi ipsi sibi conscij essent, tam esse mala et peruersa sua cū ministeria, tum uitam & mores, ut defendi nullo modo queant, eos diem iusti iudicij tantopere horrere non posse. Nec enim potest falsum esse quod Dominus dixit, Libenter in lucem prodire cognitionis omnium, quorum opera bona sunt: ut hanc fugere, quorum opera mala sunt.

Gloriamur igitur in Domino, & in æternum gloriabimur, eam nobis benignitate Dei traditam religionem, quam Rom. Antichristus cum omnibus suis creaturis, ut legitime confutet, ne tentare quidem ausit. Gloriamur

riamur & de eo, quod boni utique omnes probe intelligunt & uident, istos nostros Aduersarios, nihil prorsus habere, quo uel nostra probabiler coram oppugnare, uel sua tueri ualeant.

Norunt enim hoc, quum Christus, Dominus omnium, & ipsa iusticia, hostium se accusationi etiam ultrò obtulerit, idque apud populum iudicem, cum diceret aduersarij suis, Quis ex uobis arguet me de peccato? nullam posse obstare dignitatem, nullam innocentiam, quo minus ueri Ecclesiarum ministri, sicut eos oportet esse apud omnes irreprehensibiles, sic se omnium iudicio explorandos et comprobandos libenter offerre debeant: quod & ueteres Canones omnino exigunt, & sanctissimi qui que Episcopi studiose semper præstiterunt.

Præterea uide hic & illud, quid ab hoc tibi Tridentino Concilio sperandum sit, in quo inter primos Consiliarios aderunt Cochleus, & sententias summas in modo dicent, qui nullos alios audire consiliarios uolunt. Quid enim Cochleus aliud in Concilio inter deos & heroes suos de nobis consulat, quam quod ad Ordines imperij ausus est scribere, ut morte & supplicio nostro, & Ecclesia & patria quam primum expietur: ne scuitæ Turcicæ, alijsq; ultionibus diuinis obijciatur? Huic tum consilio falsi sacerdotes illico applaudent, & nos reos mortis atq; atrocissimis supplicijs tollendos quam primum esse clamabunt. Nec aliam Ecclesiarum reformationem ab hoc Concilio expectandam existimes.

Iactat se hic rursus Cochleus de singulari zelo erga Ecclesiam Dei, deque magna solitudine & cura animarum: tu autem ex fructibus cognosce arborem, ex uita & moribus iudica, quis sit istorum hominum zelus, quæ cura de salute animarum, quæ recti prauique conscientia. Cochleus aliquot Canonicatum sacrilegij onustus est, Sacerdotis que & Theologi dignitate, emolumentis que lautissimis abutitur: interim nullam nouit ipse nullam se posse partem habere in regno Dei. Conuiuiter præterea ijs, & operam suam nauat ad defendendas tam confessas & multiplices deprauationes doctrinæ, Sacramentorum, & omnis discipline

Ecclesiastica, qui manifestis parochiarum depraedationibus, alijsque portentosis Simonijs, tum etiam omni genere flagitiorum, & nequitia horrendum in modum contaminati sunt, cum quibus non ignorat non esse Christiano cibum sumendum. Vbi hic zelus pro Ecclesia Dei? ubi de salute animarum sollicitudo? ubi officij & peccati conscientia?

Ita de schismate quoque & Deo & hominibus illudit. Ipsi enim se totis modis à corpore Christi auulserunt, ab omni doctrina & instituto Domini recesserunt: nos tamen, qui cum omnibus ueris Christi membris consentimus, & qui eius beneficio doctrinae & institutis ipsius inhaeremus, schismaticos faciunt, & se Catholicos. Schisma enim illis est, ab Antichristo ipsorum ad Christum Dominum desciscere, & abominationes Antichristi commutare dogmatis & institutis Christi, quo pacto nos Schismaticis nomine etiam gloriamur. Nec enim locum habere in membris Christi possemus, si in corpore haeremus Antichristi.

M E N D A.

Punctus prepositus, priorem : postpositus posteriorem
folij paginam designat.

.b1	lin.26.	aliquam lege.	h3.	22	Comitio
.c2	9	manifestos	ibid.	24	publico
e2.	1	eorum	h4.	3	oppressi
e3	13	addictam, quàm Pon-	ibid.	4	intelligerent.
		tifici Ro. & eius mancipijs.	.k3	6	quæ cont.
.e4	5	deligere	k4.	6	eoque
f3	6	nationibus	l2.	26	sint,
f4.	3	sanctos	m1.	18	simplex
81.	4	Ecclesie	.n2	30	uestras
83.	29	se constituit.	.r2	23	sublata

ARGENTORATI, EX OFFICINA KNO-
BLOCHIANA, PER GEORGIVM MA-
CHAEROPOEVM, MENSE AVGV-
STO, ANNO M. D. XLV.

1535648

MEMORANDUM

TO THE PRESIDENT, SECRETARY OF THE INTERIOR, AND THE COMMISSIONER OF THE GENERAL LAND OFFICE

1. 22	Public	1. 22	Public
2. 22	Public	2. 22	Public
3. 22	Public	3. 22	Public
4. 22	Public	4. 22	Public
5. 22	Public	5. 22	Public
6. 22	Public	6. 22	Public
7. 22	Public	7. 22	Public
8. 22	Public	8. 22	Public
9. 22	Public	9. 22	Public
10. 22	Public	10. 22	Public
11. 22	Public	11. 22	Public
12. 22	Public	12. 22	Public
13. 22	Public	13. 22	Public
14. 22	Public	14. 22	Public
15. 22	Public	15. 22	Public
16. 22	Public	16. 22	Public
17. 22	Public	17. 22	Public
18. 22	Public	18. 22	Public
19. 22	Public	19. 22	Public
20. 22	Public	20. 22	Public
21. 22	Public	21. 22	Public
22. 22	Public	22. 22	Public

RECORDED IN THE OFFICE OF THE SECRETARY OF THE INTERIOR
 DEPARTMENT OF THE INTERIOR
 WASHINGTON, D. C.